

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Bendrosios psichologijos katedra

Asta Šatrauskaitė

Pedagoginės psichologijos studijų programa

Magistro darbas

Studentų nuostatos į tatuiruotę

Darbo vadovas: dr. V. Navickas

Vilnius 2007

Baigiamąjį darbą „Studentų nuostatos į tatuiruotę“, patvirtintą Filosofijos fakulteto dekanų įsakymu Nr., parengiau savarankiškai, galutinai suredagavau ir įteikiau vadovui.

.....

(Data)

.....

(Absolventės parašas)

Baigiamasis darbas atitinka (neatitinka) MA darbams keliamus reikalavimus ir gali būti ginamas.

.....

(Data)

.....

(Vadovo parašas)

Baigiamąjį darbą su vadovo tarpininkavimu katedra gavo

.....

(Data)

.....

(Katedros reikalų tvarkytojos parašas)

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
1. ĮVADAS	6-26
1.1. Studentų nuostatų į tatuiruotę tyrinėjimo svarba	6
1.1.1. Tatuiruotė ir jos plitimas studentų tarpe	6
1.1.2. Tatuiruotės rizika	9
1.1.2.1. Medicininė tatuiruotės rizika	9
1.1.2.2. Psichosocialinė tatuiruotės rizika	12
1.2. Studentų nuostatų į tatuiruotę kontekstas	14
1.2.1. Tatuiruotės sąsaja su nusikalstamumu	14
1.2.2. Skubotos tatuiruotės tyrimų išvados	17
1.2.3. Žiniasklaidos įtaka	20
1.3. Tatuiruotė Lietuvoje	22
1.4. Tyrimo tikslas, uždaviniai ir hipotezės	26
2. TYRIMO METODIKA	27
2.1. Tyrimo dalyviai	27
2.2. Tyrimo metodas	28
2.3. Tyrimo eiga	30
2.4. Duomenų tvarkymas	31
3. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS	32
4. IŠVADOS	59
5. LITERATŪRA	61

Studentų nuostatos į tatuiruotę

SANTRAUKA

Tyrimo objektas – studentų nuostatos į tatuiruotę. Tyrimo tikslas – studentų nuostatų į tatuiruotę tyrimas. Tyrime dalyvavo 401 studentas iš keturių Vilniaus universitetų. Tyrimo dalyvių amžius: 18 – 26 metų (amžiaus vidurkis 21 m.). Tyrime naudotas M. L. Armstrong sukurtas ATTAS klausimynas (The Armstrong Tattoo Team Attitude Survey). Analizuojant rezultatus, tyrimo dalyviai buvo suskirstyti į keturias grupes: tatuiruoti studentai (36), netatuiruoti studentai (365), merginos (255) ir vaikinai (146). Gauti rezultatai parodė, kad tyrime dalyvavusių studentų nuostatos į tatuiruotę pozityvios. Pasitvirtino hipotezės, kad (a) skiriasi tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuostatos į tatuiruotės riziką, (b) skiriasi studentų vaikinų ir studenčių merginų nuostatos į tatuiruotės riziką. Didžioji netatuiruotų tyrimo dalyvių dalis manė, kad, jei nuspręs išsitatuiruoti, išgirs neigiamų šeimos narių pastabų; didžioji tatuiruotų tyrimo dalyvių dalis tikino, kad, jei nuspręs dar kartą išsitatuiruoti, susidurs su odos aplink tatuiruotę dirglumu. Merginos labiau nei vaikinai buvo linkusios manyti, kad tatuiruojantis susidurs su vietos aplink tatuiruotę jautrumu saulės spinduliams ir odos aplink tatuiruotę dirglumu, o vaikinai – jog tatuiruodamiesi susilauks neigiamų visuomenės vertinimų ir išgyvens įvairių nepatogumų. Duomenų analizė parodė, jog (A) skiriasi tatuiruotų ir netatuiruotų studentų tatuiravimosi tikslas, bei (B) studentų vaikinų ir studenčių merginų tatuiravimosi tikslas. Didžioji dalis tatuiruotų ir netatuiruotų tyrimo dalyvių manė, kad, jei jie nuspręstų tatuiruotis (dar kartą tatuiruotis), tatuiruotė jiems būtų „šventinė dovana sau“, tačiau antrasis tyrimo dalyvių tatuiravimosi tikslas skyrėsi: netatuiruoti manė, kad tatuiruotė padėtų save išreikšti, tatuiruoti – kad tatuiruotė padėtų jaustis unikaliai (-a). Tatuiruoti tyrimo dalyviai buvo labiau linkę manyti, jog tatuiruotė jiems būtų naudinga (pakeistų gyvenimą, padėtų gerai jaustis); padėtų žmonėms nuspręsti, kas jie yra iš tiesų; pakeltų jų savigarbą. Didžioji dalis merginų pažymėjo, kad, jei jos nuspręstų tatuiruotis (dar kartą tatuiruotis), tatuiruotė būtų „šventinė dovana sau“. Didžioji dalis vaikinų manė, kad, jei jie nuspręstų tatuiruotis (dar kartą tatuiruotis), tatuiruotė jiems „padėtų save išreikšti“. Kiti tyrimo rezultatai tokie: (1) tatuiruoti tyrimo dalyviai tatuiruotą asmenį vertina pozityviau nei netatuiruoti; (2) kitaip nei tikėtasi, visi tyrime dalyvavę vaikinai ir merginos tatuiruotą asmenį vertina vienodai pozityviai; (3) netatiruotos merginos tatuiruotą asmenį vertina palankiau nei netatuiruoti vaikinai; (4) nėra ryšio tarp tyrime dalyvavusių studentų religingumo ir jų domėjimosi tatuiruote, polinkio tatuiruotę pasidaryti ir tatuiruoto asmens vertinimo. Gauti tyrimo duomenys ir išvados naudingi tolesnių tatuiruotės tyrimų plėtrai, tatuiruotės rizikos prevencijai.

Higher School Students' Attitudes to Tattoo

SUMMARY

Object under study: students' attitudes to tattoo. Purpose: investigation into students' attitudes to tattoo. Participants: 401 students from four universities in Vilnius. Age: 18-26 years (mean: 21 years). The Armstrong Tattoo Team Attitude Survey was used to carry out the study. To analyse the data, participants were divided into four groups: tattooed students (36), non-tattooed students (365), girls (255), and boys (146). The findings showed that participants' attitudes to tattoo were positive. Hypotheses that the attitudes differed by (a) gender and (b) tattoo presence/absence were corroborated. Most non-tattooed participants expected negative remarks from their family should they get a tattoo; most tattooed participants expected to develop local skin irritation should they get another tattoo. Girls, compared to boys, were more inclined to believe that they would develop local sensitivity to sunrays and skin irritation should they get a tattoo; boys – that they would experience negative reaction from people and multiple inconvenience. Data analysis showed that the purpose of getting a tattoo differed in terms of (A) tattoo presence/absence, and (B) gender. Most tattooed and non-tattooed participants thought that should they decide to get a/another tattoo that would be a thing “to honour a festive occasion”. However the second purpose differed: non-tattooed students thought that a tattoo would help to “express oneself” while tattooed ones – that a tattoo would help them to “feel unique”. Tattooed participants were more inclined to think that a tattoo would be useful (change one's life, help feel good; help people see who they actually are; raise their self-esteem). Most girls stated that should they decide to get a/another tattoo, that would be a thing “to honour a festive occasion”. Most boys thought that should they get a/another tattoo that would help them to express their selves. Other findings include: (1) tattooed participants assess a tattooed individual higher than non-tattooed ones; (2) in contrast to our expectations, all girls and all boys give equally positive assessment to a tattooed individual; (3) non-tattooed girls, compared to non-tattooed boys, give more positive assessment to a tattooed individual; (4) there is no link between participants' religious sentiment and their interest in tattoo; and between inclination to get a tattoo and assessment given to a tattooed individual. The findings and conclusions may contribute to further development of investigation into tattoo and tattoo risk prevention.

1. ĮVADAS

1.1. Studentų nuostatų į tatuiruotę tyrinėjimo svarba

1.1.1. Tatuiruotė ir jos plitimas studentų tarpe

Tatuiruotė – dirbtinė permanentinė kūno žymė. Ji randasi duriančių ar pjaunančių instrumentų pagalba dirbtinai pažeidus kūno paviršių ir po oda įvedus dažančių medžiagų (Миляненок, 1992). Gimę piešiniai ar vaizdai odoje – ilgamažiai, neišnykstantys. Žmonės juos visais laikais naudojo kaip gyvenimo kelio žymeklį (vestuvės, išsiskyrimas, gimimas, pan.) ar iniciacijos būdą (pilnametystei pažymėti, pan.), teikė jiems gilią prasmę. Tačiau šiandien, sekant madą ar klausantis įgeidžių, tatuiruotė neretai supainiojama su gražiu drabužiu ar juvelyriniu dirbiniu. Pamištama, kad ji kur kas daugiau nei puošmena, ir į šalį jos nepasidėsi. Dirbtine neišdildoma žyme paženklintas kūnas ir studentų nuostatos į jį – mūsų tyrimo objektas.

Tatuiruotė – ne vienintelė žinoma dirbtinė kūno žymė. Be tatuiruotės dar yra randai, įdagai ir šiuo metu itin paplitę kūno auskarai. Kūno auskarai, atvirkščiai negu dirbtiniai randai ar įdagai, nelaikytini permanentine kūno žyme. Auskarą išsivėrus, skylutė palaiptu užsitraukia, ir žymės nelieka. O štai randai ir įdagai – ilgalaikiai, kaip ir tatuiruotė. Tačiau būtent ji – tatuiruotė – yra ir, matyt, liks pati populiariausia dirbtinė permanentinė kūno žymė, susilaukianti didžiausio tyrinėtojų dėmesio.

Tatuiruote žmonės vadina ir nepermanentines kūno žymes, pavyzdžiui, vadinamąsias laikinas tatuiruotes, kūno lipdukus, chna pagrindu daromus ir Rytų pasaulyje labai paplitusius piešinius ant kūno. Kadangi visi šie dalykai iš esmės laikini, mūsų manymu, teisinga juos būtų priskirti kūno puošybai.

Kitaip yra su tikrąja – permanentine tatuiruote. Permanentinė tatuiruotė nėra laikina. Ji – nepašalinama. Lazeriu ar kita priemone apdorojant tatuiruotę, išnyksta tik piešinio, ornamento kontūrai, o pats tatuiruotės buvimo faktas išlieka. Tatuiruotę primena po šitokių procedūrų odoje likę ryškūs pėdsakai – randai. Randai – irgi žymė. Juos galima paslėpti nuo kitų, bet ne nuo savęs. Ir net tais retais atvejais, kuomet piešinys pašalinamas nepriekaištingai, tatuiruotė gyvuoja buvusio jos savininko, jo artimųjų atmintyje. Tatuiruotė – kaip kartą duotas vardas, kuris lieka, net jį oficialiai pakeitus (jį primins žmonės ir dokumentai). Pažymėdama kūną, tatuiruotė pažymi ir asmenybę, todėl jos nutrinti, išpjauti, nuvalyti ar perstumti į kitą kūno vietą, išmesti ar kitaip sunaikinti neįmanoma. Nepaisant to, nemažai žmonių, girdėdami plačiai paplitusį terminą „tatuiruotės šalinimas“, vis dar tuo tiki.

Sparčiai populiarėjant kūno keitimo praktikoms, augant jų entuziastų gretoms, kartu didėja ir mokslinių tyrimų, įvairių publikacijų skaičius. Dėl šitokios gausos randasi įvairios kūno ir tatuiruotės traktuotės, didėja terminologinė painiava. Tatuiruotė siejama ir net tapatinama su „kūno modifikavimu“, „kūno dekoravimu“, „kūno menu“, „kūno ornamentu“, „kūno formavimu ir performavimu“, „kūno žalojimu“ ir visokiu kitokiu manipuliavimu žmogaus kūnu. Šis, regis, virsta tiesiog biomase, kurią, pasitelkus įvairias technologijas, reikia nuolat ornamentuoti, transformuoti, laikas nuo laiko atnaujinti.

Ypatingas dėmesys atkreiptinas į tatuiruotės tapatinimą su kūno modifikavimu. Mūsų manymu, tai nėra teisinga. Modifikuoto ir pažymėto kūno skirtumą iliustruosime permanentinio makiažo pavyzdžiu. Sakykime, pasitelkus tatuiravimo techniką, klientui ryškinamas lūpų, blakstienų kontūras, antakių forma. Veidas ištatuiruotas, bet ar pažymėtas? Ar jis kuo nors unikalus, išsiskiria iš kitų? Veidas būtų pažymėtas tik tokiu atveju, jeigu klientui, tarkime, ant skruosto ištatuiruotų gėlytę, blakę ar plaštakę. Taigi, pati permanentinio makiažo procedūra žymės nesuteikia, o tik akcentuoja gamtos duotas formas. Todėl kūno modifikavimą ir kūno pažymėjimą tatuiruote reikėtų atsieti.

Nepaisant skirtingo tatuiruotės traktavimo, įvairiapusių jos vertinimų ir painiavų, tatuiruotės populiarumas visuomenėje auga. Kaip pastebi H. Neville (2005), keičiantis tradicinėms kūno, galios, saviraiškos sampratomis, idėja valdyti gamtą vėl atgimsta. Tik šį kartą, remiantis mokslininkais, žmogaus ambicijos kontroliuoti visatą apsiriboja mažesniu ir artimesniu siekiu – valdyti savo kūną. Tatuiruotė – vienas iš būdų tai daryti.

Šiandien, nepaisydami kainos, amžiaus, socialinės klasės ar profesijos, į kūno žymėtojų gretas įsitraukia vis daugiau žmonių. Tatuiruotės tampa „visuomenine tendencija“, mada (Armstrong et al., 2002 a, 2002 b, 2004 a; Brown et al., 2000; Roberts et al., 2006; Stirn, 2003), kolektyviniu elgesiu (Atkinson, 2002, 2003; Koch et al., 2004 a). Tatuiruotėms itin imlūs vos pilnametystės sulaukę, neseniai studijas pradėję žmonės. Kaip teigia mokslininkai, studentai, neturėdami atitinkamos patirties ir žinių, netgi labiau nei kiti linkę rizikuoti, įskaitant tatuiruočių darymąsi (Armstrong, 2002 b, 2004 b; Roberts et al., 2006).

Tatuiruotų studentų skaičius nuolat auga, tačiau mokslininkai teigia, kad kol kas tiksliai nežinoma, kiek labai tatuiruotė paplitusi studentų tarpe (Greif et al., 1999; Stirn, 2003). A. Stirn (2003) nuomone, priežastis šitokia: tyrimai atliekami su keliais tiriamaisiais, todėl sunku tikėtis tikslių rezultatų. Vis dėlto, apžvelgus kai kuriuos literatūros šaltinius (Greif et al., 1999; Braithwaite, 1998; Armstrong, 2000 a, 2005; Armstrong, et al., 2002 b, 2004 b; Mayers et al., 2002), galima būtų pasakyti, kad užsienio besitatuiruojančių studentų vidurkis siekia apie 20 %.

Antai, 1995 m. duomenimis, 15 – 25 m. amžiaus jaunuolių tarpe tatuiruotų asmenų buvo 25 % (JAV, Australija) (Greif et al., 1999). Profesionalių tatuiruotojų sąjungos (Alliance of

Professional Tattooists) tvirtinimu, tatuiruotes JAV turėjo 15 – 20 % paauglių ir pilnametystės sulaukusių jaunuolių (Braithwaite, 1998). 2002 m. tyrimai parodė, kad JAV tatuiruotų studentų skaičius svyruoja nuo 19 % (Armstrong et al., 2002 b) iki 23 % (Mayers et al., 2002). Dar kitais metais tatuiruotų studentų skaičius vėl siekė apie 22 % (Armstrong et al., 2004 b; Armstrong, 2005). Ohajo Universiteto mokslininkai pateikia išvadas, jog tatuiruotę turi kas septintas suaugęs; be to, jie pastebėjo, kad 18 – 34 m. amžiaus asmenys, lyginant su kitomis amžiaus grupėmis, tatuiruojasi 10 kartų dažniau (Armstrong, 2005).

M. L. Armstrong (2005) teigimu, sužinoti kūno žymėjimo paplitimo laipsnį galima ir susumavus įsikūrusius tatuiravimo salonus. Pavyzdžiui, 2004 m. duomenimis, vien Teksaso valstijoje tatuiravimo paslaugas teikiančių studijų buvo apie 900. Per metus šioje valstijoje atliekama apie 234 000 tatuiravimo procedūrų, įvertinama apie 155 000 kūno auskarų. Žinoma, Teksaso valstijos gyventojų skaičius kitoks, negu Lietuvoje – ten gyvena 21 mln. žmonių. Lietuvoje, mūsų turimais duomenimis, leidimus daryti tatuiruotes turi 23 studijos bei grožio salonai*.

Beje, pastaruoju metu ėmė sparčiai augti besitatuiruojančių moterų skaičius. Tai pastebi B. Robbins ir S. Morgan (2006). Tikslių duomenų mokslininkai nepateikia, tačiau teigia, kad ši „tatuiravimo revoliucija“ prasidėjo maždaug nuo 1960 m. Šiandien jos rezultatas viename iš JAV universitetų atrodo taip: apklaustų studentų tarpe tatuiruotų merginų skaičius siekia 66 %, o vaikinių – tik 34 % (Armstrong et al., 2002 b).

Akivaizdu, jog tatuiruotės studentų tarpe – populiarus dalykas. Jis domina mokslininkus: pradedama aiškiau apibrėžti su kūno žymėjimu susijusią riziką, imama tirti žmonių požiūrį į tatuiruotę (Gold et al., 2005). Tačiau, kaip tatuiruotes vertina studentai, ką jie mano apie tatuiruotės riziką – jau kitas kur kas aktualesnis klausimas.

* Duomenys gauti paskambinus informacijos telefonu 118. [Informacijos teirautasi 2007 m. kovo 23 d.]

1.1.2. Tatuiruotės rizika

1.1.2.1 Medicininė tatuiruotės rizika

Medicininė tatuiruotės rizika siejama su tatuiravimo įrankiais, tatuiruotojo kvalifikacija, fizine aplinka, kurioje vyksta pati tatuiravimo procedūra, o taip pat su tatuiravimo procedūrų reglamentavimu (Fisher, 2002; Roberts, Ryan, 2002; Koch et al., 2005). Analizuodami medicininį tatuiravimosi rizikos aspektą, akcentuosime du svarbiausius dalykus – tatuiruotojo kvalifikaciją ir tatuiravimo procedūrų reglamentavimą. Tiek tatuiravimo metu naudojami įrankiai, dažai, tiek pati tatuiravimo aplinka glaudžiai susiję su tatuiruotojo kompetencija. Jei tatuiruotojas neprofesionalus, veikia nelegaliai, tikėtina, kad ir jo naudojamos priemonės bei sąlygos, kuriomis jis dirba, neatitiks net elementarių higienos normų.

Nekvalifikuoti tatuiruotojai nuo tikrų meistrų skiriasi tuo, jog naudoja tatuiruotės kokybės ir tatuiravimo saugos neužtikrinančius metodus. Jų įrankiai – pieštukas, rašiklis, smeigtukai, įvairios adatos, netgi gitarų stygos. Ypač tokios priemonės paplitusios įkalinimo įstaigose (Armstrong, Fell, 2000; Braithwaite, 1998). Tatuiruotei naudojami pigmentai irgi patys įvairiausi: anglis, suodžiai, blakstienų ar antakių dažai, pan. Procedūra dažniausiai vyksta antisanitarinėmis sąlygomis. Nekvalifikuoto tatuiruotojo darytus piešinius odoje, kaip teigia M. L. Armstrong ir P. R. Fell (2000), lengva atpažinti. Jie mėlynos arba juodos spalvos, primityvūs, grubiai atlikti. Be to, į akis krenta nelygios piešinio kontūro linijos. Šitokias tatuiruotes dažnai regime ant žmogaus rankos, kojos, kaklo. Jomis ženklinti atviras kūno vietas dažnai mėgsta paaugliai, gaujų nariai, kaliniai. Toks rizikingas tatuiravimasis kelia grėsmę užsikrėsti infekcinėmis ligomis, susilaukti alerginių odos reakcijų ir uždegimų. Tačiau jis pigus. Kaip teigia tatuiruotes tyrinėjantys specialistai, greitu ir pigiu kūno „pagražinimo“ būdu neretai susižavi moksleiviai ir studentai. Todėl net ir tose šalyse, kuriose tatuiravimo procedūros griežčiau nei Lietuvoje reglamentuojamos, pasitaiko, kad žmonės tatuiruojasi tiesiog parduotuvėse, roko koncertuose, klubuose, vakarėliuose ir panašiose vietose (Putnins, 1997; Armstrong, Fell, 2000; Burger, Finkel, 2002; Fisher, 2002; Koch et al., 2005).

Viena rimčiausių neprofesionalaus tatuiravimo pasekmių – krauju plintančios infekcinės ligos. Tai – hepatitas B, hepatitas C, ŽIV (tiesa, šio viruso perdavimas tatuiravimo metu dar nėra gerai iširtas) (Braithwaite, 1998; Brown et al., 2000; Brown et al., 2001; Greif et al., 1999; Armstrong et al., 2002 a). Be kita ko, šiomis ligomis užsikrėsti įmanoma ir kompetentingo meistro studijoje, tačiau užsikrėtimo tikimybė, suprantama, ne tokia didelė. Kaip pažymi R. Koch ir bendraautoriai (2005), jei tatuiruotojas pats nesveikas, jei naudoja netinkamas priemones, nesterilius įrankius, užkratas klientui gali būti perduotas jau su 0,00004 ml kraujo. Lygiai taip pat

būna, jeigu serga klientas: pradžioje jis virusą perduoda tatuiruotojui, o jei šio sveikata bloga arba tatuiravimo sąlygos antisanitarinės, virusas nukeliauja į kitų tatuiruojamų klientų organizmus.

Hepatitis B ir hepatitis C specifiški tuo, kad užsikrėtus ilgą laiką nematyti ligos simptomų (Armstrong, 2000). Pavyzdžiui, studentus tyrę L. B. Mayers ir bendraautorai (2002) pastebėjo, kad respondentai tatuiravosi ir vėrėsi kūno auskarus prieš 3 – 5 metus iki apklausos. Toks laikotarpis per trumpas, kad būtų galima nustatyti kai kurių infekcinių ligų simptomus. Kaip pastebi specialistai, tatuiruotės sukeltų infekcijų atvejai dažniausiai lieka neužregistruoti. Todėl nelengva sužinoti tikslų infekcijų paplitimo laipsnį (Armstrong et al., 2002 a; Brown et al., 2001). Tatuiruotis pasiryžusių žmonių apklausos parodė, kad daugelis jų linkę tikėti, jog tatuiravimo salonus kažkas reguliariai prižiūri, tikrina ir kontroliuoja. Deja, unifikuotų sveikatos standartų tatuiravimo procedūroms nėra iki šiol. Tatuiruočių salonus koks nors inspektorius ima tikrinti tik tada, kai sveikatos priežiūros institucijas pasiekia žinios apie kliento sveikatos pažeidimus (Braithwaite, 1998; Fisher, 2002; Koch et al., 2005). Kaip pažymi M. L. Armstrong (2005), kad būtų atliktos reikiamos procedūros ir higienos normos pažeidęs tatuiruočių salonas būtų uždarytas, bent jau JAV prireikia mažiausiai 2 metų.

Tatuiravimui naudojami dažai taip pat kelia didelį rūpestį sveikatos priežiūros specialistams. Nors dažų ingredientai pripažįstami tinkančiais kosmetiniam naudojimui, specialistai rimtai abejoja, ar galima juos laikyti tinkamais invazijai į kūną. Į kai kurių dažų pigmentų sudėtį įeina švinas, gyvsidabris, o kartais net ir arsenas. Šios medžiagos gali sukelti alergijas ir odos uždegimus (Armstrong et al., 2002 a; Brown et al., 2001). Panorėjus panaikinti tatuiruotę, sunku atsikratyti dažų liekanų odoje. Šiuo metu pačia efektyviausia tatuiruočių šalinimo priemone laikomas lazeris. Tačiau ir šio, beje, labai nepigaus, būdo atsikratyti tatuiruotės šalininkai neretai nutyli, kad lazerio galimybės viso labo 70%. Nedažnas žino, kad lazeriui neįveikiama tamsiai žalia spalva bei geltonos spalvos atspalviai (Greif et al., 1999; Armstrong, Fell, 2000; Saunders, Armstrong, 2005). Tiesa, pastaruoju metu atsirado nauja tatuiruočių dažų karta. Dažus sukūrė Harvardo universiteto profesorius dermatologas R. Anderson. Į jų sudėtį įeina dažomosios medžiagos ir polimerai¹. Esama vilties, kad šiuos dažus bus galima žymiai lengviau panaikinti lazeriu. Tačiau kol kas naujieji dažai mažai kam prieinami, o jų panaikinimo galimybės nėra aiškios.

Šiuo metu tatuiruotų žmonių daugiausia JAV. Ir nors, kaip teigia amerikiečių specialistai, nuo vadinamosios tatuiruočių epidemijos pradžios praėjo visas dešimtmetis, dar nėra vienos visoje šalyje priimtų tatuiravimo reglamentavimo sistemos. 1998 metais 36 JAV valstijos sugriežtino

<http://www.verslas.us/archyvas/61.html#virusus> [Žiūrėta 2007m. kovo 23 d.]

tatuiravimo kontrolę. Tačiau, kaip pastebi M. L. Armstrong (2005), toli gražu ne visada šių naudingų taisyklių ir procedūrų laikomasi. Šiuolaikinėje Amerikoje, teigia autorė, kiekvienas tris šimtus dolerių turintis asmuo gali įsigyti tatuiravimo įrangą, pavartyti tatuiruočių žurnalus, pasižiūrėti video įrašų ir tapti „meistru.“ Taigi, net ir šiandien JAV aktualūs su medicinine tatuiravimo rizika, komplikacijų registravimu susiję klausimai.

JAV atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad daugelis profesionalių tatuiruotojų palaiko sveikatos priežiūros inspekcijų darbą, noriai lanko kvalifikacijos kėlimo kursus. Pavyzdžiui, 2001-2003 metais vykusio Minesotoje dirbančių tatuiruotojų apklausa parodė, kad tose valstijos dalyse, kur tatuiravimas griežčiau reguliuojamas, tatuiruotojai žymiai geriau nusimano apie galimas infekcijas ir būtinas saugos priemones. Tačiau tyrimas atskleidė vieną svarbią aplinkybę: didesnę patirtį turintys tatuiruotojai į būtinas higienos procedūras kreipia mažiau dėmesio, lyginant su mažiau patyrusiais kolegomis (Raymond et al., 2001, 2003).

Apie tatuiruotės riziką išpėja sveikatos priežiūros specialistai. Tačiau ką apie tai mano patys kūną tatuiruotėmis pažymėti jau pasiryžę ar apie tai dar tik svajojantys žmonės? Ar jie išvelgia riziką savo sveikatai? Net 96 % iš 520 apklaustų JAV studentų pažymėjo, jog žinios apie tatuiruotės riziką sveikatai jiems svarbios. Studentai teigė, kad jiems svarbi tatuiruočių salono švara. Jie norėtų turėti daugiau informacijos apie tatuiruočių meistro kompetenciją. Studentai manė, kad naudinga prieš ryžtantis tatuiruotis turėti pakankamai laiko „aplinkai iširti“ (Armstrong et al., 2002 a).

Šitokią tatuiruotis ir kūno auskarus vertis pasiryžusių asmenų atsargumą patvirtina J. Greif ir bendraautorių (1999) tyrimas. Didžioji tatuiruotes ir/ar kūno auskarus turinčių respondentų dalis (88 % iš 766) teigė, kad pirmąją tatuiruotę jiems padarė/pirmąjį auskarą įvėrė sterilias vienkartinės adatas naudojęs, odą dezinfekavęs ir gumines pirštines mūvėjęs profesionalas. Daugiau nei pusė patvirtino gavę tiek žodinę, tiek rašytinę informaciją apie galimą riziką sveikatai bei odos/žaidos priežiūros instrukcijas.

Šie rezultatai turėtų džiuginti, tačiau, kaip teigia J. A. Fisher (2002), didžioji dalis tatuiruotis einančių asmenų vis tik niekada nepasidomi tatuiravimo procesu, meistro įgūdžiais ar jo reputacija. Deja, labai paplitusi nuomonė, kad už tatuiruotės pasekmes sveikatai atsakingas tik tatuiruotojas. Tačiau, kaip pažymi specialistai (Fisher, 2002; Koch et al., 2005), tokia nuomonė labai neteisinga. Tiek klientas turi žinoti meistro, į kurį kreipiasi, kvalifikaciją bei technikas (tuo pačiu ir apie žaidos, odos priežiūrą), tiek ir meistras privalo turėti žinių apie sanitarines sąlygas, infekcijų kontrolę, įrankių sterilizaciją ir odos priežiūrą. Mūsų nuomone, reikėtų dar daugiau: meistras turėtų gebėti nuspėti dar ir kliento norus, įgeidžius, numanyti, ar klientas laikysis tatuiruotės priežiūros taisyklių ir panašių reikalavimų. Galima sakyti, meistras privalo turėti psichologinių žinių. Antra vertus, tatuiruotė – unikali, visam gyvenimui liekanti žymė. Todėl

tatuiruotojas turi būti ne tik kūrybiškas, bet ir stengtis apsaugoti savo klientus nuo šablonų, vienodų piešinių. Labai pageidautina, kad tatuiruotojas gebėtų paaiškinti tatuiruotei pasirinktų simbolių prasmę. Šis aspektas nemažai daliai besitatuiruojančiųjų labai svarbus. Tatuiravimo procesas iš tikro bus saugus tik tokiu atveju, jeigu bus laikomasi šių taisyklių bei niuansų.

1.1.2.2. Psichosocialinė tatuiruotės rizika

Užsienio specialistai psichosocialinę riziką įvardina kaip tatuiruoto žmogaus galimą nepasitenkinimą ir žemą savęs vertinimą – veiksnius, verčiančius žmones tam tikromis aplinkybėmis (arba nuolat) slėpti tatuiruotes po žaizdas imituojančiais tvarsčiais, grimu, rūbais (užfiksuotas atvejis, kai žmogus slėpė tatuiruotę 25 metus) arba jas tiesiog pašalinti (Armstrong, 2000; Armstrong et al., 2002 a; Atkinson, 2002, 2003; Brown et al., 2000; Greif et al., 1999).

Psichosocialinė tatuiruotės rizika – tai tikimybė susidurti su psichosocialinėmis tatuiruotės problemomis, jei tatuiruotė daroma nesilaikant psichosocialinę saugą užtikrinančių sąlygų, pavyzdžiui, tatuiruojamasi neapgalvotai, spontaniškai, neapsvarsčius nei kurioje kūno vietoje bus tatuiruotė, nei jos simbolio, nei to, kaip tatuiruotė atrodys po daugelio metų. Nuo medicininių sveikatos problemų psichosocialinės pasekmės skiriasi tuo, kad jų taip lengvai ir greitai nepašalinasi (medikamentai šiuo atveju mažai veiksmingi), o be to, psichosocialines pasekmes žmogui sunku numatyti, nes kai kuriais atvejais su jomis susiduriama po kelerių ar daugiau metų. Galbūt kaip tik dėl to žmonės apie psichosocialinę tatuiruotės riziką mažiau susimąsto ir, paklausti apie galimas tatuiruotės pasekmes, pirmiausia įvardina alerginę odos reakciją, infekcines kraujo ligas ir pan.

Tatuiruotę žmonės slepia dėl dviejų priežasčių: pirma, dėl tatuiruotei teikiamos reikšmės ir nenoro, kad ją matytų „bet kas,“ ir, antra, dėl visuomenėje egzistuojančios nuomonės, kad tatuiruoti asmenys nukrypę nuo normos, priklauso žemesniam socioekonominiam sluoksniui, linkę rizikingai (alkoholis, narkotikai, nesaugus seksas ir vairavimo greitis, ir pan.), agresyviai elgtis (Fisher, 2002; Atkinson, 2002; Carroll et al., 2002). Kai kurie tyrinėtojai pabrėžia, kad negatyvi aplinkinių reakcija į tatuiruotę gali kliudyti tatuiruoto asmens statusui darbe, daryti neigiamą įtaką medicinos įstaigose gaunamos pagalbos kokybei ir pan. (Atkinson, 2002; Kelleher et al., 1999; Stuppy et al., 1998). Iš tiesų, darbdavių ir kolegų reakcijos – ir tikrosios, ir tariamosios – geba sukelti netgi daugiau įtampos nei draugų ar šeimos narių nuomonės ir pastabos (Atkinson, 2002). Tokiais atvejais tatuiruotasis išgyvena dvejopus jausmus: mėgaujasi teigiama draugų ir bendraamžių reakcija, o kartu jaučia nepasitenkinimą dėl aplinkinių kritikos (Fisher, 2002; Atkinson, 2002). Galima pasekmė – savo tatuiruotės laikymas „netoleruotino nukrypimo“ forma. Ilgainiui žmogus netgi geba susikurti iliuziją, jog „netinkama“ net pati charakterio savybė, kurią kažkada pavyko išreikšti tatuiruotės simboliu (Atkinson, 2002; Дубягина et al., 2003). Beje, yra pavojaus atsidurti ir savo

tatuiruotės valdžioje, kuomet tatuiruotės simbolis nuolat primena tai, ką kažkada nusprendei sau ir kitiems akcentuoti (Рычкова, 2005). Taip, pavyzdžiui, agresyvią tatuiruotę turintis žmogus vis prisimena, kad jo užduotis – nekęsti pasaulio ir būti piktam (Atkinson, 2002).

M. L. Armstrong ir bendraautoriai (2002a) pamėgino išsiaiškinti, su kokiomis psichosocialinėmis tatuiruotės pasekmėmis susiduria studentai. Trečdalis tatuiruotų tyrimo dalyvių nurodė daugiau niekuomet nebesitatuiruosiantys, pažymėjo esą nepatenkinti savo tatuiruote. Tokio apsisprendimo priežastys įvairios: „meistras susimovė ir dabar tatuiruotė atrodo negražiai“, „aš tiesiog jos nebenoriu“ ir pan. Kiek mažesnė tatuiruotų studentų dalis tvirtino esą susirūpinę, jog gali „nueiti per toli“, priprasti prie tatuiravimosi malonumo. Jie taip pat manė, kad tatuiruotė gali jiems kliudyti siekti gyvenimo tikslų ar karjeros. O su fiziniais hepatito simptomais ar alerginėmis odos reakcijomis studentai teigė nesusidūrę.

Ko gero, šio tyrimo rezultatai gana aiškiai rodo, jog psichosocialinės tatuiravimosi pasekmės dažnesnės nei medicininės. Tačiau net jei ir taip, kai kuriems tatuiruotės norintiems studentams jos, berods, nėra itin reikšmingos. Arba, galbūt, jie jas ignoruoja: J. Greif ir bendraautoriai (1999) nustatė, kad tatuiruoti ir kūno auskarus įsivėrę studentai nesijaučia esantys kaip nors „nukrypę nuo normos“. Netgi atvirkščiai, jie teigia besiviliantys, jog visuomenė tatuiruotes ir kūno auskarus priima kaip meno kūrinį, padedantį žmonėms jaustis gerai, unikaliai, ypatingai. Taip manant, lengva ryžtis tatuiruotis, vertis kūno auskarus ar net darytis dekoratyvinius randus ar įdagus. K. Brown ir bendraautorių (2000) nuomone, būtų sunku elgtis kitaip, kai aplink tiek daug tatuiruotų, kūną įvairiose vietose prasivėrusių šou pasaulio žmonių, muzikantų, sportininkų, manekėnų (-ių) ir pan. Beje, kūno varstymas taip pat susilaukia neigiamų visuomenės atsiliepimų (Stirn, 2003). Jis irgi rizikingas sveikatai (infekcijos, alerginės reakcijos, hepatito B ir hepatito C tikimybė, išplyšimai, randai, pan.), bet, nepaisant to, jaunuoliai ir jį laiko priimtiniu, mažai rizikingu ir visiškai normaliu elgesiu (Gold et al., 2005; Millner, 2001).

Greičiausiai, šitaip yra dėl to, kad jauni žmonės linkę atsižvelgti tik į savo pačių nuomonę ir mažai kreipia dėmesio į vyresniųjų perspėjimus. M. L. Armstrong ir bendraautoriai (2002a, 2002 b) nustatė, jog iš 520 apklaustų studentų daugiau nei pusė tatuiruotų ir tatuiruotės neturinčių respondentų manė sulauksią negatyvių šeimos vertinimų dėl tatuiruotės. Manė, bet kai kurie vis tik ryžosi tatuiruotis. Šeima, be abejonės, – ne tas pats, kas darbdavys ar kolegos, tačiau ją vis tiek didele dalimi sudaro vyresni asmenys (dėdės, tetos, tėvai ir seneliai). Tuo tarpu tatuiruotą bendraamžį daugelis studentų įvertino pozityviai (jis „linksmas“, „įdomus“, „unikalus“, „pasitikintis savimi“, „trokštamas“ ir pan.), į ką tatuiruodamiesi studentai labiausiai, matyt, ir atsižvelgia.

Kitas prie palankaus tatuiruočių vertinimo prisidedantis dalykas – tatuiruoto žmogaus gyvenimo apskritai ir tatuiruotės „dėvėsenos“ ypatumai. Piešinys odoje suteikia galios ir stiprumo

savo identitetui bei įvaizdžiui, padeda susilaukti aplinkinių žmonių (tiek tatuiruotų, tiek ir tatuiruotės neturinčių) teigiamų įvertinimų (Armstrong et al., 2002 b), prisideda prie pozityvaus savęs vertinimo (Roberts et al., 2006). Be to, „estetiškai pagražintas“ kūnas (Atkinson, 2002; Claes et al., 2005) padeda siekti kitų pripažinimo, žavėjimosi tavo asmeniu, palengvina įėjimą į norimą „Mes“ grupę (Atkinson, 2004 b). Žmogus tarsi save individualizuoja, išskiria iš visuomenės (Koch et al., 2005), pasitelkęs kūną, plėtoja socialinį „aš“ (Atkinson, 2003). Įdomu, kad patys besitatuiruojantys visa tai apibūdina kiek kitaip. Paklausti apie tatuiravimosi motyvus, jie nurodo šitokius dalykus: tatuiruotė – tai ritualas (pavyzdžiui, gyvenimo įvykio įamžinimas), identifikacija (tatuiruotės pagalba identifikuojamasi su tam tikra grupe, kitu asmeniu, pan.), apsauga (talismanas, saugantis nuo žalos), dekoracija (Fisher, 2002), saviraiška ir saviieška (Carroll, Anderson, 2002).

Tik ne visiems visa tai aktualu. Kai kam ženklų permanentiškumas (ilgalaikiškumas), tėvų nuomonė, hepatito B ir C galimybė, kaina, tikimybė būti vadinamam „išsišokėliu“, „nukrypusiu nuo normos“ ar „rizikuotoju“ pasirodo kur kas svarbesni, ir tatuiruotės (dar vienos tatuiruotės) atsisakoma (Armstrong et al., 2002 a). Tiesa, šioje situacijoje didelis vaidmuo tenka ir nuomonei apie save: kuo daugiau asmuo jaučiasi galįs pats apsispręsti (t.y. nepasiduoti bendraamžių spaudimui), tuo mažiau jis bus linkęs domėtis tatuiruotėmis, ir atvirkščiai (Koch et al., 2005). Visa tai apjungia ši išvada: sprendimas tatuiruotis priklauso nuo to, kaip bus suprasta rizika – medicininė ir psichosocialinė (Koch et al., 2005). Tad kad ir kaip labai tatuiruotė žavėtų, pirmiausia reikia apgalvoti su ja susijusią riziką. Tik taip bus išvengta tatuiravimuisi būdingo spontaniškumo, vadinasi, ir ateityje galbūt kiliančių problemų (Carroll et al., 2002; Greif et al., 1999; Fisher, 2002).

1.2. Studentų nuostatų į tatuiruotę kontekstas

1.2.1. Tatuiruotės sąsaja su nusikalstamumu

Tatuiruotės sąsajos su nusikaltėlių pasauliu istorija labai ilga. Be to, priklausomai nuo kultūros, ši istorija skirtingai veikia įvairioms kultūroms priklausančių žmonių nuostatas į tatuiruotę. Tatuiruotė dar Senovės Graikijoje laikyta baudžiamuoju ar nuosavybę žyminčiu ženklu. Tatuiruotėmis ženklinoti kriminaliniai nusikaltėliai ir vergai. Dėl to nusmuko socialinė tatuiruočių vertė, ir, bėgant laikui, kūno ženklai įgijo neigiamą atspalvį (Fisher, 2002).

Japonijoje ilgą laiką tatuiruotė buvo skiriamasis prostitučių ženklas. V a. pr. m. e. išleistas įstatymas tatuiruoti nusikaltėlių kaktą ir pečius. Kelis kartus keistas (pridedant nurodymus tatuiruoti delnus, krūtinę ir pan.), panaikintas ir vėl atnaujintas įstatymas gyvavo ilgas šimtmečius (Дубягина, et al., 2003).

Viduramžių Europoje tatuiruotė taip pat naudota nusikaltėlių žymėjimui. Kaip pastebi J. A. Fisher (2002), iki 1880 m. Anglijoje, taip pat ir JAV, daugiausiai tatuiravosi kriminaliniai nusikaltėliai, jūreiviai ir darbininkai. Tiesa, XIX a. pabaigoje radosi tatuiruotų aristokratų ir net karališkos šeimos narių, tačiau, pasak H. Neville (2005), tai veikia vertintina kaip vienadienis madingas įgeidis, nepadaręs reikšmingos įtakos to meto nuostatoms į tatuiruotę.

Ši tūkstantmečius gyvuojanti tatuiruotės sąsaja su nusikalstamumu ir marginaliniais visuomenės sluoksniais keliauja iš kartos į kartą, formuodama / perduodama tvirtas neigiamas nuostatas į tatuiruotę. JAV autoriai rašo, jog jų šalyje tatuiruotės iki šiol siejamos su antisocialiu elgesiu, marginalinėmis grupėmis (Birmingham et al., 1999; Raspa, Cusack, 1990; Descheses et al., 2006). Netgi patys pirmieji moksliniai tatuiruotės tyrimai atlikti registruojant ir analizuojant nusikaltėlių tatuiruotes. R. F. Raspa ir J. Cusack (1990) teigia, jog daugelis XX a. psichologų ir psichiatrų tyrinėjo tatuiruotus jūreivius, kriminalinius nusikaltėlius, sutrikusios psichikos ir nuo narkotikų priklausančius asmenis. Tatuiruotę mėginta sieti su specifinėmis psichiatrinėmis diagnozėmis, skurdu ir pan. L. Birmingham ir bendraautoriai (1999) tyrinėjo įkalintus vyrus, siekdami nustatyti ryšį tarp matomų tatuiruočių ir psichikos sutrikimų, svaigiųjų medžiagų vartojimo ir recidyvizmo. Padarytos, pavyzdžiui, šitokios išvados: vaikystėje išgyventi sunkumai, narkotikų ir alkoholio vartojimas, polinkis žalotis, nusikalstamas elgesys, recidyvizmas reikšmingai koreliuoja su matomų tatuiruočių turėjimu. Nustatytas netgi reikšmingas ryšys tarp tatuiruočių ir schizofrenijos. O. P. Dubiagina ir bendraautoriai (2003) pažymi, jog moksle nuo XIX a. vyravo dar Č. Lombrozo suformuluota nuomonė, jog tatuiruotė – tai papildomas deformuotos asmenybės požymis, ją turi arba „iš prigimties nusikaltėliai“, arba „iš prigimties prostitutės“, ir kad tas, kuris tatuiruojasi, yra arba nusikaltėlis, arba degeneratyvi asmenybė (Дубягина et al., 2003).

Kyla klausimas, kaip ta ilga tatuiruočių sąsajos su nusikaltėlių pasauliu istorija formuoja studentų nuostatas į tatuiruotę? Atsakymas priklauso nuo to, kokioje šalyje gyvena tie studentai, ką jie studijuoja (istoriją ar kriminologiją studijuojančių žinios, galimas daiktas, skiriasi nuo studijuojančių, pavyzdžiui, matematika). Rusijos ir buvusiam Sovietų blokui priklaususių šalių žmonėms gerai pažįstama praėjusio šimtmečio Sovietų Sąjungos kalėjimų, lagerių ir kariuomenės tatuiravimosi kultūra (Миляненок, 1992; Дубягина et al., 2003; Плущер-Сарно, 2001). Ji tokia specifinė ir išsisknijusi, kad tatuiruotę nusikaltėlio žyme vis dar laiko nemaža dalis tiek vyresnės, tiek jaunesnės kartos žmonių.

Įkalinimo įstaigų aplinka labai agresyvi ir pavojinga. Į ją pakliuvę žmonės priversti įsijungti į kalėjimo bendruomenę, prie jos prisitaikyti, „kriminališkai“ adaptuotis. Tai – bene vienintelis būdas išlikti. Tatuiruotė tokioje aplinkoje yra kriminalinio adaptavimosi ženklas. Tatuiravimasis čia – svarbus psichologinis veiksmas, kuriuo išreiškiamas gyvenimo pozicijos pasirinkimas, savęs

priskyrimas kriminalinei aplinkai, tos aplinkos įstatymų ir tradicijų perėmimas (Дубягина et al., 2003).

Kaip rašo M. Giliberto (2004), kalėjime atsidūrę asmenys supranta esantys kitokie, nei manė. Tai, kas laisvėje žmogui svarbu, kalėjime atimama, pašalinama. Keičiasi laisvę praradusio asmens kūnas bei psichika: pakinta „savęs“ (self) supratimas (nebelieka anksčiau buvusios laisvės kam nors nepaklusti ar ko nors tikėtis), sutrinka buvęs gyvenimo ritmas (miego problemos, galvos svaigimas, apetito praradimas), pojūčiai (prastėja regos, uoslės aštrumas, išlavėja klausa, genda dantys, atsiranda odos ligos), kyla psichologinių sunkumų (nuolatinis bejėgiškumo jausmas, sumišimas, vilties neturėjimas). Į tokią sunkią situaciją patekusiame žmogui darosi nepaprastai svarbu išsaugoti savo tapatumą. Oda šiuo atveju virsta priemone išsiskirti iš stabilumą, saugumą praradusio pasaulio, padeda įamžinti savo vardą, papasakoti aplinkiniams, kas toks esi. Šitaip randasi neišvaizdžiais tatuiruotais piešiniais išmargintas kūnas. Šiose tatuiruotėse atsispindi viskas: nusikaltėlio specializacija, padaryti nusikaltimai, nusikaltėlių hierarchijoje įgyta vieta ir net biografiniai faktai. Ir perskaityti tai geba ne kiekvienas, kadangi informacija specifiškai koduojama. Pavyzdžiui, teutonų kryžius su smulkiomis šviesiomis detalėmis reiškia prievartautoją; trumpinys „ИРИС“ – „irisas“ šifruojasi „И раб, и стукачъ“ („Ir vergas, ir skundikas“ – ištatuiruojama per prievartą) (Дубягина et al., 2003)).

Tokios tatuiruotės atstumia, baugina. Jas turinčių žmonių vengiama. Tačiau šiais laikais, kai nuostatos į tatuiravimąsi keičiasi, kyla pavojus, kad įvyks kriminalinės tatuiruotės simbolių ir motyvų invazija. Pavyzdžiui, šiuo metu Rusijoje akivaizdus tatuiravimosi bumas. Daugėja tatuiruočių salonų, leidžiamos tatuiruotė ir kūno auskarus populiarijančios, gražiai iliustruotos knygos, žurnalai. Sinerimę Rusijos kriminologai atkreipia dėmesį į tai, kad naujos mados besivaikantis jaunimas ženklins kūną nusikaltėlių pasauliui būdingais ženklais (Дубягина et al., 2003). Dažnai kriminalinis simbolis pasirenkamas vien iš nežinojimo ir skubėjimo. Apsirikti labai lengva: neretai ta pati tatuiruotė skirtingoje kūno vietoje įgyja visiškai kitokią prasmę (Плущер-Сарно, 2001). Be to, nusikaltėliai tatuiruojasi ne tik kalėjime: neretai į jį patenka jau tatuiruoti asmenys. Ten būdami, turimas tatuiruotes jie pataiso, kai ką pripiešia, įsitaisto dar kokią nors žymę. Taip randasi ir labai originalūs kūriniai, iš pirmo žvilgsnio nė neprimenantys kriminalinės tatuiruotės. Tas, kuris jomis susižavi ir nukopijuoja, gali sumokėti labai skaudžiai: ne tik netekti tatuiruotos kūno dalies, bet ir palydėti galvą. Štai todėl šiuo metu Rusijoje labai susirūpinta besitatuiruojančiais jaunuoliais. Tenykščiai specialistai netgi teigia, jog reikia prisidėti prie meninės tatuiruotės populiarinimo, raginti jaunimą lankytis profesionalių tatuiruotojų salonuose, kad tik būtų išvengta kriminalinės žymės išsitatuiravimo pavojų (Дубягина et al., 2003).

Neatlikus tyrimų, sunku pasakyti, kiek sovietinė tatuiruotės kultūra gyva Lietuvoje. Mūsų šalies atsiskyrimas nuo Sovietų Sąjungos nėra senas įvykis, turime dar daug buvusios kultūros

palikimo, kurį sudaro ne vien rusiški keiksmožodžiai. Todėl galima manyti, kad ir Lietuvos žmonėms negali būti tolimas nei tatuiruotės siejimas su nusikalstamumu, nei kriminalinės tatuiruotės keliami pavojai.

Vargu, ar tūkstantmetę tatuiruotės sąsają su nusikalstamumu įmanoma nutraukti ar smarkiai pakeisti. Tačiau galima pasistengti jaunos žmones apsaugoti nuo klaidų, renkantis tatuiruotės simbolį. Apie tai reikėtų rašyti straipsnius, vienokiais ar kitokiais būdais šviesti visuomenę, tačiau galima padaryti ir dar kitaip: įvesti, O. P. Dubiaginos ir bendraautorių (2003) siūlymu, privalomus kursus tatuiruotojams apie sovietmečio bei užsienio kriminalines tatuiruotes (Дубягина et al., 2003). Reikiamų žinių įgijęs profesionalus tatuiruotojas geriau informuotų tatuiruotis pasiryžusius klientus apie simbolius, kurių derėtų vengti, ir apsaugotų su kriminaliniu pasauliu nesusijusį žmogų.

1.2.2. Skubotos tatuiruotės tyrimų išvados

Įvairių sričių mokslininkai beveik visą XX a. ieškojo tatuiruotės sąsajų su savęs žalojimu, įvairiais psichikos sutrikimais, deviantiniu elgesiu. Tatuiruotė sieta su intensyvesniu tabako ir alkoholio vartojimu, schizofrenija, žemu savęs vertinimu, impulsyvumu, menka savikontrole, homoseksualumu, polinkiu į sadomazochizmą ar fetišizmą (Raspa, Cusack, 1990; Stephens, 2003). Ankstyvųjų tyrimų išvados pasirodė mažų mažiausiai abejotinos, nes hipotezėms tikrinti rinkti psichiatrinių ligoninių pacientus, vėliau gauti rezultatai nepagrįstai generalizuoti, kitaip sakant, priskirti plačiajai visuomenei (Atkinson, 2004 b). Kai kuriais atvejais hipotezės visai nepasitvirtino, bet tai nesutrukdė tatuiruotę pradėti laikyti diagnostine priemone, tinkama kai kurioms psichologinėms savybėms identifikuoti (Raspa, Cusack, 1990).

Šie moksliniai tyrimai davė pasekmių. Pavyzdžiui, tatuiruotę ar kitokią kūno dirbtinę žymę turintys asmenys pradėti laikyti nepritampančiais prie vyraujančios kultūros, psichiniais ligoniais. Nustatytas netgi neigiamas medikų požiūris į tatuiruotus ar kūno auskarus įsivėrusius pacientus. Tai savo ruožtu atsispindėjo teikiamų medicininių paslaugų kokybėje (Stuppy et al., 1998). Specialistai mėgina išsiaiškinti, iš kur radosi šitokie tyrimai ir šitokios išvados. Kai kurie autoriai teigia, kad vyraujančių negatyvų požiūrį į tatuiruotes gerokai sustiprino subjektyvus pačių Europos kriminalistų, antropologų, etnografų, kriminologų, teismo medikų, psichiatrų ir kitų mokslininkų požiūris (Дубягина et al., 2003). J. A. Fisher (2002) rašo, jog mokslo sferoje vyrauja nuomonė, kad tatuiruotė – rimto domėjimosi neverta „nukrypusios“ subkultūros dalis. Sociologė V. Pitts (2004) užsimena, jog vos pradėjusi tyrinėti kūno žymėjimą, iš karto susilaukė kolegų pastabų, esą kūno modifikuotojai nėra socialiai ir politiškai reikšmingi, jie nesveiki ir jiems teiktina psichiatrinė pagalba.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad kūno žymėjimas neretai siejamas su savęs žalojimu. Gana ryškus tokio siejimo pavyzdys – S. Cenicerros (1998) tyrimas. Apklausęs 20 sutrikusios psichikos kūną pažymėjusių asmenų ir 20 tokių pačią diagnozę turinčių, bet netatuiruotų pacientų, autorius nustatė, jog nors depresijos lygmuo tiriamųjų grupėse ir nesiskiria, tatuiruotiems asmenims žymiai labiau būdingi nerimo simptomai. Autorius teigia, jog, norėdami suvaldyti / įveikti nerimą, pacientai ima save žaloti. Sukeltas fizinis skausmas didina endorfinų kiekį kraujyje, dėl to žmogus aprimsta. Kuo daugiau žalojasi, tuo daugiau išsiskiria šių cheminių medžiagų ir tuo labiau nusiramina. Vadinas, kuo daugiau tatuiruočių ir kūno auskarų, tuo didesnė tikimybė, kad asmuo linkęs save žaloti (merginų atveju – dar ir kęsti valgymo sutrikimų pasekmes, kas irgi yra žalojimas). Įdomu, kad į klausimą, ar šiuos rezultatus tinka plačiai apibendrinti, minėto tyrimo autorius atsako teigiamai (pg. Waldron, 1998).

Visai atvirkščiai galvoja ekstremalų kūno modifikavimą tyrinėjęs M. Benecke (1999). Autorius, išsamiai išanalizavęs daugybinės kūno modifikacijos atvejį, apimantį skarifikaciją, liežuvio skėlimą, tatuiruotę ir net autofagiją, padarė štai kokią išvadą: visas minėtas modifikacijas su savo kūnu atlikusi jauna, puikiai išsilavinusi, gerą ir įdomų darbą bei pavyzdingą šeimą turinti moteris visai nelaikytina kūno žalotoja. Autorius linkęs manyti, kad šitoks elgesys rodo žmogaus siekį patraukti dėmesį ir rūpintis savimi (self-caring behaviour).

Kokiais kriterijais remdamiesi tyrėjai anksčiau nusprendavo, kas yra kūno žalojimas? Juk, pavyzdžiui, pradurti ausų speneliai niekam neklūna. Tai jau iš seno laikoma normaliu dalyku. Niekam nekyla minčių, kad auskarą ausų spenelyje turintis asmuo save žaloja, nors ausies audinys lygiai taip pat pažeidžiamas, kaip bet kurios kitos kūno vietos audinys. Nejaugi praduriant ar tatuiruojant tą kitą kūno vietą, žmogus būtinai žalojasi arba, kitaip sakant, siunčia kokį nors psichikos sutrikimą rodantį signalą? Ko gera, šiuo atveju susiduriame su kultūrinio faktoriaus veikimo padariniais. Nėra ir nebus smerkiama tai, kas atitinka konkrečios visuomenės nusistatytas normas (pavyzdžiui, apkūni moteris Afrikoje, kitaip nei Vakaruose, nesusilauks pašaipų dėl savo figūros – apkūnumas ten palankiai vertinamas). Visuomenė sukyla ir pasipiktina tada, kai tos normos (šiuo atveju – kūno grožio standartai) pažeidžiamos. Nutikus pažeidimui, randasi daug skubių išvadų apie pažeidėjo asmenį. Neretai jų padaro ir patys mokslininkai. Šiandien jau keistai skamba S. Cenicerros nuomonė, kad auskarai liežuvyje ir genitalijose kur kas labiau rodo turint psichiatrinių problemų nei auskarai nosyje ar bamboje. Kodėl? Todėl, kad jie nėra tokie paplitę, kaip nosies ir bambos auskarai (pg. Waldron, 1998). Bet juk anksčiau ir šių tiek daug nebuvo!

Vadinas, tai, kas laikoma „normalumu“, turi tendenciją laikas nuo laiko keistis. Anksčiau nukrypimu nuo visuomenės normų laikytos tatuiruotės, kūno auskarai ir kitos dirbtinės kūno žymės šiandien jau tampa mada (Armstrong, 2000), ir vyravęs priešinimasis joms bei jų siejimas su psichikos sutrikimais ar žalojimusi nyksta. Tai atsispindi ir moksliniuose darbuose. Specialistai

senas hipotezes tikrina iš naujo. Nauji rezultatai dažnai prieštarauja buvusiems. Šitokiu būdu dirbant, teko atmesti kūno žymėjimo sąsają su polinkiu žalotis ir paneigti dalį kitų mokslinių išvadų apie kūną žyminčius asmenis (Claes et al., 2005; Atkinson, 2004 b; Koch et al., 2004 a, 2004 b; Nathanson et al., 2005; Armstrong et al., 2002 a, 2002 b).

Štai, L. Claes ir bendraautorių (2005) duomenimis, vienas iš tatuiruotės darymo ir kūno auskarų vėrimo motyvų susijęs su estetika. Kūno žalojimo atveju, kaip teigia autoriai, yra atvirkščiai – save žalojantis žmogus nesivaiko estetikos. Netgi tikėtina, kad kai kurie save žalojantys asmenys tokiu būdu kūną siekia padaryti nepatrauklų. Be to, kūną žalojantys ir kūną žymintys asmenys skiriasi psichologinėmis savybėmis. Atliktas tyrimas parodė, jog kūno varstymas teigiamai koreliuoja su ekstraversija bei atvirumu, bet neigiamai - su sąžiningumu. Tuo tarpu save žalojančio elgesio atveju yra visiškai atvirkščiai: jis teigiamai koreliuoja su neurotiškumu ir sąžiningumu, o su ekstraversija ir atvirumu – neigiamai. Neigiamą koreliaciją greičiausiai paaiškina skirtingi kūno žymėjimo motyvai. Galutinė šių tyrėjų išvada tokia: kūno varstymas ir tatuiravimasis greičiau atspindi rūpinimąsi savimi ir netgi gali apsaugoti nuo savęs žalojimo.

Kanadiečių sociologas M. Atkinson (2004 b) irgi rašo, jog tatuiravimasis – ne „nukrypęs“ elgesys ar patologiškas polinkis žalotis. Autorius kritikuoja psichologus už tai, kad šie tatuiruotę sieja su psichologiniais sutrikimais, nusikalstamu elgesiu, bet *niekada* šių prielaidų netikrina empiriškai (Atkinson, 2003). Tai, mokslininko teigimu, trukdo į tatuiruotę žvelgti kitais aspektais. Pavyzdžiui, pastebėti, kad tatuiravimasis – kultūriškai reikšminga praktika (culturally meaningful practice). Be to, lieka neištirtas ir pačių besitatuiruojančių požiūris. Sociologas priduria, jog tatuiravimasis, atvirkščiai negu mano psichologai, yra prosocialus, komunikuoti su aplinkiniais padedantis veiksmas. Radikaliam kūno modifikavimui žmonės gali ryžtis nebent tada, jei siekia suvaldyti depresiją. Pavyzdžiui, netekus artimų žmonių arba išgyvenant asmeninę tragediją (Atkinson, 2004 a).

Apskritai, linkstama manyti, jog jei ne visuomenė, tai bent mokslininkai turėtų atsikratyti stereotipinio mąstymo ir mėginti suprasti, ką kūno žymė reiškia pažymėtajam. C. Nathanson ir bendraautoriai (2005) pabrėžia, jog tyrinėtojams praverstų susilaikyti nuo vien tik pozityvaus arba negatyvaus kūno žymėjimo vertinimo.

Taigi, neigiamų stereotipų išsklaidymui turbūt reikia dar daugiau tyrimų. Jų šiandien, kaip teigia C. M. Frederic ir K. A. Bradley (2000), vis dar nepakanka. Matyt, tatuiravimosi plitimas (tatuiravimosi „epidemija“) kol kas pernelyg greitas, kad mokslininkai su juo suspėtų.

1.2.3. Žiniasklaidos įtaka

Tatuiruotę populiariaujančius žiniasklaidos šaltinius sąlyginai galima suskirstyti į bendruosius ir specialiuosius. Bendrieji – tai sporto, madų, „aukštuomenės paskalų,” erotikos temas gvildenantys leidiniai, interneto tinklapiai ir pan. Specialieji – tai tatuiruotės entuziastams skirti žurnalai ir interneto puslapiai. Šių leidinių (ypač internetinių) tiek daug, kad išsamesnės mokslinės jų analizės, mūsų žiniomis, dar niekas nesiėmė. Be abejonės, būtų svarbu žinoti, kokią įtaką žiniasklaida daro jaunų žmonių nuostatoms į tatuiruotę.

Šiuolaikinės žiniasklaidos įtaką tatuiruotės populiarumui sureikšminantys autoriai tvirtina, kad žiniasklaida turi nematytą neregėtą galią, ir kad ji geba daryti neapsakomai didelį poveikį visuomenei (Hernwall, Lundmark, 2006). Iš tiesų, moderniosios, globaliosios žiniasklaidos galia daugiau deklaruojama, nei pagrindžiama faktais, nes mokslinių tyrimų apie žiniasklaidos įtaką tatuiruotės plėtrai ir nuostatų į tatuiruotus žmones formavimuisi stinga.

Vis tik, pastaruoju metu atsiranda vienas kitas mokslinis darbas šia tema. H. Neville (2005), analizuodama kaip specialiuose tatuiruotei skirtuose žurnaluose vaizduojamos tatuiruotos moterys, nustatė, kad moterų išvaizda, pozos, laikysenos ir žvilgsniai į fotoaparato objektyvą visiškai atitinka vakarietiškus moteriškojo seksualumo standartus. Autorė teigia, kad tas pat pasakytina ir apie tuose žurnaluose vaizduojamus tatuiruotus vyrus. Tuo pačiu H. Neville pastebi, jog tatuiruotės entuziastams skirtuose žurnaluose visai nėra vaizdų, iš kurių matytųsi, kaip vyksta moters tatuiravimo procesas. Tuo tarpu nuotraukų, kuriose matyti ką tik krauju pasrūvęs tatuiruojamas vyras netrūksta. Be to, specialiuose tatuiruočių žurnaluose moterų tatuiruotės didesnės, o madų ir kitokie nespacialūs žurnalai nuolat spausdina vos vieną ar kelias mažytes tatuiruotų gražuolių nuotraukas. H. Neville (2005) laikosi nuosaikaus požiūrio į kūno žymėjimo temą plėtojančią žiniasklaidą. Autorė nėra linkusi žiniasklaidos galių pernelyg sureikšminti ir daro išvadą, kad spauda, televizija ir internetas atspindi tik stereotipus, ir nieko daugiau (Neville, 2005).

JAV mokslininkas M. Krug (2006) atliko išsamų tyrimą, kuriuo mėgino nustatyti, kaip populiarioji žiniasklaida skatina savo vartotojus tatuiruotis. Autorius vadovavosi šiomis prielaidomis: (1) tatuiruotė JAV populiarėja dėl to, jog amerikiečiai tatuiruotes dažnai mato. Šiuos tatuiruotės vaizdus jiems siūlo populiarioji žiniasklaida, būtent – TV ir žurnalai; (2) manoma, kad žiniasklaida valdo tuos, kurie ją vartoja. Kadangi žmonės žiniasklaidos siekia norėdami prasiblaškyti, gauti informacijos, gali būti, kad jie žurnaluose, TV laidose, interneto tinklapiuose ieško nurodymų, ką jiems veikti su savo kūnu; (3) tikėtina, kad žiniasklaida atsakinga už tatuiruotės, kaip „cool” dalyko, pristatymą vartotojams ir skatina žmones tatuiruotis „dėl mados”. Autoriaus atliktų tyrimų išvada skamba šitaip: ar žiniasklaida tiesiogiai paveikia žmogų, kad jis

išsitatuiruotų, sunku pasakyti. Aišku tik tiek, teigia autorius, kad populiarioji žiniasklaida vartotojus veikia.

Populiarioji žiniasklaida, kaip teisingai pastebi M. L. Armstrong ir bendraautorai (2004 b), iš tikrųjų akcentuoja, kokie pašėlusiai nerūpestingi tie tatuiruotės mėgėjai. Rašant apie tatuiruotę, straipsnis vaizdumo dėlei pagyvinamas viena kita nuotrauka. Ir kartas išeiina taip, kad, net jei geriausių ketinimų kupinas laidos vedėjas ar straipsnio autorius, pasitelkęs visą šiuolaikinį mokslą, žmones jau beveik įtikina, kaip labai rizikinga tatuiruotis, tinklapiu, laidos ar žurnalo redaktorius šias teisingas mintis paverčia niekais, „ilustravęs“ jas efektinga kieno nors tatuiruotos nugaros ar kitos kūno vietos nuotrauka. Labai tikėtina, kad įspūdis, kurį žiūrovui, skaitytojui ar naršytojui padaro toji graži tatuiruoto kūno fotografija, nustelbia išmintingus perspėjimus apie tatuiruotės riziką.

Kita vertus, popularioje žiniasklaidoje beveik niekada neišvysi kūno žymėjimo medicininių komplikacijų vaizdų. Kuris populiarus leidinio redaktorius norės gadinti apetitą lengvo ir malonaus pasiskaitymo mėgėjams? Šitokios žiniasklaidos nedominančios tatuiruotės ar kūno varstymo medicininių komplikacijų vaizdų fotografijos patenka tik į stiprius nervus turinčių medicinos profesionalų (chirurgų, dermatologų) spaudą. Tiesa, neretai išsami informacija apie galimas neigiamas kūno žymėjimo pasekmes pateikiama specialiai kūno žymėjimo entuziastams skirtuose tinklapiuose, talpinančiuose tūkstančius tatuiruočių, dirbtinių randų, įdagu ir dar kitokių kūno raižymo, skaptavimo ir panašių technikų pavyzdžių (žr. <http://www.bmezine.com>).

Kaip jau minėta, M. L. Armstrong ir bendraautorai (2004 b) rašo, jog žiniasklaida kūno žymėjimą vaizduoja kaip rizikingą, nerūpestingą elgesį. Taip yra ne tik JAV. Dažnai neigiamos nuostatos į kūno žymėjimą sutinkamos ir Lietuvos spaudoje, televizijoje, internete. Kokia tokio visuomenės nusiteikimo priežastis, didele dalimi paaiškina anksčiau mūsų analizuota tatuiruotės sąsaja su kriminaliniu pasauliu bei skubotos kai kurių mokslinių tatuiruotės tyrimų išvados. Žiniasklaida šioje vietoje atlieka „pateikėjo“ visuomenei vaidmenį, ji padeda šioms nuostatoms išsilaikyti.

Būtų įdomu patyrinėti, kokių nuostatų į tatuiruotę laikosi žiniasklaidos darbuotojai. Ar jie linkę manyti, kad tatuiruojasi nusikaltėliai ar psichologinių sutrikimų turintys asmenys? Kai kurios lietuviškų populiarių laikraščių ir žurnalų publikacijos verstų tokią hipotezę kelti. Pavyzdžiui, prieš kelis metus Vilniuje vykusį renginį „Tattoo ir ritmo fiesta“ aprašančių straipsnių antraštės aiškiai demonstravo jų autorių neigiamą nuostatą į tatuiruotes ir kūno auskarus (Maželytė et al., 2005; Ožkytė, 2005).

Lietuvos spaudoje pasirodančiuose straipsniuose aprašoma tatuiravimosi kultūra, istorija, tatuiravimosi motyvai, bet trūksta faktų apie tatuiravimosi riziką. Dažniausiai akcentuojama medicininė rizika. Psichosocialinės tatuiruotės pasekmės beveik nepaliečiamos (Jastramskienė,

2006). Galbūt taip yra dėl to, kad komentuoti kūno žymėjimo temą dažniausiai kviečiami tik tatuiruotojai, jų klientai ir kartais dermatologai. Psichologų pastebėjimų šia tema pasitaiko itin retai. O ir tais retais atvejais kūno žymėjimas paprastai neatsiejamas nuo kūno žalojimo. Todėl tiems, kurie domisi tatuiravimu, lietuviška spauda pateikia nepakankamai informacijos.

Žiniasklaida atlieka dar ir reklamos vaidmenį. Šiuo metu kūno žymėjimo reklama televizijoje, internete bei spaudoje itin didžiulė – pradedant nuotraukomis, reportažais apie aktorių, sportininkų, muzikantų ir kitų garsių žmonių kūno žymėjimo patirtį, ir baigiant tiesioginiu tatuiravimo salonų bei tatuiruotojų reklamavimu, tatuiruočių simbolių aprašymu. Šitokia reklama – teigiamas dalykas: žmonės gauna informaciją apie profesionalias ir kokybiškas tatuiravimo ar auskarų vėrimo paslaugas. Neigiama reklamoje tai, kad tatuiruotės rizika dažniausiai lieka beveik neakcentuota.

1.3. Tatuiruotė Lietuvoje

Nors tatuiravimas Lietuvoje – dar visiškai nauja amato šaka, nesunku pastebėti, kad pastaruju metu Lietuvoje daugėja tatuiravimo salonų, auga besitatuiruojančių žmonių skaičius. Profesionalios tatuiruotės mūsų šalyje atliekamos kiek ilgiau nei dešimtmetį. Vienų iš pirmųjų mūsų šalies meistrų (Ramo, Giedriaus) tatuiravimo patirtys siekia apytikriai 12 metų, o pirmieji tatuiruočių salonai gyvuoja dar trumpiau. Šitokia tatuiruotės gyvavimo trukmė, greičiausiai, dar per trumpa, kad pasikeistų neigiamos vyresnių visuomenės narių nuostatos į tatuiruotę. Tačiau tikėtina, kad tatuiruotę akceptuoja vis didesnė dalis jaunimo.

Lietuvos visuomenės nuostatas į tatuiruotę iš dalies atspindi tatuiravimo procedūrų reguliavimas. Jei valstybinės ir nevalstybinės atitinkamos institucijos tatuiruotei skiria pakankamą dėmesį, ir jei jos rūpinasi besitatuiruojančių sveikata, galima manyti, kad ir pati tatuiruotė Lietuvoje laikoma dėmesio vertu dalyku. Kad sužinotume, kaip tatuiruotė reguliuojama Lietuvoje, aplankėme kelias su tatuiravimu susijusias Lietuvos institucijas bei įstaigas (Sveikatos Apsaugos Ministerija, Valstybinė Visuomenės Sveikatos Priežiūros Tarnyba, Visuomenės Sveikatos Centras, Valstybinis Aplinkos Sveikatos Centras, Švietimo ir Mokslo Ministerija, AIDS centras, Grožio terapijos ir chirurgijos klinika „Sugihara“). Reikia pažymėti, kad nors Lietuvoje tatuiravimo praktika nėra ilga, tatuiruotės verslo reguliavimas mūsų šalyje, lyginant su ilgesnę tatuiruotės reguliavimo praktiką turinčiomis kitomis šalimis, jau ne daug kuo nuo pastarųjų skiriasi.

Šiandien Lietuvoje tatuiravimo procedūroms taikomi 2002 m. Lietuvos higienos normų reikalavimai¹. Juose išdėstyti bendrieji nurodymai grožio salonų ir tatuiravimo studijų įrangai,

¹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl Lietuvos higienos normos HN 117: 2002 „Kirpyklos, kosmetikos ir tatuiruočių kabinetai, salonai. Įrengimo ir eksploatavimo taisyklės“ patvirtinimo“. 2002 m. gegužės 21 d. Nr. 225, http://www.sam.lt/lt/main/teisine_informacija/higienos_normos?id=24628 [žiūrėta 2007 m. kovo 24 d.]

įrankiams bei grožio/tatuiravimo paslaugas teikiantiems asmenims. Šiuose dokumentuose nerasime specialiųjų reikalavimų tatuiravimo paslaugoms ir tatuiravimui naudojamiems dažams, tačiau jau kurį laiką ruošiamas naujų Lietuvos higienos normų projektas¹, į kurį šiuos aspektus planuojama įtraukti. Vienintelis dalykas, kuris gali nepakisti, – tai reglamento nebuvimas tatuiruočių dažams. Lietuvos naujų higienos normų projekte rašoma, jog tatuiruočių bei permanentinio makiažo dažai turės atitikti teisės aktų reikalavimus. Vadinasi, remiantis ten pat nurodytais Lietuvos Respublikoje galiojančiais aktais, dažus tatuiruotojas galės rinktis tik iš tų, kurie neįtraukti į Lietuvos draudžiamų bei ribojamų medžiagų sąrašą. Be to, į dažų sudėtį įeinančių kenksmingų cheminių medžiagų koncentracijos darbo aplinkos ore negalės viršyti nurodytos ribinės vertės. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad gali likti neaišku, kokia turės būti tiksli dažų sudėtis.

Atsakymo į šį klausimą kol kas neturi ir JAV (Armstrong et al., 2002 a) – šalis, kurioje tatuiravimo tradicijos kur kas gilesnės. Ko gera, taip yra dėl to, kad tatuiravimo reguliavimas nėra toks paprastas dalykas. Tose pačiose JAV iki šiol nėra bendrų tatuiravimo nuostatų visoms valstijoms (kiekviena jų tatuiravimo paslaugoms kuria savus reikalavimus) (Armstrong, 2005; Brown et al., 2001), tik kelios iš valstijų rengia specialiuosius kursus būsimiems tatuiruočių meistrams, kiek mažiau nei pusei valstijų vis dar trūksta žinių apie sanitarinę tatuiravimo paslaugų pusę, įrankių sterilizavimą, ir tik viena valstija registruoja sveikatos komplikacijas, kilusias po kūno žymėjimo (Lietuvoje kol kas tai nėra daroma). O Pietų Australijoje, palyginimui, iš tatuiruočių meistrų iki šiol nereikalaujama turėti darbo licenzijos (Report..., 2005).

Griežtesni reikalavimai keliami Lietuvos tatuiruotojams. Tam, kad Lietuvoje tatuiruotojas oficialiai galėtų pradėti verslą, pagal 2002 m. Lietuvos higienos normas HN 117: 2002 jam reikalinga:

1. Gauti leidimą-higienos pasą, t.y. Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros prie Sveikatos apsaugos ministerijos įgaliotos įstaigos išduotą tam tikrą dokumentą;
2. Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka pasitikrinti sveikatą;
3. Turėti higienos ir pirmosios medicinos pagalbos žinių atestavimo pažymėjimą;
4. Turėti kvalifikaciją patvirtinantį dokumentą.

Tiesa, abejonių kelia pastarasis dalykas. Mūsų žiniomis, Lietuvoje specialiųjų tatuiravimo meistrus ruošiančių kursų ar mokymų nėra. Profesionalūs Lietuvos meistrai tatuiravimo amato žinių paprastai įgyja užsienyje, kur neretai vyksta ir stažuotis. Remiantis neoficialiu šaltiniu, jei stažuotojas pageidauja, mokęs meistras jam įteikia raštišką patvirtinimą, tačiau šitokio patvirtinimo vėliau, atidarinėjant savąjį saloną, niekam paprastai neprireikia. Norint pradėti verslą, tikrai

¹ Lietuvos higienos norma HN 117: 2007 „Grožio paslaugų sveikatos saugos reikalavimai“. Projektas. www.vvspt.lt/aktai/teises/projektai/HN%20117%20projektas.pdf [žiūrėta 2007 m. kovo 24 d.]

reikalingas tik leidimas-higienos pasas. Taip yra dėl to, kad tatuiruotės verslas Lietuvoje nėra pakankamai reglamentuojamas. Vis dėlto, mūsų šalyje yra kompetentingų, tarptautinį pripažinimą pelnusių meistrų. O, be to, ir tatuiruočių salonai bei tatuiruotojų darbas nėra be priežiūros: sykį per metus Lietuvoje tatuiruočių salonus patikrina specialiai tam skirti pareigūnai¹.

Taigi, tatuiravimas Lietuvoje daugiau ar mažiau reguliuojamas, tik ar jo pakanka? Ar Lietuvoje tatuiravimą reguliuojančiuose dokumentuose atsispindi tatuiruotis ketinančio asmens žinios apie tatuiruotės riziką? Šiandien mūsų visuomenėje daugiausia šnekama apie alkoholio, tabako, narkotikų žalą. Reklamuojant produktus, informuojama, kad vartojant alkoholį, narkotikus ar rūkant gresia pavojus sveikatai. Tačiau nė viename lietuviškame leidinyje, reklamuojančiame tatuiravimo saloną, dar neteko matyti prieraišo „tatuiruodamiesi neapgalvotai arba naudodamiesi pigiomis neprofesionalo paslaugomis, rizikuojate pakenkti savo sveikatai.“ Iš dalies tai rodo, kad tatuiravimasis nelaikomas tokia veikla, kuri galėtų smarkiai sužaloti sveikatą. Be to, ir pats tatuiruotės supratimas yra vienpusis: tatuiruotės rizika lietuviškuose spaudiniuose dažnai apsiriboja tik medicinine puse. Todėl ir tikėtis, kad mūsų šalyje besitatuiruojantis asmuo yra gerai susipažinęs su tatuiruotės rizika, matyt, neverta.

Iš tiesų, tinkamam tatuiravimo procedūrų reguliavimui ir švietimui apie tatuiruotės riziką Lietuvoje dar trūksta duomenų. Mūsų šalyje tyrimai tatuiruočių tema beveik neatliekami. Šiuo metu, mūsų žiniomis, jų yra vos du. Tai – Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete atlikti psichologijos studentės V. Grakauskaitės (2004) magistrinis bei sociologijos studentės O. Suvorovos (2004) bakalauro darbai. Nėra žinoma (1) kaip besitatuiruojantys ir nesitatuiruojantys suvokia tatuiruotės riziką, (2) kaip tatuiruoti ir netatuiruoti žmonės vertina tatuiruotą asmenį, ir kokie yra jų vertinimo skirtumai, ar (3) tai, ką tatuiruoti ir netatuiruoti asmenys laiko tatuiruotės tikslu.

Kadangi tatuiruotis ir kūno auskarus vertis labiausiai linkę 18 – 25 m. amžiaus asmenys (Hernwall, Lundmark, 2006), tikslingiausia tyrimus Lietuvoje tatuiruočių tema plėtoti būtų studentų tarpe. M. L. Armstrong ir bendraautoriai (2002 a, 2002 b) nustatė, kad tyrime dalyvavę amerikiečiai studentai tatiruotes vertina palankiai. Mūsų šalyje tatiruotas studentas irgi nėra retenybė, todėl, galima spėti, kad ir lietuviai studentai tatiruotę vertina palankiai. Tačiau taip, greičiausiai, mano tik besitatuiruojantys ar ketinantys tatuiruotis studentai. O ką apie tatuiruotą asmenį mano jų netatuiruoti bendraamžiai? Ar jiems tatiruotas kūnas taip pat priimtinas, nors patys tatuiruotis nelinkę?

¹ Valstybinės visuomenės sveikatos priežiūros tarnybos prie sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus įsakymas dėl tiesioginės valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės reglamento ir pavidimo atlikti patikrinimą, patikrinimo akto, administracinio teisės pažeidimo protokolo, nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje formų patvirtinimo ir įgaliojimų suteikimo, 2006 m. sausio 25 d. Nr. V-8 Vilnius http://www.vvspt.lt/aktai/teises/016_VVSPT_Nr_123.php [žiūrėta 2007 m. kovo 24 d.]

Kita vertus, tatuiruotė Lietuvoje plinta, bet galbūt besitatuiruojantys studentai visai neižvelgia tatuiravimosi pavojaus. Galbūt daliai studentų netgi nėra svarbu, kas juos tatuiruoja – profesionalus meistras ar neprofesionalus draugas. Tyrimų duomenys parodytų, kokių tatuiruotės rizikos žinių besitatuiruojančiam jaunimui stinga. Be to, netatuiruotų studentų tarpe gali būti ir tokių, kurie apie tatuiravimąsi dar tik svarsto, todėl reikalingas dėmesys jų žinioms ir nuostatoms. Tikėtina, kad tarp tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuostatų į tatuiruotės riziką esama skirtumų. Tikėtina, kad jau išsitatuiravę studentai tatuiruotės riziką laiko menkesne, ir, ketindami tatuiruotis dar daugiau, labiau rizikuoja pasielgti neapgalvotai.

Apie studentų nuostatas į tatuiruotę galima kalbėti lyginant tatuiruotus ir netatuiruotus asmenis, tačiau kartu svarbi yra ir lytis bei, anot J. R. Koch ir bendraautorių (2004 a), asmens religingumas. Užsienio tyrimų, lyginančių merginų ir vaikinų nuostatas į tatuiruotę, yra labai mažai, todėl pasidomėti, kaip nuostatos į tatuiruotę priklauso nuo asmens lyties – labai pravartu. Galbūt vaikinai tatuiruotą asmenį vertina kur kas pozityviau nei merginos, labiau linkę tatuiruotis ir, kalbant apie tatuiruotės riziką, jiems reikalinga skirti kur kas daugiau dėmesio. Gali būti ir taip, kad vaikinai tatuiruojasi visai kitu tikslu nei merginos. Taip pat ir religingumo atveju: galbūt stipriai tikintys studentai kur kas mažiau domisi tatuiruotėmis, nėra linkę jų darytis, o ir tatuiruotas kūnas jiems mažiau priimtinas.

Šie ir panašūs mūsų tyrime gauti duomenys ateityje galėtų būti naudingi plėtojant tolesnius tyrimus tatuiruočių tema, taip pat ir informuojant besitatuiruojančius asmenis apie tatuiruotės riziką. Tai svarbu tam, kad visam gyvenimui pasirinkta kūno žymė nevirstų gyvenimo kokybę gadinančia žyme.

1.4. Tyrimo tikslas, uždaviniai ir hipotezės

Tyrimo tikslas

Studentų nuostatų į tatuiruotę tyrimas

Tyrimo uždaviniai

1. ATTAS (The Armstrong Tattoo Team Attitude Survey) klausimyno pritaikymas Lietuvos studentų tyrimui.
2. Tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuostatų į tatuiruotę palyginimas.
3. Vaikinų ir merginų nuostatų į tatuiruotę palyginimas.
4. Ryšio tarp studentų nuostatų į tatuiruotę ir religingumo paieška.

Tyrimo hipotezės

1. Studentų nuostatos į tatuiruotę pozityvios.
2. Tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuostatos į tatuiruotės riziką skiriasi.
3. Studentų vaikinų ir studenčių merginų nuostatos į tatuiruotės riziką skiriasi.
4. Tatuiruotų ir netatuiruotų studentų tatuiravimosi tikslas skiriasi.
5. Studentų vaikinų ir studenčių merginų tatuiravimosi tikslas skiriasi.
6. Tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuostatos į tatuiruotą asmenį skiriasi.
7. Studentų vaikinų ir studenčių merginų nuostatos į tatuiruotą asmenį skiriasi.
8. Tarp studentų nuostatų į tatuiruotę ir religingumo yra ryšys.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo dalyviai

Tyrimė dalyvavo 424 Vilniaus universiteto, Vilniaus Pedagoginio universiteto, Vilniaus Gedimino Technikos universiteto, Mykolo Riomerio universiteto studentai. Jų amžius: 18 – 26 metai (amžiaus vidurkis: 21 m.). 23 ne pilnai užpildyti klausimynai buvo atmesti, todėl tyrime remiamasi 401 studento (255 merginos ir 146 vaikinai) atsakymais. Jų tarpe – 21 tatuiruota mergina ir 15 tatuiruotų vaikinų.

1 lentelė. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal universitetus ir studijų kryptį

Universitetas	Studijų kryptis	Studentų skaičius (n = 401)
Vilniaus universitetas	Psichologija (pirmas magistrantūros kursas)	28
	Filosofija (pirmas kursas)	26
	Socialinis darbas (pirmas ir antras magistrantūros kursai)	15
	Visuomenės sveikata (ketvirtas kursas)	2
	Rusų filologija (trečias ir ketvirtas kursas)	2
	Sociologija (pirmas kursas)	1
	Tarptautinis verslas (pirmas ir ketvirtas kursas)	4
Vilniaus Pedagoginis universitetas	Anglų, vokiečių, prancūzų filologija (antras kursas)	26
	Gamta (trečias kursas)	23
	Biologija (trečias kursas)	38
	Technologijų edukologija (trečias kursas)	26
	Fizika (trečias kursas)	33
	Kūno kultūra (antras ir trečias kursai)	44
Vilniaus Gedimino Technikos universitetas	Vadyba ir verslo administravimas (antras kursas)	82
	Statybos inžinerija (trečias kursas)	32
Mykolo Riomerio universitetas	Teisė (pirmas ir antras magistrantūros kursai)	19

2 lentelė. Tyrimo dalyvių demografinė charakteristika

Charakteristikos		Netatuiruoti n (%)	Tatuiruoti n (%)	Iš viso n (%)
		(n = 365) (91 %)	(n = 36) (9 %)	(n = 401) (100 %)
Lytis	Vyrai Moterys	129 (32,2) 236 (58,9)	15 (3,7) 21 (5,2)	146 (36,4) 255 (63,6)
Amžius	18 – 20 21 – 22 ≥ 23	(n = 364) 164 (41) 153 (38,2) 47 (11,8)	(n = 36) 8 (2) 15 (3,8) 13 (3,3)	(n = 400) 172 (43) 168 (42) 60 (15)
Tautybė	Lietuviai Lenkai Rusai Baltarusiai Žydai Kita	(n = 364) 296 (74) 34 (8,5) 30 (7,5) 1 (0,25) 1 (0,25) 2 (0,5)	(n = 36) 24 (6) 3 (0,75) 7 (1,7) 1 (0,25) 1 (0,25)	(n = 400) 320 (79,8) 37 (9,2) 37 (9,2) 1 (0,2) 2 (0,5) 3 (0,7)
Religija	Katalikai Protestantai Pravoslavai Žydai Sentikiai Ateistai Kita Jokie	(n = 365) 294 (73,5) 1 (0,3) 20 (0,5) 1 (0,3) 3 (0,8) 6 (1,5) 9 (2,2) 31 (7,8)	(n = 35) 26 (8,1) 4 (1) 1 (0,3) 1 (0,3) 3 (0,8)	(n = 400) 320 (80) 1 (0,3) 24 (6) 1 (0,3) 4 (1) 6 (1,5) 10 (2,5) 34 (8,5)

2.2. Tyrimo metodas

Mūsų tyrime naudotas amerikietiškas klausimynas nuostatoms į tatuiruotes tirti. Tai – Teksaso universiteto (JAV) profesorės M. L. Armstrong ir jos kolegų sukurtas nuostatų į tatuiruotes tyrimo instrumentas ATTAS (The Armstrong Tattoo Team Attitude Survey) (Armstrong, et al, 2002 a, 2002 b, 2004 a), sudarytas remiantis ankstesniais šios mokslininkės tyrimais (Armstrong, et al., 2004 a).

ATTAS užsienyje gerai žinomas, juo atlikta daug tyrimų (Armstrong et al., 2002 a, 2002 b; Armstrong et al., 2004 a; Koch et al., 2004 a; Koch et al., 2005; Roberts et al., 2006). Tai – viena iš jau daugiau nei dešimtmetį tatuiruotes tyrinėjančios M. L. Armstrong bei jos bendradarbių grupės metodikų. Ši mokslininkų grupė – garsūs kūno žymėjimo tyrimų specialistai. Be tatuiruočių jie dar tyrinėja kūno varstymą (Armstrong et al., 2004 a, 2004 b; Caliendo et al., 2005; Koch et al., 2004 b; Koch et al., 2005), kosmetinį tatuiravimą (permanentinį makiažą) (Armstrong 2005; Saunders,

Armstrong, 2005). Esame dėkingi profesorei M. L. Armstrong už suteiktą galimybę naudotis jos metodika ir už konsultacijas, padėjusias atlikti studentų nuostatų į tatuiruotes tyrimą Lietuvoje.

ATTAS klausimyną sudaro 134 klausimai, iš kurių 86 skirti visiems asmenims (ir tatuiruotę turintiems, ir jos neturintiems), o 30 – vien tik tatuiruotę turintiems asmenims. Klausimai suskirstyti į šias grupes:

1 klausimas skirtas sužinoti tiriamųjų tatuiruočių kiekiui;

2 – 3 klausimai orientuoti į tai, ar tiriamųjų šeimoje bei draugų tarpe yra tatuiruotų žmonių ir kiek;

4 – 10 klausimai apima veiksnius, susijusius su tatuiruotės įsigijimo svarstymu bei jos įsigijimu (Cronbach alfa = 0,83);

11 – 24 klausimai skirti nustatyti nuostatas į tatuiruotės riziką bei tatuiruotės pasekmes (Cronbach alfa = 0,84);

25 – 29 klausimai susiję su pagrindinėmis tatuiruotės įsigijimo priežastimis;

30 – 42 klausimai orientuoti į tatuiruotės įsigijimo tikslą / intenciją (Cronbach alfa = 0,90);

43 – 52 klausimai apie veiksnius, kurie galėtų sulaukyti nuo tatuiruotės įsigijimo (Cronbach alfa = 0,83);

53 – 65 klausimai susiję su tatuiravimo salono kliento (customer) žiniomis apie tatuiruotės saugumą ir švarumą (cleanliness) (Cronbach alfa = 0,79);

66 – 82 klausimai skirti nustatyti tatuiruoto asmens įvaizdžiui (Cronbach alfa = 0,9);

83 – 86 klausimai skirti nustatyti tyrimo dalyvių tapatumui su tatuiruotu asmeniu (Cronbach alfa = 0,65);

87 – 116 – klausimai tik tatuiruotiems asmenims apie jų tatuiruotės (-čių) įsigijimą bei potyrius tatuiravimosi metu;

117 – 134 demografiniai klausimai.

Didžioji dalis atsakymų į klausimus matuojami 5 balų skale (1 – visiškai nelinkęs (-usi); 5 – ypač linkęs (-usi)). Į likusius atsakoma nurodant tinkamą variantą iš kelių pateiktų. Atsakymai į klausimus, kaip respondentui atrodo tipinis tatuiruotę turintis asmuo, matuojami 7 balų skale (skalėje naudojami bipoliariniai būdvardžiai: 1 rodo sutikimą su neigiama skalės puse, 7 – sutikimą su teigiama skalės puse, pavyzdžiui, 1 – „nebrandus“; 7 – „subrendęs“).

Pilnas klausimyno variantas (134 klausimai) užsienio literatūroje nėra publikuojamas, todėl tam, kad būtų galima jį naudoti šiam darbui, kreiptasi į instrumento autorę. Autorė sutiko padėti – ji atsiuntė pilną klausimyno versiją ir davė sutikimą ATTAS versti į lietuvių kalbą bei jį naudoti. Klausimynas į lietuvių kalbą išverstas dalyvaujant profesionaliems vertėjams. Vienas vertėjas išvertė klausimyno tekstą iš originalo kalbos į lietuvių kalbą, o kitas – atgal į anglų kalbą. Sulyginus

originalų tekstą su vertimu į anglų kalbą, parengtas preliminarus klausimyno variantas. Jis išbandytas su grupe (24) tatuiruotes turinčių ir jos neturinčių studentų. Preliminarių metodikos bandymų metu gauti rezultatai šiame tyrime nenaudojami.

Patikslintą ir galutinį lietuvišką ATTAS variantą sudaro 131 klausimas. Atsižvelgiant į amerikietišką specifiką, keli ATTAS klausimai, profesorės M. L. Armstrong sutikimu, buvo išimti arba pakeisti lietuviškais atitikmenimis. Lietuviškame ATTAS variante nėra klausimo apie respondento bendruomenės, kurią jis laiko savo gimtaisiais namais, populiacijos dydį bei klausimų apie tai, ar respondentas yra bažnyčios narys, ir kur ta bažnyčia yra (preliminarus klausimyno bandymai parodė, kad lietuviai studentai į šiuos klausimus neatsako arba nurodo, kad jų nesupranta). Lietuviško ATTAS klausimų grupių Cronbach alfa apskaičiuota ir pateikta skyriuje „Rezultatai ir jų aptarimas“.

2.3. Tyrimo eiga

Gavusi dėstytojų sutikimą, tyrėja klausimynus išdalindavo tyrimo dalyviams per paskaitas ir seminarus. Tokiu būdu surinkti 401 duomenų analizei tinkami klausimynai. Jų tarpe tatuiruotų studentų tebuvo 24, todėl, norint surinkti reikiamą tatuiruotų studentų imtį (šiam tyrimui atlikti reikia bent 30 tokių studentų), kita tatuiruotų studentų dalis (12) surinkta „sniego kamuolio“ principu. Prieš dalindama tiriamiesiems anketas (tiek paskaitų metu, tiek bendraujant su tiriamaisiais individualiai) tyrėja trumpai apibūdindavo tyrimo tikslą, paaiškindavo, kad ji, naudodama JAV sukurtą klausimyną, tiria studentų nuostatas į tatuiruotes. Tiriamiesiems būdavo pasakoma, jog tyrimas visiškai anonimiškas: lapuose nereikia rašyti nei savo pavardės, nei vardo, o tik pažymėti tinkančius atsakymus. Taip pat būdavo informuojama, jog dalyvauti tyrime neprivaloma, ir kad, lygiai taip pat, neprivaloma atsakinėti į nemalonius klausimus. Po instrukcijos tiriamieji vienu metu atsiversdavo išdalintus klausimynus ir pradėdavo jį pildyti. Baigę pildyti, klausimyną užversdavo ir palaukdavo, kol baigs pildyti likę studentai. Tada vienu metu visi klausimynai būdavo surenkami.

Vidutiniškai klausimyno pildymas trukdavo 20 – 25 minutes. Jei klausimynus surinkus tyrimo dalyviai turėdavo klausimų, tyrėja į juos atsakydavo. Reikia pasakyti, jog studentai tyrime dalyvavo noriai, atsisakiusių buvo keletas. Po tyrimo studentai užduodavo nemažai klausimų, domėjosi tyrimo tikslu ir galimais rezultatais.

2.4. Duomenų tvarkymas

Statistiniam duomenų apdorojimui naudota SPSS 10.0.5 programa. Naudotasi šiais statistinės analizės būdais: Chi-Square kriterijus, Pearsono koreliacija, Stjudento kriterijus nepriklausomoms imtims bei aprašomoji statistika.

3. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Pateikdami ir aptardami tyrimo rezultatus, remsimės ATTAS klausimų grupių eiliškumo principu.

Tatuiruoti tyrimo dalyviai ir jų turimų tatuiruočių kiekis. Tyrime dalyvavo 36 tatuiruoti studentai (9 % tyrimo dalyvių). Iš jų 27, turintys vieną tatuiruotę, 5, turintys dvi tatuiruotes, 2, turintys tris tatuiruotes, 1, turintis keturias tatuiruotes, ir 1, turintis penkias tatuiruotes. Duomenų analizė parodė, kad esama teigiamos koreliacijos tarp turimo tatuiruočių skaičiaus ir domėjimosi tatuiruotėmis ($r = 0,465$, $p = 0,004$), tačiau nėra koreliacijos tarp tatuiruočių skaičiaus ir polinkio pasidaryti dar vieną tatuiruotę. Tai reikštų, kad kuo daugiau asmuo turi tatuiruočių, tuo didesnis jo domėjimasis tatuiruote apskritai. Tačiau tam, kad asmuo išsitatuiruotų dar labiau, vien tik domėjimosi tatuiruote ir jau turimo tatuiruočių skaičiaus nepakanka.

Tatuiruotės paplitimas tyrimo dalyvių šeimose ir draugų rate. Kai kurių mokslininkų (Atkinson, 2003; Roberts et al., 2006) nuomone, tatuiruotės plitimas studentų tarpe priklauso nuo to, ar draugų, su kuriais jie bendrauja, rate yra tatuiruotų asmenų. Mūsų rezultatai šį teiginį patvirtina ir parodo, kad tatuiruotės įsigijimui reikšmingi dar ir šeimos nariai (žr. 3 ir 4 lenteles). Mūsų tyrime dalyvavę studentai turi daugiau tatuiruotų šeimos narių ir draugų, lyginant su mūsų tyrime dalyvavusiais netatuiruotais studentais.

3 lentelė. *Tatuiruotės paplitimas tyrimo dalyvių šeimose*

Šeimos nariai	Tyrimo dalyviai		p reikšmė*
	Tatuiruoti (n = 36)	Netatuiruoti (n = 358) ¹	
Tokių nėra nė vieno	61,1 %	78,5 %	0.004
Tėvas	11,1 %	2,5 %	
Brolis ar broliai	8,3 %	1,7 %	
Seneliai	-	2,5 %	
Motina	-	0,3 %	
Sesuo ar seserys	8,3 %	2,8 %	
Tetos / Dėdės	2,8 %	7,3 %	
Pažymėti keli variantai	8,3 %	4,5 %	

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

¹ tyrime dalyvavo 365 netatuiruoti studentai, tačiau į šį klausimą atsakė 358.

4 lentelė. *Tatuiruotės paplitimas tyrimo dalyvių artimiausių draugų rate*

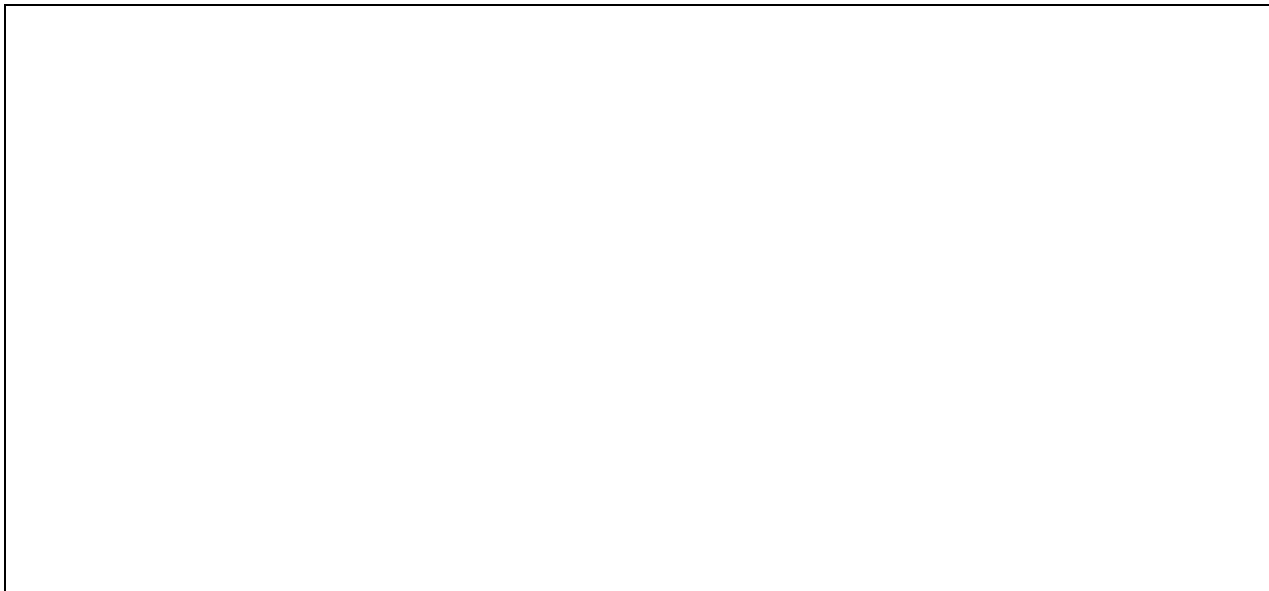
Draugų, turinčių tatuiruotę, skaičius	Tyrimo dalyviai		p reikšmė*
	Tatuiruoti (n = 36)	Netatuiruoti (n = 365)	
Nė vienas	22,2 %	40,3 %	0.000
Vienas	22,2 %	26,3 %	
Du	13,9 %	18,4 %	
Trys	8,3 %	11,2 %	
Keturi	13,9 %	1,6 %	
Visi penki	19,4 %	2,2 %	

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

Gauti duomenys leidžia daryti šitokią išvadą: tai, ar studentas tatuiruosis, iš dalies priklauso nuo to, ar bus išsitatuiravę jam artimi žmonės (apie esantį priklausomumą liudija ryškus studentų atsakymų pasiskirstymo skirtumas). Tiesa, reikėtų pažymėti, kad šeimos ir draugų įtaka studentų domėjimuisi tatuiruotėmis bei jų darymuisi nėra vienoda. Studentams reikšmingesni draugai: kuo daugiau tatuiruotų draugų, tuo daugiau studentas domisi tatuiruote ($r = 0,188$, $p = 0,00$) ir yra linkęs tatuiruotis arba darytis dar vieną tatuiruotę ($r = 0,228$, $p = 0,00$). Tatuiruotų šeimos narių skaičius koreliuoja tik su polinkiu tatuiruotis ($r = 0,162$, $p = 0,001$). Tai rodytų, jog šeimos narių tatuiruotės dar nebūtinai skatina domėtis tatuiruote. Mažesnę šeimos įtaką studentų tatuiravimuisi patvirtina ir M. L. Armstrong ir bendraautorių (2002 b), A. E. Roberts ir bendraautorių (2006) duomenys. Todėl galime teigti, kad tikimybė studentui įsigyti tatuiruotę, pirmiausia, priklauso nuo jo ryšių su tatuiruotais studentais, ir tik po to – nuo tatuiruotų šeimos narių buvimo.

Tatuiravimąsi skatinantys veiksniai (7 klausimai; Cronbach alfa = 0,74). Tatuiruotų draugų, šeimos narių skaičius – nėra vieninteliai veiksniai, darantys įtaką apsisprendimui tatuiruotis (darytis dar vieną tatuiruotę). Šitokių veiksnių yra daugiau: domėjimasis tatuiruotėmis, tatuiravimo procedūros stebėjimas, įžymaus tatuiruoto žmogaus pamatymas, polinkis gyventi verčiau šia diena nei kurti ilgalaikius planus.

Remiantis mūsų tyrimo duomenimis, domėtis tatuiruote ir ją pasidaryti linkę 62,6 % mūsų tyrimo dalyvių. Tai nėra būdinga vien studentiško amžiaus žmonėms. Didelį susidomėjimą tatuiruote V. Grakauskaitė (2004) nustatė ir moksleivių tarpe. 1 ir 2 paveiksluose pateiktos tatuiruotų–netatuiruotų studentų bei merginų–vaikinų nuostatos į šių veiksnių aktualumą jų gyvenime.

Kiek esi linkęs: 1 – Domėtis tatuiruotėmis; 2 – pasidaryti tatuiruotę (dar vieną tatuiruotę); 3 – gyventi verčiau šia diena nei kurti ilgalaikius planus? **Kiek tikėtina, kad išsitatuiruosi, jei:** 4 – matysi tatuiravimo procedūrą; 5 – pamatysi įžymų tatuiruotą žmogų; 6 – turėsi tatuiruotų draugų; 7 – turėsi tatuiruotų šeimos narių? (**Tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuomonės statistiškai reikšmingai skiriasi 1 ($p = 0,00$), 2 ($p = 0,00$) ir 4 ($p = 0,00$) klausimu. Statistiškai reikšmingas skirtumas yra, kai $p < 0,05$).**

1. pav. Tatuiravimąsi (dar vienos tatuiruotės darymąsi) skatinantys veiksniai: su teiginiiais sutikusią tatuiruotų ir netatuiruotų studentų kiekis (%)

Tatuiruoti studentai kur kas labiau domisi tatuiruotėmis nei netatuiruoti, ir yra labiau linkę pakartoti tatuiravimąsi, nei kad netatuiruoti studentai tatuiruotis apskritai (žr. 1 pav). Labiausiai tikėtina, jog tatuiruotieji dar kartą tatuiruosis matydami tatuiravimo procedūrą Tai jiems – svarbus tatuiruotis skatinantis veiksnys. Ši aplinkybė beveik nereikšminga netatuiruotiems studentams. Panašius duomenis gavo ir amerikiečių studentus tyrę autoriai (Armstrong et al., 2002 a). Kuo paaiškinti minėto veiksnio reikšmingumą? Galbūt, tatuiruotas studentas, atsakinėdamas į anketos klausimus, prisiminė tatuiravimo metu kilusius jausmus, emocijas, ir tai paskatino rinktis atsakymą: „tatuiruosiuos (darysiuos tatuiruotę dar kartą)“. Pasak S. Cenicerio (1998), šios emocijos – tai padidėjusio endorfinų kiekio kraujyje pasekmė (cit. pg. Waldron, 1998). Tatuiravimosi potyrių neturintiems respondentams procedūros matymo veiksnys negalėjo būti aktualus.

Tatuiruoti šeimos nariai, tyrime dalyvavusių studentų nuomone, tatuiravimuisi nėra reikšmingas veiksnys (žr. 1 pav). Už šeimos narių tatuiruotes jiems reikšmingesnės įžymaus žmogaus kūno žymės. Tai nėra būdinga vien mūsų tyrimo dalyviams. Panašius rezultatus gavo ir M. L. Armstrong su bendraautoriais (2002 a). Jų tyrime dalyvavę tatuiruoti studentai šeimos svarbumą įvertino 11 %, įžymaus žmogaus – 22 %, o netatuiruoti studentai – 9 % ir 12 %.

Jei mūsų tyrimo dalyviai labiau linkę tatuiruotę darytis nei ja domėtis (žr. 1 pav.), tai JAV tyrimo dalyvių atveju yra atvirkščiai: jie labiau tatuiruote domisi (tatuiruoti – 63 %, netatuiruoti –

13 %), nei yra linkę ją darytis (tatuiruoti – 32 %, netatuiruoti – 8 %) (Armstrong et al., 2002 a). Specialistai pastebi, kad jaunimui būdingas tatuiravimosi spontaniškumas (Carroll et al., 2002; Greif et al., 1999; Fisher, 2002). Pirštūsi išvada, kad jis būdingas ir mūsų tyrimo dalyviams. Tačiau tuo suabejoti verčia mūsų studentų atsakymai į klausimą „kiek esi linkęs gyventi verčiau šia diena, nei kurti ilgalaikius planus?“ (žr. 1 pav.). Didžioji tyrimo dalyvių dalis atsakė, kad ateities planus kuria. Tad, galbūt, susimąsto ir apie tatuiruotės riziką. Tačiau nežinia, ar atsakydami į šį klausimą, tyrimo dalyviai nesistengė savęs pateikti geresniais, nei yra iš tiesų. Tyrimo dalyvių atsakymus į šį klausimą galėjo įtakoti „socialinis pageidaujumas“: „gyventi šia diena“ ir nekurti ateities planų mūsų visuomenėje gali pasirodyti mažiausiai lengvabūdiškai, todėl ir, galbūt, su šiuo teiginiu sutiko tik maža dalis tyrimo dalyvių. Socialinis pageidaujumas, anot A. Suslavičiaus (2006), tiriamuosius veikia taip, kad net ir būdami visiškai nuoširdūs jie atsako ne taip, kaip yra iš tikro, o taip, kaip turėtų būti.

Socialiniu pageidaujumu galima būtų paaiškinti ir skirtumus, gautus tarp vaikinių ir merginų atsakymų (žr. 2 pav.). Tikėtina, kad vaikinai kur kas mažiau nei merginos linkę pripažinti,

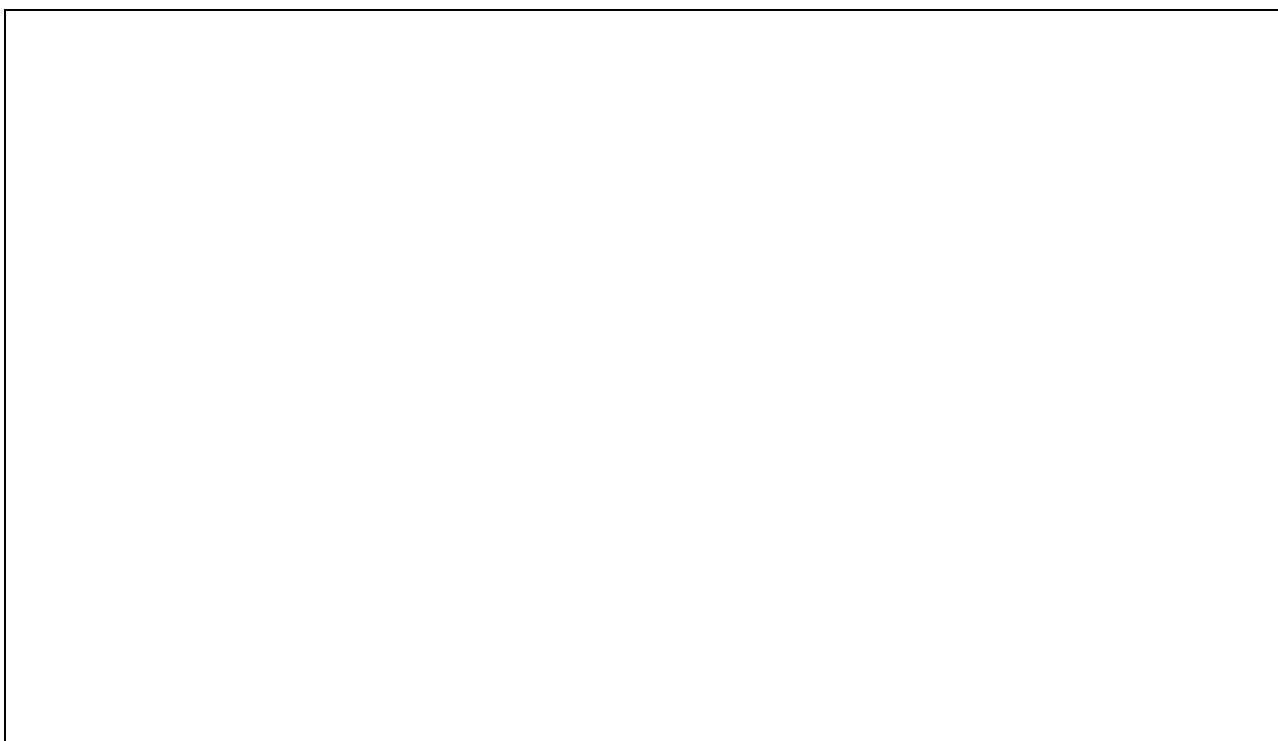

Kiek esi linkęs: 1 – Domėtis tatuiruotėmis; 2 – pasidaryti tatuiruotę (dar vieną tatuiruotę); 3 – gyventi verčiau šia diena nei kurti ilgalaikius planus? **Kiek tikėtina, kad išsitatuiruosi, jei:** 4 – matysi tatuiravimo procedūrą; 5 – pamatysi įžymų tatuiruotą žmogų; 6 – turėsi tatuiruotų draugų; 7 – turėsi tatuiruotų šeimos narių? **(Vaikinių ir merginų nuomonės statistiškai reikšmingai skiriasi 4 ($p = 0,001$), 5 ($p = 0,00$) ir 6 ($p = 0,004$) klausimu. Statistiškai reikšmingas skirtumas yra, kai $p < 0,05$).**

2 pav. Tatuiravimąsi (dar vienos tatuiruotės daryimąsi) skatinantys veiksniai: su teiginiais sutikusiu vaikinių ir merginų kiekis (%)

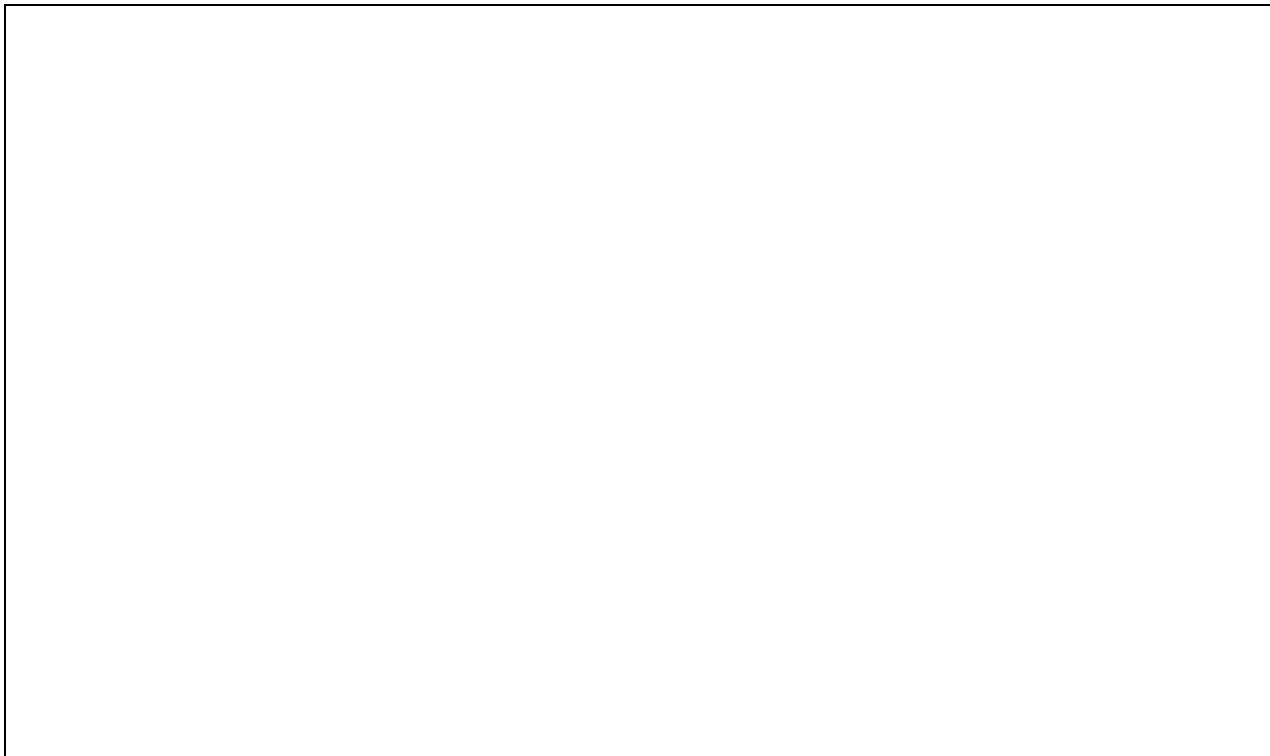
jog juos veikia tatuiravimo procedūros stebėjimas, įžymaus tatuiruoto žmogaus matymas ar tatuiruotų draugų turėjimas. Vyras mūsų visuomenėje turi būti „kietas“, „nepasiduodantis“, todėl galbūt dalis vaikinų ir pasidavė šiam visuomenės spaudimui.

Studentų nuostatos į tatuiruotės riziką (14 klausimų; Cronbach alfa = 0,73). Dalis ATTAS teiginių akcentuoja tik psichosocialinę tatuiruotės riziką (pavyzdžiui, „jei nuspręstum pasidaryti tatuiruotę (dar vieną tatuiruotę), pasidarytum ją toje kūno vietoje, kurios nedengia maudymosi kostiumas“, „vėliau tatuiruotės gailėtumeisi“, pan.), dalis – tik medicininę tatuiruotės riziką (pavyzdžiui, „tatuiravimo metu kraujuotum“, „oda aplink tatuiruotę taptų dirgli“, pan.). Teiginiai ATTAS klausimyne pateikti mišria seka. Mūsų tyrimo dalyvių nuostatos į tatuiruotės riziką matyti 3 ir 4 paveiksluose.

Jei nuspręstum pasidaryti tatuiruotę (dar vieną tatuiruotę): 1 – pasidarytum ją toje kūno vietoje, kurią dengia maudymosi kostiumas, 2 – pasidarytum ją toje kūno vietoje, kurios *nedengia* maudymosi kostiumas, 3 – išgirstum neigiamų šeimos narių pastabų, 4 – sulauktum neigiamų visuomenės pastabų, 5 – vėliau šito gailėtumeisi, 6 – labai tikėtina, kad tatuiruotė sukeltų sveikatos problemų, 7 – tektų išgyventi įvairių nepatogumų, 8 – tatuiravimo metu kraujuotum, 9 – tatuiruojantis užsikrėstum hepatitu (kepenų infekcija), 10 – vieta aplink tatuiruotę taptų jautri saulės spinduliams, 11 – oda aplink tatuiruotę taptų dirgli (trumpalaikis paraudimas, sausa oda, jautrumas), 12 – tatuiruotės srityje atsirastų infekcija (pūslė, pūliniai, išsausėjimas, skausmas, paraudimas), 13 – kartas nuo karto padidėtų šalia tatuiruotės esantys limfmazgiai, 14 – taptum alergiškas (-a) tatuiruotės pigmentui (nuolatinis niežulys, paraudimas, sausa oda). **(Tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuomonės statistiškai reikšmingai neišsiskyrė tik 1 (p = 0,327) ir 2 (p = 0,064) klausimu. Statistiškai reikšmingas skirtumas yra, kai p < 0,05).**

3 pav. Studentų nuostatos į tatuiruotės riziką: su teiginiais sutikusių tatuiruotų ir netatuiruotų studentų kiekis (%)

Jei nuspręstum pasidaryti tatuiruotę (dar vieną tatuiruotę): 1 – pasidarytum ją toje kūno vietoje, kurią dengia maudymosi kostiumas, 2 – pasidarytum ją toje kūno vietoje, kurios *nedengia* maudymosi kostiumas, 3 – išgirstum neigiamų šeimos narių pastabų, 4 – sulauktum neigiamų visuomenės pastabų, 5 – vėliau šito gailėtumeisi, 6 – labai tikėtina, kad tatuiruotė sukeltų sveikatos problemų, 7 – tektų išgyventi įvairių nepatogumų, 8 – tatuiravimo metu kraujuočiau, 9 – tatuiruojantis užsikrėstum hepatitu (kepenų infekcija), 10 – vieta aplink tatuiruotę taptų jautri saulės spinduliams, 11 – oda aplink tatuiruotę taptų dirgli (trumpalaikis paraudimas, sausa oda, jautrumas), 12 – tatuiruotės srityje atsirastų infekcija (pūslė, pūliniai, išsausėjimas, skausmas, paraudimas), 13 – kartas nuo karto padidėtų šalia tatuiruotės esantys limfmazgiai, 14 – taptum alergiškas (-a) tatuiruotės pigmentui (nuolatinis niežulys, paraudimas, sausa oda). (**Vaikinų ir merginų nuomonės statistiškai reikšmingai išsiskyrė 4 (p = 0,008), 7 (p = 0,034), 10 (p = 0,006) ir 11 (p = 0,00) klausimu. Statistiškai reikšmingas skirtumas yra, kai p < 0,05).**

4 pav. Studentų nuostatos į tatuiruotės riziką: su teiginiais sutikusių vaikinų ir merginų kiekis (%)

3 paveiksle matyti, kad tatuiruotų ir netatuiruotų tyrimo dalyvių atsakymai į beveik visus pateiktus klausimus reikšmingai skiriasi. Tai patvirtina 2-ąją mūsų tyrimo hipotezę, kad tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuostatos į tatuiruotės riziką skiriasi.

Tatuiruotės turėjimas leidžia visai kitaip žvelgti į tatuiravimąsi ir gyvenimą su tatuiruote. Kitokios yra tatuiruoto studento žinios: jis žino, ką tai reiškia išsitatuiruoti ir su kuo pirmiausia susiduriama tatuiruotę turint. Tai matyti 3 paveiksle: tatuiruoti, kitaip nei netatuiruoti, labiausiai akcentuoja odos dirglumą aplink tatuiruotę, kraujavimą tatuiravimo metu, o neigiamos šeimos narių pastabos yra žemesnėje vietoje. Netatuiruotiems studentams, nepatyrusiems tatuiravimą lydinčių sveikatos pasekmių, atrodo, kad pirmiau bus susidurta su neigiamomis šeimos pastabomis. Ši studentų grupė, ar iš rūpesčio dėl sveikatos, ar iš atsargumo, ar, galbūt, dėl didesnio žinių bagažo, daugiau kaip pusę tatuiruotės rizikos veiksnių įvertino rimčiau (žr. 3 pav.). Netatuiruoti labiau nei tatuiruoti linkę manyti, kad susidurs su sveikatos problemomis. Be to, tikimybė ateityje gailėtis, kad

išsitatuiravai, jiems atrodo žymiai didesnė nei tatuiruotiems. Galbūt tokie tatuiruotų studentų atsakymai atsirado dėl to, kad iki dalyvavimo tyrime jiems dar nebuvo progos gailėtis, kad pasidarė tatuiruotė, o ir kokių nors rimtesnių sveikatos problemų dėl tatuiruotės jie dar nepatyrė. Yra žinoma, kad kai kurių infekcinių ligų simptomams pasireikšti reikia nemažai laiko (Armstrong, 2000; Mayers et al., 2002). Tačiau tatuiruoti kur kas geriau žino, kad egzistuoja neigiamos visuomenės pastabos dėl tatuiruotės (3 pav.).

Skiriasi ir tyrime dalyvavusių vaikinų bei merginų nuostatos į tatuiruotės riziką (žr. 4 pav.). Tiesa, gautasis skirtumas nėra toks ryškus (gauti tik 4 reikšmingi skirtumai), kaip tatuiruotų ir netatuiruotų studentų atveju, tačiau, reikia manyti, kad 3-ioji mūsų tyrimo hipotezė, jog studentų vaikinų ir studentėlių merginų nuostatos į tatuiruotės riziką skiriasi, pasitvirtina.

Tyrimo dalyvavusios merginos labiau nei vaikinai linkusios tikėti, jog susidurs su odos aplink tatuiruotę dirglumu ir vietos aplink tatuiruotę jautrumu saulės spinduliams (žr. 4 pav.). Tai – reiškiniai, lydintys tatuiruotės darymą. O kadangi merginoms kultūriškai labiau priimtina rūpintis kūno grožiu, minėti teiginiai dėl to galėjo susilaukti ir didesnio jų dėmesio. Tuo tarpu, nėra aišku, kodėl mūsų tyrime dalyvavusieji vaikinai labiau nei merginos linkę manyti, jog susidurs su neigiamomis visuomenės pastabomis (žr. 4 pav.). Juk, remiantis C. Braunberger (2000), visuomenė tatuiruotus vyrus šiandien priima netgi labiau nei tatuiruotas moteris (cit. pg. Hawkes et al., 2004). Galbūt taip yra dėl to, kad visuomenė vaikinų tatuiruotes labiau sieja su nusikalstamumu, nei su, pavyzdžiui, saviraiška, dėl ko ir neigiamų atsiliepimų apie vaikinus būna daugiau.

Atskiro dėmesio reikalauja klausimyno teiginiai „jei nuspręstum pasidaryti tatuiruotę (dar vieną tatuiruotę), pasidarytum ją toje kūno vietoje kurios *nedengia* maudymosi kostiumas“ ir „jei nuspręstum pasidaryti tatuiruotę (dar vieną tatuiruotę), pasidarytum ją toje kūno vietoje kurią *dengia* maudymosi kostiumas“. Šie teiginiai sietini su specifine psichosocialinės tatuiruotės rizikos rūšimi – neigiamu visuomenės vertinimu. Neigiamų visuomenės vertinimų tikimybė, tatuiruojantis atviroje, visiems matomoje kūno vietoje, kur kas didesnė, nei tatuiruojantis slaptoje. Tačiau tik atviroje kūno vietoje ištatuiruotą tatuiruotę galima visavertiškai „dėvėti“. Tatuiruotis taip, kad tatuiruotę visi matytų – dažniausias tatuiravimosi siekis. Taigi, iškyla dilema, kas svarbiau: tatuiruotės matomumas ir didesnė psichosocialinė tatuiruotės rizika ar nematoma tatuiruotė, bet užtat ir mažesnė psichosocialinė tatuiruotės rizika. Matyti, kad didžioji mūsų tyrimo dalyvių dalis renkasi pirmąjį variantą – tatuiruotę darytųsi toje vietoje, kurios maudymosi kostiumas *nedengia* (žr. 3 ir 4 pav.). Vadinasi, jie renkasi ir didesnę psichosocialinę riziką. Tik nežinia, kiek iš atviroje kūno vietoje besitatuiruojančių studentų apie psichosocialinę tatuiruotės riziką iš tikro susimąsto.

M. L. Armstrong ir bendraautorė (2002 a) straipsnyje duomenys apie tai, kurioje kūno vietoje tatuiruotųsi amerikiečiai, nepateikti. Tačiau ir be jų matyti, kad JAV tyrime dalyvavę studentai psichosocialinės tatuiruotės riziką supranta geriau nei mūsų tyrimo dalyviai. M. L.

Armstrong ir bendraautorių (2002 a) duomenimis, su teiginiu „išgirstum neigiamų šeimos narių pastabų“ sutiko 71 % tatuiruotų ir 79 % netatuiruotų amerikiečių, o su „vėliau tatuiruotės gailėtumeisi“ – 40 % tatuiruotų ir 72 % netatuiruotų amerikiečių studentų (Armstrong et al., 2002 a). Mūsų tyrimo dalyvių nuostatos į amerikiečių nuostatas šiuo atveju nepanašios (3 pav.). Amerikiečiai geriau išmano ir kai kuriuos medicininius tatuiruotės rizikos aspektus: su tikimybe patirti odos aplink tatuiruotę dirglumą sutiko 68 % tatuiruotų ir 73 % netatuiruotų amerikiečių studentų, o su vietos aplink tatuiruotę jautrumu saulės spinduliams – atitinkamai 52 % ir 53 % amerikiečių (Armstrong et al., 2002 a). Tačiau tiek mūsų tyrime, tiek JAV tyrime dalyvavę studentai nepakankamai rimtai žiūri į infekcijas tatuiruotės srityje (pūslė, pūliniai, paraudimas), galimybę užsikrėsti hepatitu, galimą alergiją tatuiruotės pigmentui ar šalia tatuiruotės esančių limfmazgių padidėjimą (su šiais teiginiais sutinkančių tatuiruotų ir netatuiruotų amerikiečių yra nuo 1 % iki 16 %, lietuvių – nuo 2,8 % iki 19 %).

Pagrindinės tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymos) priežastys (5 klausimai; Cronbach alfa = 0,52). M. L. Armstrong ir bendraautoriai (2002 a) pirmiausia apžvelgia bendras visų tyrime dalyvavusių studentų tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymos) priežastis. Taip pat skaičiuojame ir mes. Bendras visų mūsų tyrimo dalyvių tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymos) priežasčių išsidėstymas pagal prioritetą pateikiamas 5 lentelėje.

5 lentelė. Pagrindinių studentų tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymos) priežasčių išsidėstymas pagal prioritetą

Tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymo) priežastys	Visi tyrimo dalyviai (n = 401)
Tiesiog šitaip panorėjai, ir baigta	77,3 %
Šiaip sau, kaip sakoma, „dėl prikolo“	14 %
Dėl to, kad prikalbino draugai	5,5 %
Dėl to, kad norėjai tapti grupės nariu	5 %
Dėl to, kad kas nors privertė	3 %

Matyti, jog mūsų tyrimo dalyviai save laiko ganėtinai nepriklausomais: tik mažą jų dalį paveiktų draugai ir noras tapti grupės nariu. Taip pat tik maža tyrimo dalyvių dalis į tatuiruotę žiūri „nerimtai“ (tatuiruotė – „prikolas“ 14 % studentų). Mūsų tyrime ir amerikiečių tyrime dalyvavusių studentų atsakymai į šiuos klausimus nesiskiria (sutampa net teigiamų atsakymų skaičius į klausimą „tiesiog šitaip panorėjai, ir baigta“ – 77 %) (Armstrong et al., 2002 a).

5 lentelėje pateiktas pagrindinių tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymosi) priežasčių išsidėstymas pagal jų svarbą yra bendras tiek tatuiruotiems, tiek netatuiruotiems studentams, tiek ir studentėms merginoms. Nuo bendro, visiems tyrimo dalyviams tinkančio tatuiravimosi priežasčių išsidėstymo skiriasi tik studentų vaikinų prioritetai. Aprašysime juos detaliau. Pirmąsias dvi pozicijas studentai vaikinai, kaip ir visi kiti, skiria teiginiams „tiesiog šitaip panorėjai, ir baigta“ (71,9 %) ir „šiaip sau, kaip sakoma, „dėl prikolo“ (17,2 %). O trečioji priežastis yra kita, tai – norėjimas tapti grupės nariu (8,3 %). Paskutinėse vietose studentams vaikinams yra „dėl to, kad prikalbino draugai“ (6,2 %) ir „dėl to, kad kas nors privertė“ (4,1 %).

Lyginant tatuiruotų ir netatuiruotų studentų atsakymus, ryškių skirtumų nenustatyta. Lyginant vaikinų ir merginų nuomonę, reikšmingi skirtumai yra du (dėl jau minėto kitokio vaikinų atsakymų išsidėstymo): atsakant į klausimą „tiesiog šitaip panorėjai, ir baigta“ (vaikinų – 71,9 %, merginų – 80,4 %, $p = 0,003$) ir „dėl to, kad norėjai tapti grupės nariu“ (vaikinų – 8,3 %, merginų – 3,1 %, $p = 0,000$).

Tatuiruotės (dar vienos tatuiruotės) tikslas (13 klausimų; Cronbach alfa = 0,87). Pagrindiniu tatuiruotės (dar vienos tatuiruotės) tikslu mūsų tyrimo dalyviai ($n = 401$) nurodo teiginį „šventinė dovana sau“ – 45,9 %. Antroji vieta skiriama teiginiiui „tatuiruotė padėtų save išreikšti“ (42,3 %), vėliau eina teiginys „tatuiruotė padėtų jaustis unikaliai (-a)“ (34,6 %). Tai gerokai skiriasi nuo JAV tyrime dalyvavusių studentų nuomonės, kai retas mano, kad tatuiruotė yra „dovana“. Tatuiruotė amerikiečiams, pirmiausia, „savęs išraiška“ (55 %) ir būdas unikalumui išreikšti (54 %) (Armstrong et al., 2002 a). Sprendžiant iš mūsų tyrimo dalyvių atsakymų, matyti, jog tatuiruotės „dėvėjimą“ jie supranta paviršutiniškai. Tiesa, kai kurių mokslininkų nuomone (Fisher, 2000; Austin, 1999), tatuiruotės darymas, siekiant įprasminti svarbų gyvenimo įvykių, yra vienas iš pagrindinių tatuiravimosi motyvų. Tačiau reikia manyti, jog šis motyvas nėra iš tokių, kurie skatina išsamiai apgalvoti tatuiruotės simbolį ar tatuiruotės vietą kūne (pavyzdžiui, ne taip, kaip siekiant save išreikšti ar jaustis unikaliu (-ia)). Jei taip, tuomet atsiranda didesnė tikimybė susidurti su psychosocialinėmis tatuiruotės pasekmėmis, kas tikėtų ir mūsų tyrimo dalyviams. O ypač tiems, kuriems atrodo, jog tatuiruotė „padėtų įgyti aukštesnį statusą ir prestižą“ bei „pagerintų socialinę padėtį“ (žr. 6 ir 7 lenteles). Šie studentai apie psychosocialinę tatuiruotės riziką, greičiausiai, nutuokia mažai. Tikėtina, jog jie ir bus pirmieji spontaniškai besitatuiruojančių gretose.

Šiek tiek skiriasi tikslai, dėl kurių tatuiruoti studentai darytųsi dar vieną tatuiruotę, o netatuiruoti apskritai tatuiruotųsi (žr. 6 lentelę). Nors tatuiruotė kaip „dovana“ tiek vieniems, tiek kitiems yra svarbiausia, tatuiruotieji tatuiruotę labiau linkę laikyti priemone pasijusti unikaliu (-a) nei save išreikšti (jie jau tai pabandė su ankstesnėmis tatuiruotėmis), o netatuiruoti saviraiškos dar tik siektų (saviraiška jiems antroje vietoje – 41,8 %). Ryškūs tatuiruotų ir netatuiruotų studentų

nuomonių skirtumai, atsakant į teiginius „tatuiruotė apskritai būtų naudinga“, „padėtų žmonėms nuspręsti, kas esi iš tiesų“ ir „pakeltų savigarbą“ (6 lentelė), greičiausiai, atspindi tai, ką tatuiruotiems tatuiruotė gyvenime duoda. Arba rodo tai, kuo dalis tatuiruotų tyrimo dalyvių yra paprasčiausiai įtikėję.

Taigi, skirtumų tarp tatuiruotų ir netatuiruotų studentų yra. Jie patvirtina 4-ąją mūsų tyrimo hipotezę, jog tatuiruotų ir netatuiruotų studentų tatuiravimosi tikslas skiriasi.

6 lentelė. *Tatuiruotės tikslas: tatuiruotų ir netatuiruotų studentų atsakymų palyginimas*

Tatuiruotė (dar viena tatuiruotė):	Sutikimas / Tvirtas sutikimas		
	Tatuiruoti (n = 36)	Netatuiruoti (n = 365)	p reikšmė*
Būtų šventinė dovana sau	63,9 %	44,1 %	0,074
Padėtų jaustis unikaliam (-a)	47,3 %	33,3 %	0,224
Padėtų save išreikšti	47,2 %	41,8 %	0,102
Apskritai būtų naudinga (pvz.: pakeistų gyvenimą, padėtų gerai jaustis)	30,5 %	9,1 %	0,000
Padėtų būti savimi. Niekad nebereikėtų stengtis kam nors padaryti išpūdį	25 %	15,9 %	0,325
Padėtų žmonėms nuspręsti, kas esi iš tiesų	19,5 %	7,4 %	0,047
Pakeltų savigarbą	19,5 %	7,1 %	0,033
Padėtų jaustis nepriklausomam (-ai)	16,7 %	10,6 %	0,553
Suteiktų vyriškumo	11,1 %	6,6 %	0,443
Suteiktų moteriškumo	5,6 %	7 %	0,947
Suteiktų išskirtinumo taip pat ir kitose gyvenimo srityse	2,8 %	5,8 %	0,173
Padėtų įgyti aukštesnį statusą ir prestižą	2,8 %	2,7 %	0,675
Pagerintų tavo socialinę padėtį	0 %	1,6 %	0,229

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

Tarp vaikinų ir merginų atsakymų, skirtų įvertinti tatuiruotės (dar vienos tatuiruotės) tikslą, gauta kur kas daugiau skirtumų, nei tatuiruotų ir netatuiruotų studentų atveju (žr. 7 lentelę). Pirmiausia, skiriasi tatuiruotės tikslo išsidėstymas pagal prioritetą: vaikinams, nors ir nežymiai, tatuiruote svarbiau išreikšti save, nei pasidaryti ją tik šventės proga. O merginoms atvirkščiai – tatuiruotė, pirmiausia, būtų šventinė dovana sau. M. L. Armstrong ir bendraautorių (2002 a) tyrimo

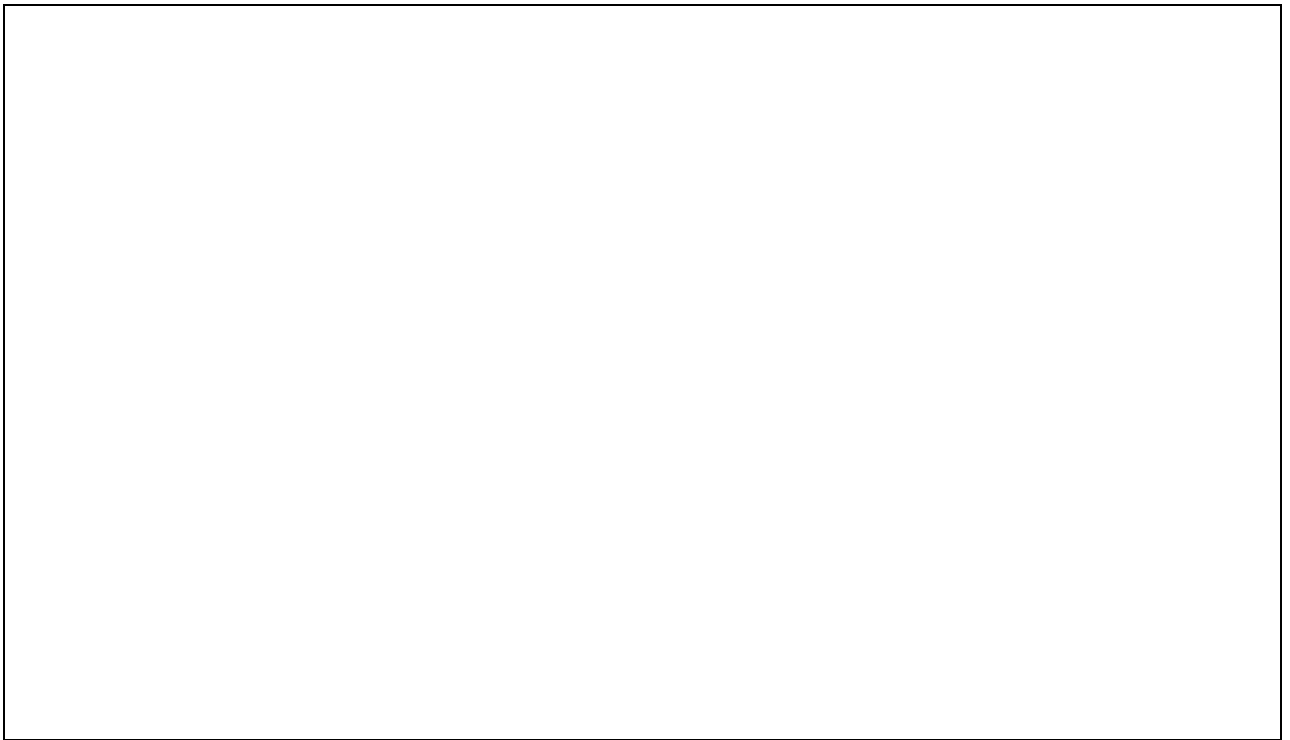
dalyviai tatuiruotę kaip dovaną įvertino rečiau: 29 % vaikinių ir 18 % merginų. Be to, mūsų tyrime dalyvavusios merginos kur kas mažiau nei vaikinai tiki, jog tatuiruotė padeda būti savimi, padeda nuspręsti, kas esi iš tiesų ir pakelia tatuiruoto asmens savigarbą. Taip pat merginos beveik nemano, kad tatuiruotė galėtų pagerinti jų socialinę padėtį bei padėtų įgyti aukštesnį statusą ir prestižą. Vaikinams šie dalykai kur kas aktualesni. Tai patvirtina 5-ąją mūsų tyrimo hipotezę, kad studentų vaikinių ir studenčių merginų tatuiravimosi tikslas skiriasi.

7 lentelė. *Tatuiruotės tikslas: vaikinių ir merginų atsakymų palyginimas*

Tatuiruotė (ar dar viena tatuiruotė):	Sutikimas / Tvirtas sutikimas		
	Vaikinai (n = 146)	Merginos (n = 255)	p reikšmė*
Padėtų save išreikšti	40,7 %	43,1 %	0,350
Būtų šventinė dovana sau	40,4 %	49 %	0,135
Padėtų jaustis unikaliam (-a)	33,8 %	35 %	0,066
Padėtų būti savimi. Niekad nebereikėtų stengtis kam nors padaryti išpūdį	22,6 %	13,4 %	0,002
Suteiktų vyriškumo	14,4 %	2,5 %	0,000
Apskritai būtų naudinga (pvz.: pakeistų gyvenimą, padėtų gerai jaustis)	13,7 %	9,4 %	0,249
Padėtų žmonėms nuspręsti, kas esi iš tiesų	12,3 %	6,3 %	0,005
Pakeltų savigarbą	11,6 %	6,3 %	0,008
Padėtų jaustis nepriklausomam (-ai)	11 %	11,4 %	0,093
Suteiktų išskirtinumo taip pat ir kitose gyvenimo srityse	6,2 %	5,1 %	0,674
Padėtų įgyti aukštesnį statusą ir prestižą	6,2 %	0,8 %	0,000
Suteiktų moteriškumo	3,6 %	8,6 %	0,015
Pagerintų tavo socialinę padėtį	2,1 %	1,2 %	0,005

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

Priežastys, galinčios sulaikyti nuo tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymosi) (10 klausimų; Cronbach alfa = 0,76). Mūsų tyrimo dalyviai vertino, kiek, jų nuomone, įvairūs klausimyne pateikti veiksniai galėtų juos sulaikyti nuo tatuiravimosi. Bendras su šiais veiksniais sutikusių visų tyrimo dalyvių (n = 401) kiekis (%) pateikiamas 5 paveiksle.

5 pav. Priežastys, galinčios sulaikyti nuo tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymos): su teiginiais sutikusių visų tyrimo dalyvių (n = 401) kiekis (%)

Mūsų tyrimo dalyvius nuo tatuiravimosi pirmiausia sulaikytų hepatito ar kitų užkrečiamų ligų tikimybė (5 pav.) ir nuolatinės žymės turėjimas. Tai skiriasi nuo JAV gautų rezultatų. M. L. Armstrong ir bendraautorių (2002 a) duomenimis, jų tyrimo dalyvius nuo tatuiravimosi *pirmiausia* sustabdytų *nuolatinės žymės turėjimas* (80 %), ir tik po to – *kaina* (65 %), *tėvai* (62 %) ir *hepatitas* (61 %). Galbūt, mūsų tyrime dalyvavusiems studentams psichosocialinė tatuiruotės rizika neatrodo tokia reikšminga, kaip amerikiečiams. Nuolatinės žymės turėjimas baugina ir kur kas mažesnę mūsų tyrimo dalyvių dalį – 58,6 %. Galbūt, mūsų tyrime dalyvavę studentai ne itin gerai supranta, ką reiškia kūno žymę turėti nuolat. Juo labiau, kad daugiau nei pusė jų (59 %) tatuiruotę pasidarytų toje kūno vietoje, kurios nedengia maudymosi kostiumėlis.

Lyginant tatuiruotų ir netatuiruotų studentų atsakymus, matyti ryškus nuomonių išsiskyrimas (žr. 8 lentelę). Netatuiruoti studentai su beveik visomis galimomis nesitatuiravimo priežastimis labiau sutiko, išskyrus tikimybę būti palaikytam (-ai) normų laužytoju (-a). Netatuiruotus studentus žymiai labiau baugina nuolatinės žymės turėjimas ir skausmas. Natūralu – nė vieno iš šių dalykų jie nėra patyrę. Be to, nepažįstama netatuiruotiems ir tėvų reakcija į jau pasidarytą tatuiruotę. Daugiau nei trečdalis jų, tikriausiai, numano, jog tėvai į tatuiruotę reaguotų nepalankiai. Todėl ir teigia, kad tėvai galėtų juos nuo tatuiruotės sulaikyti. Už visus šiuos dalykus netatuiruotiems svarbesnė tik rizika užsikrėsti hepatitu ir kitomis užkrečiamomis ligomis. Taip pat reikšmingi ir kiti svarbūs asmenys (beje, reikšmingesni net už tėvų nuomonę).

Tatuiruotų studentų atsakymai kitokie (žr. 8 lentelę). Hepatito ar kitų užkrečiamų ligų rizika jiems irgi svarbiausia, bet nei tėvų nuomonė, nei skausmas jiems nėra tokie aktualūs. Sulaikyti dalį jų nuo dar vienos tatuiruotės gali nebent kokie nors kiti svarbūs asmenys, o dar mažesnę kiekį tatuiruotų – kaina ir nuolatinės žymės turėjimas. Tik keli tatuiruoti studentai atsižvelgtų į riziką būti palaikytam (-ai) rizikos mėgėju (-a) ir normų laužytoju (-a). Didelei jų daliai tokia rizika, matyt, visai nebūtų kliūtis. Besitatuiruojantys studentai apie tai, ko gera, net ir nesusimąstytų – juk yra linkę tikėti, kad visuomenė dirbtines kūno žymes priima kaip kūno meną, padedantį žmonėms gerai, unikalčiai, ypatingai jaustis (Greif et al., 1999). Ir tuo mūsų tyrimo dalyviai, tikriausiai, tiki labiau nei amerikiečiai. JAV tyrimas parodė (Armstrong et al., 2002 a), kad apklaustų studentų tarpe bijančių būti palaikytais rizikos mėgėjais yra 16 %, normų laužytojais – 25 %. Tuo tarpu mūsų

8 lentelė. *Priežastys, galinčios sulaikyti nuo tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymos): tatuiruotų ir netatuiruotų studentų atsakymų palyginimas*

Kas sulaikytų nuo tatuiruotės (dar vienos tatuiruotės) darymosi	Visiškai sutinku / Sutinku		
	Tatuiruoti (n = 36)	Netatuiruoti (n = 365)	p reikšmė*
Kaina	19,5 %	37,4 %	0,008
Tavo tėvai	5,6 %	37,8 %	0,000
Kiti tau svarbūs asmenys	33,4 %	47,3 %	0,168
Skausmas	2,8 %	39,3 %	0,000
Nuolatinės žymės turėjimas	19,5 %	62,4 %	0,000
Rizika užsikrėsti hepatitu ar kitomis užkrečiamomis ligomis	50 %	64,6 %	0,066
Religiniai įsitikinimai	2,8 %	10,4 %	0,189
Reikmė tatuiruotę paslėpti drabužiais ar grimu	13,9 %	26 %	0,087
Būti palaikytam (-ai) rizikos mėgėju (-a)	5,6 %	9,9 %	0,667
Būti palaikytam (-ai) normų laužytoju (-a)	11,1 %	10,7 %	0,221

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

tyrime jų tik 9,5 % (tikimybė būti palaikytam rizikos mėgėju (-a)) ir 10,8 % (tikimybė būti palaikytam normų laužytoju (-a)).

9 lentelėje pateikti duomenys rodo, kokie yra skirtumai tarp tyrime dalyvavusių vaikinų ir merginų atsakymų. Nuolatinės žymės turėjimas merginas nuo tatuiravimosi sulaikytų kur kas labiau nei vaikus, ir kartu joms daugiau trukdytų reikmė tatuiruotę paslėpti. Abu skirtumai leidžia

manyti, kad merginoms psichosocialinė tatuiruotės rizika aktualesnė nei vaikinams. Ypač tai pasakytina apie „tatuiruotės slėpimo reikmę“. Šitokia reikmė, matyt, susijusi su skirtinga vaikinų ir merginų apranga ir skirtingais jai keliamais reikalavimais. Norint tatuiruotę paslėpti, vaikinams dažnai pakanka kostiumo. Tuo tarpu merginoms, kurių apranga neretai atviresnė, tatuiruotę paslėpti žymiai sudėtingiau. Greičiausiai, kaip tik dėl to tatuiruotės slėpimas merginoms, lyginant su vaikinais, yra kur kas svarbesnė nuo tatuiravimosi galinti sulaikyti priežastis. O vaikinams svarbiau kas kita – būti palaikytiems rizikos mėgėjais ir normų laužytojais (9 lentelė). Pasitvirtina C. Braunberger (2000) išvada, jog tatuiruoti vyrai susilaukia daugiau neigiamų atsiliepimų nei moterys (cit. pg. Hawkes et al., 2004). Mūsų tyrimo dalyviai, tikriausiai, tokių visuomenės atsiliepimų apie tatuiruotus vaikus jau yra girdėję, todėl jiems tai ir kelia didesnę rūpestį nei merginoms.

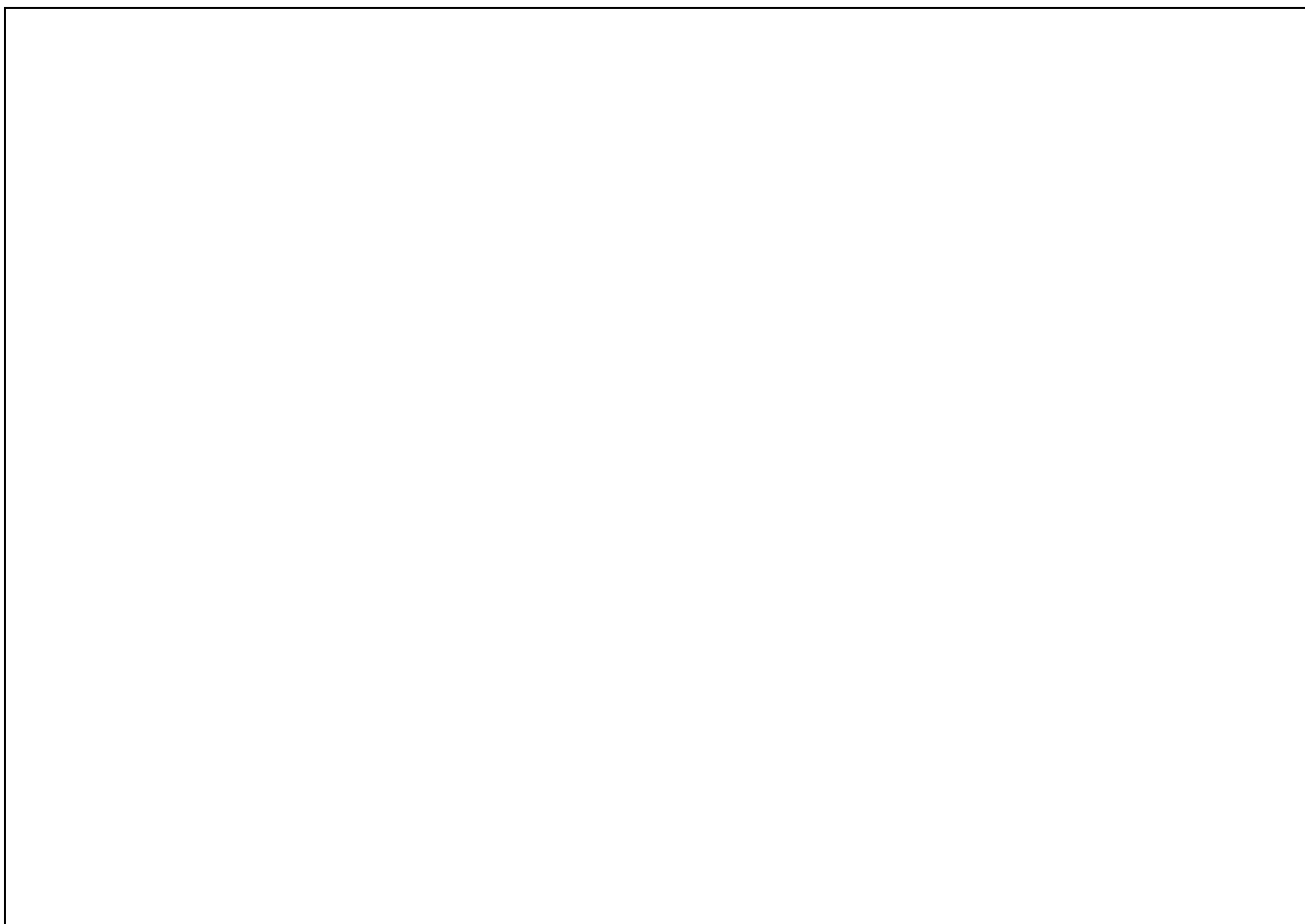
9 lentelė. *Priežastys, galinčios sulaikyti nuo tatuiravimosi (dar vienos tatuiruotės darymos): vaikinų ir merginų atsakymų palyginimas*

Kas sulaikytų nuo tatuiruotės (dar vienos tatuiruotės) darymosi	Visiškai sutinku / Sutinku		
	Vaikinai (n = 146)	Merginos (n = 255)	p reikšmė*
Rizika užsikrėsti hepatitu ar kitomis užkrečiamomis ligomis	56,2 %	67,5 %	0,056
Kiti tau svarbūs asmenys	49,7 %	43,9 %	0,452
Nuolatinės žymės turėjimas	48,3 %	64,3 %	0,003
Tavo tėvai	35,6 %	34,5 %	0,957
Kaina	34,2 %	36,6 %	0,873
Reikmė tatuiruotę paslėpti drabužiais ar grimu	16,4 %	29,8 %	0,007
Skausmas	14,5 %	48,2 %	0,000
Religiniai įsitikinimai	9,7 %	9,8 %	0,962
Būti palaikytam (-ai) rizikos mėgėju (-a)	11,0 %	8,7 %	0,001
Būti palaikytam (-ai) normų laužytoju (-a)	13,7 %	9,1 %	0,001

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

Mūsų tyrime dalyvavusioms studentėms skausmo baimė kur kas aktualesnė nei vaikinams (žr. 9 lentelę). Tačiau, galima manyti, kad ir šį kartą neapsieita be socialinio pageidaujamo įtakos atsakymams. Į anketos klausimus atsakinėjo jauni vaikinai, kurių didelei daliai pripažinti skausmo baimę kol kas dar, galbūt, nesinori. Todėl ir nežinia, kas to tatuiravimosi skausmo bijo labiau – merginos ar vaikinai.

Tyrimo dalyvių nusimanymas (awareness skills) apie tatuiruotės saugą ir tatuiruočių salono švarą (13 klausimų; Cronbach alfa = 0,74). Kadangi saugios tatuiruotės kriterijų esama daug ir įvairių, ATTAS klausimyne išskiriami keli pagrindiniai. Mūsų tyrimo dalyviai vertino, kiek kiekvienas iš šių aspektų jiems būtų svarbus, jei jie nuspręstų tatuiruotis. Bendras su pateiktais teiginiais sutikusių visų tyrimo dalyvių (n = 401) kiekis (%) pateikiamas 6 paveiksle.

6 pav. Tyrimo dalyvių žinios apie tatuiruotės saugą ir tatuiruočių salono švarą: su teiginiais sutikusių visų tyrimo dalyvių (n = 401) kiekis (%)

Beveik visiems mūsų tyrimo dalyviams labai svarbi salono švara, meniniai meistro gebėjimai (6 pav.). Didžioji dalis studentų norėtų, kad tatuiruodamas meistras paaiškintų, ką daro. Jiems taip pat labai svarbu žinoti apie problemas sveikatai ir tatuiruotės riziką, ir kad meistras turėtų kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus. Tokie atsakymai liudija du dalykus. Pirmiausia – tyrimo dalyvių sąžiningumą, atsakinėjant į klausimyno klausimus. Studentai tyrimo metu buvo atidūs, atsakinėdami nežymėjo bet kokio skaičiaus, ir tai matyti iš aukštų šios klausimų grupės teiginių įvertinimo. Atsakymus žymint bet kaip, rezultatai galėtų rodyti, jog tyrimo dalyviams meistro kompetencija, salono švara ir panašūs dalykai nesvarbūs. Vargu, ar taip gali manyti ketinantys

tatuiruotis asmuo. Antras dalykas – mūsų tyrime dalyvavusiems studentams tatuiruotės sauga tikrai svarbi. Apie studentų atsargumą tatuiruojantis / veriantis auskarą rašė ir kiti tyrėjai (Armstrong et al., 2002 a; Greif et al., 1999). Tačiau mūsų tyrimo dalyviai, nors saugios tatuiruotės nori, pakankamo žinių kiekio apie tatuiruotės saugą vis dėlto neturi (3 ir 4 pav.).

Rezultatų analizė parodė, kad didžioji dalis tatuiruotės saugos ir tatuiravimo salono švaros aspektų svarbesni netatuiruotiems tyrimo dalyviams. Tatuiruotų ir netatuiruotų nuomonės sutampa tik šiais klausimais: tatuiruočių salono švara, meniniai tatuiruotojo gebėjimai, patraukli salono reklama bei meistro pažinėjimas. Vadinasi, netatuiruoti tyrimo dalyviai į tatuiruotę ir tatuiravimo procedūrą žiūri kur kas atsargiau. Jiems svarbiau, kad meistras viską paaiškintų ($p = 0,014$), turėtų kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus ($p = 0,000$). Be to, tyrimo dalyviams labiau rūpi apsižvalgyti po salonus, apžiūrėti meistrų darbus ($p = 0,015$), prieš tatuiruojantis pamatyti, kaip procedūra atliekama kitam asmeniui ($p = 0,000$), tatuiruojantis šalia turėti draugų ($p = 0,018$) ir išgirsti teigiamą jų nuomonę ($p = 0,002$), žinoti apie problemas sveikatai ir tatuiruotės riziką ($p = 0,001$), apsisprendimui turėti daugiau laiko ($p = 0,000$) ir apgalvoti, ar nėra išgyvenimas stresas ($p = 0,000$). Daugelį šių skirtumų, greičiausiai, paskatino netatuiruotųjų patyrimo stoka. Tikėtina, kad pasidarius bent vieną tatuiruotę, jų nuomonė kai kuriais klausimais greitai pakistų. Vadinasi, padidėtų ir psichosocialinių bei medicininių tatuiruotės pasekmių tikimybė. Išryškėję skirtumai tarp tatuiruotų ir netatuiruotų tyrimo dalyvių vertinimo dar kartą patvirtina 2-ąją mūsų tyrimo hipotezę.

Palyginus tyrime dalyvavusius vaikus ir merginas, gauti tokie statistiškai reikšmingi skirtumai: merginoms žymiai svarbiau, kad meistras viską paaiškintų (vaikų – 95,2 %, merginų – 100 %, $p = 0,002$), kad jis turėtų kvalifikaciją patvirtinantį dokumentą (vaikų – 91,1 %, merginų – 97,6 %, $p = 0,009$), kad tatuiruojantis šalia būtų draugų (vaikų – 11,6 %, merginų – 38,6 %, $p = 0,000$) ir kad būtų žinoma apie problemas sveikatai ir tatuiruotės riziką (vaikų – 93,8 %, merginų – 96,5 %, $p = 0,02$). Galima manyti, kad šie skirtumai prisideda prie 3-iosios hipotezės, kad studentų nuostatos į tatuiruotės riziką priklauso nuo lyties, patvirtinimo.

Tatuiruoto asmens įvaizdis (17 klausimų; Cronbach alfa = 0,92). Septyniolikos įvaizdžio skalių tikslas – sužinoti, kaip tyrimo dalyviai vertina „tipinį“ jų amžiaus tatuiruotą asmenį. Tyrimo dalyvių nuostatas į tatuiruotą asmenį nagrinėsime iš trijų pozicijų: (1) kaip tatuiruotą asmenį vertina visi tyrimo dalyviai kartu, (2) kokie yra tatuiruotų–netatuiruotų studentų nuostatų skirtumai, ir (3) kokie yra merginų–vaikų nuostatų skirtumai į tatuiruotą jų amžiaus asmenį.

Mūsų tyrimo dalyviai „tipinį“ jų amžiaus tatuiruotą asmenį vertina palankiai: visų skalių įvertinimo vidurkiai telkiasi ties 4 balais ir daugiau (žr. 10, 11, 12 ir 13 lenteles). Tai patvirtina 1-ąją mūsų tyrimo hipotezę, kad studentų nuostatos į tatuiruotę pozityvios. Apskaičiavus bendrus visų tyrimų dalyvių ($n = 401$) įvaizdžio skalių vertinimo vidurkius, nustatyta, kad mažiausią įvertinimą

pelnę skalė „nepastovus – pastovus“ (vid. = 3,92; st. nuokrypis = 1,4955). Negalima tvirtinti, kad ji įvertinta neigiamai. Daugiausia balų pelnę šios skalės: „drovus – pasitikintis savimi“ (vid. = 5,31; st. nuokrypis = 1,3376), „senamadiškas – naujoviškas“ (vid. = 5,2; st. nuokrypis = 1,3727) ir „nuobodus – įdomus“ (vid. = 5,12; 1,3531). Tai leidžia manyti, kad tyrime dalyvavę studentai „tipinį“ tatuiruotą savo amžiaus asmenį vertina kaip „naujovišką“, „įdomų“, „pasitikintį savimi“ ir tik šiek tiek kaip „nepastovų“.

10 lentelėje matyti, kaip mūsų tyrime dalyvavę tatuiruoti ir netatuiruoti studentai vertina „tipinį“ jų amžiaus tatuiruotą asmenį. Tatuiruoti tyrimo dalyviai „tipinį“ jų amžiaus tatuiruotą asmenį vertina kur kas pozityviau nei netatuiruoti. Tačiau netatuiruotieji tatuiruoto asmens irgi nevertina neigiamai. Tokie rezultatai patvirtina keleto užsienio specialistų (Armstrong et al., 2002 b; Greif et al., 1999) išvadas, kad studentai tatuiruotą ir tatuiruotą asmenį linkę vertinti pozityviai.

10 lentelė. *Įvaizdžio skalių vertinimas: tatuiruotų ir netatuiruotų studentų atsakymų palyginimas*

Tyrimo dalyviai	Kiekis	Bendras skalių vidurkis	St. nuokrypis	p reikšmė*
Netatuiruoti	365	4,4675	0,8748	0,000
Tatuiruoti	36	5,0605	0,7555	

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

11 lentelė. *Įvaizdžio skalių vertinimas: vaikinų ir merginų atsakymų palyginimas*

Tyrimo dalyviai	Kiekis	Bendras skalių vidurkis	St. nuokrypis	p reikšmė*
Merginos (n = 255)	255	4,5762	0,8857	0,095
Vaikinai (n = 146)	146	4,4239	0,8657	
Netatuiruoti vaikinai (n = 129)	129	4,3383	0,8345	0,037
Netatuiruotos merginos (n = 236)	236	4,5381	0,89	

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

Tuo pačiu pasitvirtina ir 6-oji mūsų tyrimo hipotezė, kad skiriasi tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuostatos į tatuiruotą asmenį.

Statistiškai reikšmingi skirtumai, gauti lyginant tyrime dalyvavusių tatuiruotų ir netatuiruotų studentų įvaizdžio skalių vertinimus (12 lentelė), rodo, kad tatuiruotiems tyrimo dalyviams tatuiruotas bendraamžis atrodo labiau subrendęs, įdomus, protingas, gražus, daugiau apgalvojantis, geresnių manierų, išmintingesnis, labiau teigiamas, pageidaujamas ir moralus, nei netatuiruotiems. Greičiausiai, šiuos skirtumus lėmė tatuiruotės turėjimas. Tikėtina, kad tatuiruoti

12 lentelė. Įvaizdžio skalių vertinimas: detalus tatuiruotų ir netatuiruotų studentų kiekvienos įvaizdžio skalės vertinimas

Skalės	Asmenys	Vidurkiai	St. nuokrypis	p reikšmė*
Nebrandus – Subrendęs	Su tatuiruote Be tatuiruotės	5,2 4,3	1,298 1,325	0,000
Vėpla – Kietas	Su tatuiruote Be tatuiruotės	4,6 4,2	0,806 1,174	0,062
Drovus – Pasitikintis savimi	Su tatuiruote Be tatuiruotės	5,7 5,3	1,085 1,354	0,052
Nuobodus – Įdomus	Su tatuiruote Be tatuiruotės	5,75 5,04	1,18 1,35	0,003
Neprotingas – Protingas	Su tatuiruote Be tatuiruotės	5,08 4,34	1,13 1,26	0,001
Bjaurus – Gražus	Su tatuiruote Be tatuiruotės	4,94 4,48	1,09 1,23	0,031
Ūmus – Apgalvojojantis	Su tatuiruote Be tatuiruotės	4,78 4,01	1,12 1,5	0,003
Stuobrys – Gerų manierų	Su tatuiruote Be tatuiruotės	4,97 4,11	1,27 1,32	0,000
Įprastas – Neįprastas	Su tatuiruote Be tatuiruotės	5,28 5,0	1,48 1,33	0,243
Šiurkštus – Švelnus	Su tatuiruote Be tatuiruotės	4,33 4,07	1,22 1,28	0,240
Senamadiškas – Naujoviškas	Su tatuiruote Be tatuiruotės	5,53 5,15	1,23 1,38	0,113
Kvailas – Išmintingas	Su tatuiruote Be tatuiruotės	4,83 4,11	1,03 1,22	0,001
Nepastovus – Pastovus	Su tatuiruote Be tatuiruotės	4,36 3,88	1,38 1,5	0,065
Nemalonus bendrauti – Malonus bendrauti	Su tatuiruote Be tatuiruotės	5,17 4,55	1,13 1,3	0,007
Neigiamas – Teigiamas	Su tatuiruote Be tatuiruotės	5,25 4,42	1,05 1,33	0,000
Nepageidaujamas – Pageidaujamas	Su tatuiruote Be tatuiruotės	5,33 4,52	1,09 1,33	0,000
Amoralus – Moralus	Su tatuiruote Be tatuiruotės	4,94 4,43	1,33 1,3	0,026

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

13 lentelė. Įvaizdžio skalių vertinimas: detalus vaikinių ir merginų kiekvienos įvaizdžio skalės vertinimas

Skalės	Asmenys	Vidurkiai	St. nuokrypis	p reikšmė*
Nebrandus – Subrendęs	Vaikinai	4,38	1,29	0,711
	Merginos	4,43	1,375	
Vėpla – Kietas	Vaikinai	4,22	1,18	0,765
	Merginos	4,25	1,13	
Drovus – Pasitikintis savimi	Vaikinai	5,07	1,29	0,006
	Merginos	5,44	1,35	
Nuobodus – Įdomus	Vaikinai	4,9	1,36	0,059
	Merginos	5,2	1,34	
Neprotingas – Protingas	Vaikinai	4,29	1,31	0,148
	Merginos	4,48	1,24	
Bjaurus – Gražus	Vaikinai	4,37	1,26	0,064
	Merginos	4,61	1,19	
Ūmus – Apgalvojantis	Vaikinai	4,19	1,38	0,244
	Merginos	4,01	1,5	
Stuobrys – Gerų manierų	Vaikinai	4,16	1,37	0,760
	Merginos	4,2	1,32	
Įprastas – Neįprastas	Vaikinai	5,15	1,24	0,143
	Merginos	4,95	1,39	
Šiurkštus – Švelnus	Vaikinai	4,05	1,27	0,635
	Merginos	4,12	1,28	
Senamadiškas – Naujoviškas	Vaikinai	4,9	1,38	0,003
	Merginos	5,34	1,35	
Kvailas – Išmintingas	Vaikinai	4,0	1,25	0,032
	Merginos	4,28	1,19	
Nepastovus – Pastovus	Vaikinai	3,94	1,4	0,820
	Merginos	3,9	1,54	
Nemalonus bendrauti – Malonus bendrauti	Vaikinai	4,42	1,23	0,032
	Merginos	4,71	1,32	
Neigiamas – Teigiamas	Vaikinai	4,28	1,27	0,014
	Merginos	4,62	1,34	
Nepageidaujamas – Pageidaujamas	Vaikinai	4,41	1,28	0,041
	Merginos	4,69	1,35	
Amoralus – Moralus	Vaikinai	4,39	1,26	0,310
	Merginos	4,52	1,35	

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

studentai, paprašyti galvoti apie „tipinį“ savo amžiaus tatuiruotą asmenį, turbūt, galvojo apie save. Nes atsiriboti nuo to, kas pats esi, ir pažiūrėti į tokį patį asmenį „iš šono“ – pakankamai sudėtinga. Tačiau, jei ši prielaida teisinga, 12 lentelėje atsispindi tatuiruotų studentų savęs įvertinimas, o jis gana išsamus. Daugiausiai balų (beveik 6 balus) tatuiruoti tyrimo dalyviai skyrė skalėms „drovus – pasitikintis savimi“, „nuobodus – įdomus“ ir „senamadiškas – naujoviškas“. Mažiausiai teigiamą įvertinimą tatuiruoti studentai skyrė skalei „šiurkštus – švelnus“ (4,33 balo). Sąvoka „naujoviškas“ turi šiokią tokį sąskambį su „visuomenės priimtų normų laužymu“. Nuomonė, jog besitatuiruojantis pažeidžia visuomenės normas, gyvuoja (Fisher, 2002; Atkinson 2002; Carroll et al., 2002), ir nors studentai ar jaunesnio amžiaus žmonės nelinkę tai pripažinti (Greif et al., 1999), jie apie tai vis tiek nutuokia. Jeigu būtų kitaip, minėtos sąvokos „naujoviškas“ – naujai besielgiantis / atrodantis – tatuiruoti tyrimo dalyviai nebūtų įvertinę taip pozityviai. Analogiškai galima būtų interpretuoti sąvoką „švelnus“. Pasak S. T. Carroll ir bendraautorių (2002), tatuiruotiems jaunuoliams būdinga rizikingai (alkoholis, narkotikai, nesaugus seksas ir vairavimo greitis ir pan.), agresyviai elgtis, o tai niekaip nesuderinama su švelnumu. Šioje vietoje iškyla klausimas, ar tatuiruoti tyrimo dalyviai apie tatuiruotą bendraamžį patys panašiai mano ar tik pažymėjo tai, kas pastebima dalyje visuomenės vertinimų.

Lyginant vaikinų ir merginų įvaizdžio skalių vertinimus, matyti, jog reikšmingai skiriasi tik netatuiruotų vaikinų ir netatuiruotų merginų nuomonė (11 lentelė). Bendras visų vaikinų (ir tatuiruotų, ir netatuiruotų) ir visų merginų (ir tatuiruotų, ir netatuiruotų) įvaizdžio skalių vertinimas nesiskiria. Taigi, 7-oji mūsų tyrimo hipotezė, jog studentų vaikinų ir studenčių merginų nuostatos į tatuiruotą asmenį skiriasi, pasitvirtina tik su sąlyga „jei vertinantis asmuo neturi tatuiruotės“. Nereikšmingą nuomonių skirtumą, gautą lyginant visų tyrime dalyvavusių vaikinų ir merginų įvaizdžio skalių vertinimą, matyt, sąlygojo pozityvesnis tatuiruotų tyrimo dalyvių vertinimas. Tačiau palyginti, kaip tatuiruotą bendraamžį vertina tatuiruoti vaikinai ir tatuiruotos merginos mes negalime dėl per mažos šiam tikslui tatuiruotų studentų imties.

Tyrimo dalyvavusios merginos, lyginant su vaikiniais, „tipinį“ savo amžiaus tatuiruotą asmenį įvertino kaip labiau savimi pasitikintį, labiau naujovišką, išmintingą, malonų bendrauti ir labiau teigiamą, pageidaujama (13 lentelė). Remiantis D. Hawkes ir bendraautoriais (2004), tatuiruoto asmens vertinimas priklauso nuo to, kas yra vertinamas – vaikinai ar mergina. Autorių teigimu, tatuiruotoms moterims keliami griežtesni reikalavimai. Jų tatuiruotės turi būti švelnesnės, moteriškesnės, pageidautina – paslėptos. Todėl, jei moters tatuiruotė didelė, akivaizdžiai matoma, ji susilaukia griežtesnių visuomenės vertinimų (Hawkes et al., 2004). Tad nelygu, ką mūsų tyrimo dalyviai, vertindami „tipinį“ tatuiruotą asmenį, turėjo omenyje. Be to, mūsų tyrimo dalyvių buvo prašoma vertinamą asmenį išivaizduoti (negalvoti apie tatuiruotą pažįstamą). Tačiau, kadangi daugiau nei pusė tyrimo dalyvių (57,6 %) nurodė turintys artimą tatuiruotą draugą, būtų naivu

tikėtis, kad visiems pavyko atsiriboti nuo tatuiruoto draugo asmenybės. Tikėtina, kad daugelis tyrime dalyvavusių studentų į įvaizdžio skales atsakinėjo vertindami būtent draugą.

Atkreiptinas dėmesys į visų tyrimo dalyvių nuomonę, kad tatuiruotas asmuo yra nelabai pastovus (žr. 12 ir 13 lenteles). Juk permanentinė tatuiruotė – tai kūno žymė visam gyvenimui. Tatuiravimasis rodo apsisprendimą įsipareigoti ženklui, kuris jo turėtoją išskiria iš aplinkinių. Įsipareigoti - tai su juo gyventi, kasdien jį matyti, jį mėgti, prisiminti jam suteiktą prasmę, būti dažniau vertinamam aplinkinių ir pan. Tam, reikia manyti, reikalingas polinkis į pastovumą. Tačiau akivaizdu, jog mūsų tyrimo dalyviai galvoja kitaip. Tai pasakytina net ir apie tatuiruotus studentus. Greičiausiai, mūsų tyrimo dalyviams atrodo, kad apsisprendimas pakeisti gamtos duotą „švarų“ kūną jau savaime yra nepastovumo apraiška.

Tyrimo dalyvių tapatinimasis su tatuiruotu asmeniu (4 klausimai; Cronbach alfa = 0,54). Tyrimo dalyvių paklausta, kiek jie, jų manymu, panašūs į „tipinį“ tatuiruotą asmenį, kaip dažnai apie tokį asmenį galvojo, kaip dažnai su juo lygino save, ir kiek jų bendraamžių turi tatuiruotes. Didžioji mūsų tyrimo dalyvių (n = 401) dalis teigė, kad į „tipinį“ tatuiruotą asmenį jie nepanašūs (53,1 %), apie jį negalvojo (75 %), su juo savęs nelygino (85,8 %), o tatuiruotų bendraamžių yra „keletas“ (51,1 %). Palyginus tatuiruotų ir netatuiruotų studentų atsakymus į šiuos klausimus, rastas tik vienas reikšmingas skirtumas (žr. 14, 15, 16 lenteles). Tarp vaikinų ir merginų atsakymų į šiuos klausimus reikšmingų skirtumų nėra (žr. 14, 15, 16 lenteles).

14 lentelė. Tyrimo dalyvių atsakymai į klausimą „Kiek, tavo manymu, apskritai esi panašus (-i) į „tipinį“ tavo amžiaus tatuiruotą asmenį?“

Tyrimo dalyviai	„Visiškai ne“ (atsakymai nuo 1 iki 3 balų)	„Šiek tiek“ (4 balai)	„Labai panašus“ (atsakymai nuo 5 iki 7 balų)	P reikšmė*
Netatuiruoti (n = 361) ¹	54,6 %	24,7 %	20,8 %	0,017
Tatuiruoti (n = 36)	38,9 %	19,4 %	41,7 %	
Vaikinai (n = 144) ²	55,6 %	27,8 %	16,7 %	0,080
Merginos (n = 253) ³	51,8 %	22,1 %	26,1 %	

* yra statistškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

¹ tyrime dalyvavo 365 netatuiruoti studentai, tačiau į šį klausimą atsakė 361.

² tyrime dalyvavo 146 vaikinai, tačiau į šį klausimą atsakė 144.

³ tyrime dalyvavo 255 merginos, tačiau į šį klausimą atsakė 253.

14 lentelėje matyti, jog tatuiruoti mūsų tyrimo dalyviai į „tipinį“ tatuiruotą bendraamžį jaučiasi esą labiau panašūs nei netatuiruoti (statistiškai reikšmingai skiriasi ir tatuiruotų-netatuiruotų studentų atsakymų vidurkis balais: tatuiruotų studentų atsakymų vidurkis balais – 3,9, netatuiruotų

– 3, $p = 0,011$). Palyginus vaikinų ir merginų atsakymus į šį klausimą, skirtumų nerasta (žr. 14 lentelę). Tiek vieni, tiek kiti nemano esantys panašūs į tipinį tatuiruotą bendraamžį.

15 ir 16 lentelėje matyti, kad mūsų tyrimo dalyviai apie „tipinį“ tatuiruotą bendraamžį negalvojo ir su juo savęs nelygino. Be to, nėra skirtumo tarp to, ar jie tatuiruoti, ar ne, vaikinai ar merginos.

15 lentelė. Tyrimo dalyvių atsakymai į klausimą „Kaip dažnai galvojai apie tipinį tavo amžiaus tatuiruotą asmenį?“

Tyrimo dalyviai	„Niekada“ (atsakymai nuo 1 iki 3 balų)	„Kartais“ (4 balai)	„Labai dažnai“ (atsakymai nuo 5 iki 7 balų)	P reikšmė*
Netatuiruoti (n = 364) ¹	74,5 %	19,5 %	6 %	0,635
Tatuiruoti (n = 36)	80,6 %	16,7 %	2,8 %	
Vaikinai (n = 145) ²	74,5 %	20,7 %	4,8 %	0,745
Merginos (n = 255)	75,3 %	18,4 %	6,3 %	

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

¹ tyrime dalyvavo 365 netatuiruoti studentai, tačiau į šį klausimą atsakė 364.

² tyrime dalyvavo 146 vaikinai, tačiau į šį klausimą atsakė 145.

16 lentelė. Tyrimo dalyvių atsakymai į klausimą „Kaip dažnai su šituo asmens tipu lyginai save?“

Tyrimo dalyviai	„Niekada“ (atsakymai nuo 1 iki 3 balų)	„Kartais“ (4 balai)	„Labai dažnai“ (atsakymai nuo 5 iki 7 balų)	P reikšmė*
Netatuiruoti (n = 363) ¹	86,5%	10,5 %	3 %	0,818
Tatuiruoti (n = 36)	83,3 %	13,9 %	2,8 %	
Vaikinai (n = 144) ²	86,1 %	11,8 %	2,1 %	0,650
Merginos (n = 255)	86,3 %	10,2 %	3,5 %	

* yra statistiškai reikšmingas skirtumas, kai $p < 0,05$

¹ tyrime dalyvavo 365 netatuiruoti studentai, tačiau į šį klausimą atsakė 363.

² tyrime dalyvavo 146 vaikinai, tačiau į šį klausimą atsakė 144.

Apibendrinus šiuos duomenis, nustatyta, jog skirtumo tarp to, kaip su tatuiruotu asmeniu tapatinasi tatuiruoti ir netatuiruoti mūsų tyrimo dalyviai, nėra ($p = 0,305$). Nėra reikšmingo skirtumo ir tarp vaikinų ir merginų tapatinimosi su tatuiruotu asmeniu ($p = 0,956$). Greičiausiai, tam, kad būtų tapatinamasi su tatuiruotu asmeniu, nepakanka vien tik jaustis į jį panašiam. Dar reikia apie jį galvoti ir su juo save lyginti. Panašius rezultatus gavo ir M. L. Armstrong su bendraautoriais (2002 b).

Išsiskyrė tatuiruotų ir netatuiruotų tyrimo dalyvių atsakymai į klausimą, kiek jų bendraamžių turi tatuiruotes ($p = 0,000$). Tatuiruotiems atrodo, kad tatuiruotų bendraamžių yra daugiau. Panašius rezultatus gavo ir M. L. Armstrong su bendraautorais (2002 b). 52,6 % tatuiruotų mūsų tyrimo dalyvių mano, kad tatuiruotų bendraamžių yra keletas. Taip manančių netatuiruotų yra mažiau – 38,9 %. Be to, tatuiruoti studentai labiau linkę manyti, kad tatuiruotų bendraamžių yra „apie pusę“ ir „daug“ („apie pusę“: tatuiruotų – 13,9 %, netatuiruotų – 4,1 %. „Daug“: tatuiruotų – 13,9 %, netatuiruotų – 3,9 %). Vaikinai ir merginos į tą patį klausimą atsakė vienodai ($p = 0,615$). Tiek vieniems, tiek kitiems atrodo, kad jų bendraamžių grupėje tatuiruotų asmenų yra „keletas“ (51,4 %).

Klausimai tatuiruotiems studentams (30 klausimų; bendra Cronbach alfa neskaičiuotina). Tai klausimai apie tatuiruoto tyrimo dalyvio tatuiravimosi patyrimą. Domimasi, kada studentas išsitatuiravo (mokykloje ar universitete), kas jį tatuiravo (profesionalus meistras ar koks nors draugas), ar tatuiruotė jam vis dar patinka ir ar vėl tatuiruotųsi, ar tatuiravimo metu vartojo alkoholį ar narkotikus, ir pan. Mūsų tyrime dalyvavo 36 tatuiruoti studentai (21 mergina ir 15 vaikinų). Tai nėra didelis skaičius, ir jo tvirtoms išvadoms daryti nepakanka. Tačiau bendras tendencijas išvelgti įmanoma.

Didžioji tatuiruotų studentų dalis (88,9 %) nurodė, kad jų tatuiruotės matomos (maudymosi kostiumas jų nedengia), ir tik 4 tyrimo dalyviai (3 vaikinai ir 1 mergina) tatuiruotes turi toje kūno dalyje, kurią maudymosi kostiumas dengia. Nežinia, ar mūsų tyrimo dalyviai, darydamiesi tatuiruotę visiems matomoje vietoje, galvojo apie psichosocialinę tatuiruotės riziką. Kaip parodė mūsų tyrimo rezultatai, sunku būtų pasakyti, kiek tatuiruoti studentai apie šio pobūdžio riziką nusimano. Aišku tik tai, kad tie mūsų tyrimo dalyviai, kurių tatuiruotės yra visiems matomoje kūno vietoje, turi didesnę tikimybę susidurti su psichosocialinėmis tatuiruotės pasekmėmis. O tokių studentų mūsų tyrime – dauguma.

63,8 % ($n = 23$) tatuiruotų mūsų tyrimo studentų išsitatuiravo studijuodami. Tai patvirtina ankstesnius užsienio specialistų pastebėjimus, kad studentai tatuiruotėms itin imlūs, ir kad, dėl nepakankamos patirties ir žinių, labiau nei kitos amžiaus grupės rizikuoja susidurti su tatuiruotės rizika (Armstrong et al., 2002 b, 2004 b; Roberts et al., 2006).

Ar tatuiruoti studentai atsižvelgia į tatuiruotės riziką, iš dalies rodo tai, kas jiems tatuiruotę darė: profesionalus ar neprofesionalus meistras. 58,3 % mūsų tyrimo dalyvių tatuiruotes darė gimtojo miesto arba Vilniaus miesto tatuiruočių salonų meistrai. 5,5 % apklaustų studentų (2 merginas) išsitatuiravo draugas, tiek pat studentų išsitatuiravo užsienyje. Matyti, kad dauguma mūsų tyrimo dalyvių pasirinko profesionalias paslaugas. Vadinasi, didžioji jų dalis nėra abejingi

medicininei tatuiruotės rizikai. Turbūt, kartu jie norėjo ir kokybiško, unikalios piešinio, kas siejasi su mažesne tikimybe vėliau gailėtis išsitatuiravus.

63,9 % tatuiruotų studentų į tatuiravimosi procedūrą lydėjo vienas žmogus, o 25 % tatuiruotis ėjo vieni. 63,9 % tvirtino, jog jų sprendimo tatuiruotis nepaskatino kitas asmuo ar asmenys; tokių, kuriuos išsitatuiruoti paskatino koks nors kitas asmuo, atsirado 16,7 %, tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas.

Neatsirado nė vieno tatuiruoto tyrimo dalyvio, kuris būtų nurodęs, jog tatuiruojamas svaiginosi alkoholiu arba narkotikais ar būtų buvęs nuo jų apsvaigęs. M. L. Armstrong ir bendraautorių (2002 a) tyrime tokių buvo net 16 %. Sunku būtų pasakyti, ar mūsų tyrimo dalyviai iš tiesų tokie apdairūs ir atsargūs. Galbūt buvo keletas ir tokių, kurie ne visai atvirai į šiuos klausimus atsakė.

Mūsų tyrimo rezultatai rodo, kad tatuiravimosi procedūrą gana dažnai lydi medicininės tatuiruotės pasekmės. Nors 9,4 % tatuiruotų dalyvių teigė nesusidūrę su sveikatos problemomis po ištatuiravimo, 22,2 % studentų (8 asmenys) nurodė, kad jų oda po tatuiravimo buvo sudirgusi (trumpalaikis paraudimas, odos sausumas, jautrumas), 2,8 % (1 asmuo) patvirtino turėję vietinę infekciją (pūslė, pūliniai, išsausėjimas, skausmas, paraudimas), ir dar tiek pat studentų (1 asmuo) teigė, kad vieta aplink tatuiruotę trumpam tapo jautresnė saulės spinduliams.

Beveik visi tatuiruoti tyrimo dalyviai patvirtino, kad savo tatuiruotėmis yra patenkinti. Tik vienas vaikinys nurodė nebemėgstantis savo pirmosios tatuiruotės (sakė, kad tatuiruotė atlikta nekokybiškai – „kreivai eina per stuburą“). Dar viena mergina parašė, kad ją tatuiravęs meistras neįgyvendino jos lūkesčių. Iš viso radosi 2 savo tatuiruotėmis nusivylę studentai (5,5 %). Tai nėra mažas skaičius 36-ių žmonių imčiai. Jis liudija, kad psichosocialinės tatuiruotės pasekmės dažnesnės, nei galima manyti.

11,11 % tatuiruotų tyrimo dalyvių (4 merginos) nurodė nerimaujantys, kad tatuiruodamiesi gali prarasti saiką arba tapti priklausomi nuo kūno meno. Dar 11,11 % studentų (1 vaikinys ir 3 merginos) pripažino jaučiantys nerimą, kad tatuiruotė (-ės) gali sukliudyti pasiekti tikslą ar gauti kokį nors paaukštinimą. Nors nė vienas tatuiruotas tyrimo dalyvis iki šiol su tuo, remiantis duomenimis, nesusidūrė, matyti, kad dalis jų žino apie šią tatuiruotės rizikos pusę.

83,3 % tyrime dalyvavusių tatuiruotų studentų teigiamai atsakė į klausimą „ar ir vėl darytumeisi tatuiruotę?“. Tatuiruotės nebesidarytų 2,8 % vaikinų (vienas studentas) ir 13,9 % merginų (5 studentės). Galima būtų manyti, kad pastaroji studentų dalis savo tatuiruote nepatenkinti, jei jau taip atsakė. Tačiau, bendraujant su kai kuriais tatuiruotais tyrimo dalyviais, pastebėta, jog taip manyti nebūtų visai teisinga. Kai kurie jų teigė, kad jei galėtų, nebesitatuiruotų, tačiau savo tatuiruotės nesigaili ir jos nešalintų. Matyt, kai kuriems tatuiruotiems asmenims jų tatuiruotė tampa neatsiejama kūno, o gal net ir asmenybės dalimi.

Tatuiruotų studentų šeimos nariai į jų tatuiruotes daugiausiai reagavo neigiamai arba labai neigiamai (41,7 %). Labiausiai tai atsispindi vaikinų atsakymuose: su tuo susidūrė 53,3 % tyrimo dalyvių. Merginos dažniausiai teigė, kad šeimos reakcija į jų tatuiruotes buvo „įvairi“ (38,1 %). M. L. Armstrong ir bendraautorių (2002 b) tyrime į studentų tatuiruotes neigiamai reagavusių šeimos narių buvo 30 %. Kodėl šeima neigiamai reaguoja į artimo asmens tatuiruotę, paaiškina M. Atkinson: „šeimos, o ypač tėvų manymu, tatuiruotė pranašauja, kad ateityje bus ištraukta į dar rimtesnius socialinių normų pažeidimus“ (2003, p. 216).

Kitaip į mūsų tyrimo dalyvių tatuiruotes reagavo draugai. 47,2 % tyrimo dalyvių nurodė, kad draugų reakcija buvo teigiama. Kaip rašo M. L. Armstrong ir bendraautoriai (2002 b), teigiamo draugų, ypač netatuiruotų, vertinimo pakanka, kad tatuiruotė studentų tarpe būtų populiari.

Tyrimo dalyvių religingumo ir jų nuostatų į tatuiruotę ryšys (8 klausimai; Cronbach alfa = 0,79). Keletas ankstesnių užsienio tyrimų (Bock et al., 1987; Cochran, Beeghley, 1991; cit. pg. Koch et al., 2004 a) rodo, kad, stipriai tikint, sumažėja nukrypusio nuo normos elgesio (deviant behavior) tikimybė. Stipriai tikintis asmuo mažiau linkęs vartoti alkoholį ir narkotikus, rečiau praktikuoja nesantuokinius lytinius santykius. Tatuiruotė taip pat neretai laikoma nukrypusiu nuo normos elgesiu (Koch et al., 2004 a; Fisher, 2002; Atkinson, 2002), todėl tikėtina, jog stiprus tikėjimas neigiamai įtakoja ir tikinčiųjų nuostatas į tatuiruotę. J. R. Koch ir bendraautoriai (2004 a) rašo, kad toks reiškinys turėtų būti ypač akivaizdus konservatyviose religinėse subkultūrose.

Lietuva – krikščioniškas kraštas. Krikščionybė, kaip teigia H. Neville (2005), tatuiruočių netoleruoja, nes tatuiruotė sudarko Dievo kūrinį – kūną. Kūną krikščioniai šventina, jis laikomas Dievo buveine, todėl tai niekaip nesisieja su jo „gadinimu“ (Nevillie, 2005). Kuo stipresnis asmens tikėjimas, tuo tvirčiau jis, matyt, turėtų laikytis šių nuostatų ir negatyviau vertinti tatuiruotę.

Pamėginome nustatyti, ar yra ryšys tarp mūsų tyrimo dalyvių religingumo ir jų nuostatų į tatuiruotę. Rėmėmės J. R. Koch ir bendraautorių (2004 a) tyrimu. Jame tikrinamos koreliacijos tarp tyrimo dalyvių tikėjimo stiprumo, meldimosi, lankymosi pamaldose ir domėjimosi tatuiruote, polinkio ją pasidaryti. Tuo pačiu mes patikrinome, ar yra ryšys tarp religingumo ir tatuiruoto asmens vertinimo.

Atlikę duomenų analizę, nustatėme, kad nei mūsų tyrime dalyvavusių studentų meldimosi dažnumas, nei jų tikėjimo stiprumas, nei tai, kaip dažnai jie lankosi pamaldose, nėra susiję su jų domėjimusi tatuiruote, polinkiu tatuiruotę pasidaryti ir tatuiruoto asmens vertinimu:

1. Pamaldų lankymo dažnumas ir domėjimasis tatuiruotėmis – koreliacijos nėra ($p = 0,359$).
2. Pamaldų lankymo dažnumas ir polinkis pasidaryti tatuiruotę (dar vieną tatuiruotę) – koreliacijos nėra ($p = 0,521$).
3. Pamaldų lankymo dažnumas ir tatuiruoto asmens vertinimas – koreliacijos nėra ($p = 0,541$).
4. Meldimosi dažnumas ir domėjimasis tatuiruotėmis – koreliacijos nėra ($p = 0,158$).
5. Meldimosi dažnumas ir polinkis pasidaryti tatuiruotę – koreliacijos nėra ($p = 0,195$).
6. Meldimosi dažnumas ir tatuiruoto asmens vertinimas – koreliacijos nėra ($p = 0,649$).
7. Religinio tikėjimo stiprumas ir domėjimasis tatuiruotėmis – koreliacijos nėra ($p = 0,496$).
8. Religinio tikėjimo stiprumas ir polinkis pasidaryti tatuiruotę (dar vieną tatuiruotę) – koreliacijos nėra ($p = 0,974$).
9. Religinio tikėjimo stiprumas ir tatuiruoto asmens vertinimas – koreliacijos nėra ($p = 0,144$).

Šie rezultatai rodo, kad, kitaip nei tikėtasi, ryšio tarp tyrime dalyvavusių studentų nuostatų į tatuiruotę ir jų religingumo nėra. Vadinasi, 8-oji mūsų tyrimo hipotezė nepasitvirtino. J. R. Koch ir bendraautorius (2004) tyrimo rezultatai buvo kitokie. Nustatyta, kad kuo stipresnis tyrimo dalyvių tikėjimas, tuo mažiau jie tatuiruote domėjosi ir buvo linkę ją pasidaryti. Taip pat su mažesniu tyrimo dalyvių domėjimusi tatuiruotėmis siejosi ir pamaldų lankymo dažnumas. Tačiau autoriai pabrėžia, jog nustatytos koreliacijos labai silpnos, ir jų tyrimo dalyvių religingumas su nuostatomis į tatuiruotę nesietinas.

Greičiausiai, mūsų tyrimo rezultatai susiję su šiais duomenimis: dauguma tyrime dalyvavusių studentų nurodė pamaldas lankantys kelis kartus metuose (35,2 %), savo tikėjimą apibūdino kaip silpnoką (36,9 %) ir teigė besimeldžiantys sykį ar du per metus (26,9 %). Tai nėra stipraus tikėjimo atspindys. Silpną religinių įsitikinimų galią pastebėjome ir anksčiau, kuomet tik 9,8 % tyrimo dalyvių pažymėjo, kad religija juos sustabdytų nuo tatuiravimosi.

Tatuiruotų ir netatuiruotų tyrimo dalyvių atsakymai į minėtus 3 religingumo klausimus reikšmingai neišsiskyrė. Tačiau kitoks yra jų pasiskirstymas. Didžioji tatuiruotų studentų dalis teigia pamaldose niekada nesilankantys (33,3 %) ir niekada nesimeldžiantys (28,6 %). Didžioji netatuiruotų studentų dalis pamaldose lankosi kelis kartus metuose (37,3 %), o meldžiasi sykį ar du per metus (28 %). Tačiau būtent tatuiruoti studentai savo tikėjimą apibūdina kaip „stiproką“ (37,1 %). Netatuiruoti studentai savo tikėjimą apibūdina kaip „silpnoką“ (38,5 %).

Taip pat nustatyta, kad tyrime dalyvavusios merginos pamaldose lankosi žymiai dažniau nei vaikinai ($p = 0,001$). Didžioji vaikinų ir merginų dalis pamaldas lanko kelis kartus metuose (atitinkamai 30,8 % ir 38,8 %). Skiriasi vaikinų ir merginų meldimosi dažnumas ($p = 0,026$). Pavyzdžiui, daugiau vaikinų nei merginų meldžiasi sykį ar du per metus (atitinkamai 31 % ir 25,6 %), tačiau daugiau yra ir niekada nesimeldžiančių vaikinų (atitinkamai 29,6 % ir 18 %). Tiek vieni,

tiesiogiai vienodai apibūdina savo tikėjimą – „silpnokas“ (vaikinių – 41,7 %, merginų – 35,6 %; $p = 0,177$).

Apibendrinimas. Mūsų tyrimo rezultatai ir išvados negali būti taikomi bendrai studentų populiacijai dėl kelių priežasčių. Pirmiausia, mūsų tyrime dalyvavo per mažas tatuiruotų žmonių skaičius – dalį jų net teko rinkti „sniego kamuolio“ principu. Dėl šios priežasties negalėjome ATTAS metodika išanalizuoti tatuiruotų vaikinių ir tatuiruotų merginų nuostatų į tatuiruotę, o taip pat palyginti jų su netatuiruotų vaikinių ir netatuiruotų merginų nuostatomis. Ateityje tikslinga plėsti tatuiruotų studentų imtį ir atlikti išsamesnius studentų nuostatų į tatuiruotę tyrimus ATTAS metodika.

Nepaisant šių mūsų tyrimo iššygių, tyrimo tikslas „ištirti studentų nuostatas į tatuiruotę“ buvo pasiektas. Gautų duomenų analizė parodė, kad kai kuriuose psichologiniuose ir kituose mokslų šakų tyrimuose piešiamas neigiamas tatuiruoto žmogaus įvaizdis (Carroll et al., 2002; Stephens 2003; Raspa, Cusack, 1990) mūsų tyrime nepasitvirtino. 401 studento iš įvairių Vilniaus universitetų apklausa rodo, kad tiek tatuiruoti, tiek netatuiruoti mūsų tyrimo dalyviai tatuiruotą asmenį vertina pozityviai, ir netgi daugiau nei pusė tyrimo dalyvių domisi tatuiruote ir yra linkę ją pasidaryti. Taip pat nustatyta, kad, nors ir nežymiai, tatuiruote labiau domisi merginos. Jos ir šiek tiek labiau nei vaikinai linkusios tatuiruotis, ir pozityviau vertina tatuiruotą asmenį. Nustatyti, kas sąlygoja šį vaikinių ir merginų nuostatų į tatuiruotę skirtumą galėtų būti tolesnių tyrimų tikslas. Taip pat būtų pravartu patyrinėti, kaip siejasi tatuiruoto asmens vertinimas su vertinančio ir vertinamojo lytimi, tatuiruotės dydžiu, jos piešiniu.

Tyrimo dalyvavusių studentų nuostatų į tatuiruotės riziką analizė atskleidė, jog ne visi tatuiruotės rizikos aspektai susilaukia vienodo studentų dėmesio. Tokie tatuiruotės rizikos veiksniai kaip hepatitas, užkrečiamos ligos ar galimybė ateityje gailėtis išsitatuiravimo vertinami netgi labai menkai. Nepakankamas dėmesys tatuiruotės rizikai siejasi su mūsų tyrimo dalyvių nuostata į tatuiruotę kaip į „šventinę dovaną“. Tai leidžia manyti, jog dalis mūsų tyrimo dalyvavusių studentų priklauso spontaniškai besitatuiruojančių asmenų grupei ir rizikuoja susidurti su gyvenimo kokybę gadinančiomis permanentinės kūno žymės pasekmėmis. Šie duomenys galėtų būti gairė lietuvių studentų švietimui apie tatuiruotės riziką.

4. IŠVADOS

1. Hipotezė, kad studentų nuostatos į tatuiruotę pozityvios, pasitvirtino.
2. Hipotezė, kad studentų tatuiruotų ir netatuiruotų nuostatos į tatuiruotės riziką skiriasi, pasitvirtino:
 - Tatuiruotų ir netatuiruotų tyrimo dalyvių nuostatos į tatuiruotės riziką išsiskyrė daugeliu ATTAS klausimų, susijusių su tatuiruotės rizika.
 - Didžioji netatuiruotų tyrimo dalyvių dalis mano, kad, jei nuspręs išsitatuiruoti, išgirs šeimos narių neigiamų pastabų. Didžioji tatuiruotų tyrimo dalyvių dalis mano, kad, jei nuspręs dar kartą išsitatuiruoti, susidurs su odos aplink tatuiruotę dirglumu (trumpalaikis paraudimas, sausa oda, dirglumas).
3. Hipotezė, kad studentų vaikinų ir studentėlių merginų nuostatos į tatuiruotės riziką skiriasi, pasitvirtino:
 - Merginos labiau nei vaikinai linkusios manyti, jog tatuiruojantis susidurs su vietos aplink tatuiruotę jautrumu saulės spinduliams ir odos aplink tatuiruotę dirglumu.
 - Vaikinai labiau nei merginos linkę manyti, kad išsitatuiravę susilauks neigiamų visuomenės vertinimų ir išgyvens įvairių nepatogumų.
4. Hipotezė, kad tatuiruotų ir netatuiruotų studentų tatuiravimosi tikslas skiriasi, pasitvirtino:
 - Didžiajai daliai tatuiruotų ir netatuiruotų tyrimo dalyvių, jei jie nuspręstų tatuiruotis (dar kartą tatuiruotis), tatuiruotė būtų „šventinė dovana sau“. Tačiau išsiskiria antrasis tatuiravimosi tikslas: netatuiruoti mano, kad tatuiruotė „padėtų save išreikšti“, tatuiruoti – kad tatuiruotė „padėtų jaustis unikaliam (-a)“.
 - Tatuiruoti tyrimo dalyviai kur kas labiau nei netatuiruoti linkę manyti, kad, jei nuspręstų dar kartą tatuiruotis, tatuiruotė „būtų naudinga (pakeistų gyvenimą, padėtų gerai jaustis)“, „padėtų žmonėms nuspręsti, kas esi iš tiesų“ ir „pakeltų savigarbą“.
5. Hipotezė, kad studentų vaikinų ir studentėlių merginų tatuiravimosi tikslas skiriasi, pasitvirtino. Didžioji dalis merginų mano, kad, jei jos nuspręstų tatuiruotis (dar kartą tatuiruotis), tatuiruotė būtų „šventinė dovana sau“. Didžioji dalis vaikinų mano, kad, jei jie nuspręstų tatuiruotis (dar kartą tatuiruotis), tatuiruotė „padėtų save išreikšti“.

6. Hipotezė, kad tatuiruotų ir netatuiruotų studentų nuostatos į tatuiruotą asmenį skiriasi, pasitvirtino. Tatuiruoti tyrimo dalyviai tatuiruotą asmenį vertina pozityviau nei netatuiruoti.

7. Hipotezė, kad studentų vaikinų ir studenčių merginų nuostatos į tatuiruotą asmenį skiriasi, pasitvirtino iš dalies:
 - Kitaip nei tikėtasi, visi tyrime dalyvavę vaikinai ir merginos tatuiruotą asmenį vertina vienodai pozityviai.
 - Netatiruotos merginos tatuiruotą asmenį vertina palankiau nei netatuiruoti vaikinai.

8. Hipotezė, kad tarp studentų nuostatų į tatuiruotę ir religingumo yra ryšys, nepasitvirtino:
 - Nėra ryšio tarp tyrime dalyvavusių studentų religingumo ir studentų domėjimosi tatuiruote.
 - Nėra ryšio tarp tyrime dalyvavusių studentų religingumo ir studentų polinkio tatuiruotis.
 - Nėra ryšio tarp tyrime dalyvavusių studentų religingumo ir tatuiruoto asmens vertinimo.

5. LITERATŪRA

Armstrong M. L. Tattooed Army Soldiers: Examining the Incidence, Behavior, and Risk // *Military Medicine*, 2000, vol. 165, No. 2, p. 135 – 141.

Armstrong M. L. Tattooing, Body Piercing, and Permanent Cosmetics: A Historical and Current View of State Regulations, with Continuing Concerns // *Journal of Environmental Health*, 2005, vol. 67, No. 8, p. 38 – 43.

Armstrong M. L., Fell P. R. Body Art: Regulatory Issues and the NEHA Body Art Model Code // *Journal of Environmental Health*, 2000, vol. 62, Issue 9, p. 25 – 31.

Armstrong M. L., Owen D. C., Roberts A. E., Koch J. R. College Tattoos: More Than Skin Deep // *Dermatology Nursing*, 2002 a, vol. 14, No. 5, p. 317 – 323.

Armstrong M. L., Owen D. C., Roberts A. E., Koch J. R. College Students and Tattoos. Influence of Image, Identity, Family and Friends // *Journal of Psychosocial Nursing*, 2002 b, vol. 40, No. 10, p. 21 – 29.

Armstrong M. L., Roberts A. E., Owen D. C., Koch J. R. Toward Building a Composite of College Student Influences with Body Art // *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 2004 a, vol. 27, p. 277 – 295.

Armstrong M. L., Roberts A. E., Owen D. C., Koch J. R. Contemporary College Students and Body Piercing // *Journal of Adolescent Health*, 2004 b, vol. 35, No. 1, p. 58 – 61.

Atkinson M. Pretty in Ink: Conformity, Resistance, and Negotiation in Women's Tattooing // *Sex Roles*, 2002, vol. 47, No 5/6, p. 219 – 235.

Atkinson M. *Tattooed: The Sociogenesis of a Body Art.* University of Toronto Press, 2003.

Atkinson M. Figuring out Body Modification Cultures: Interdependence and Radical Body Modification Processes // *Health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health*, 2004 a, vol. 8, No. 3, p. 373 – 379.

Atkinson M. Tattooing and Civilizing Processes: Body Modification as Self-control // *Canadian Review of Sociology & Anthropology*, 2004 b, vol. 41, Issue 2, p. 125 – 146.

Austin E. Marks of Mystery // *Psychology Today*, 1999, vol. 32, Issue 4, p. 46-53.

Benecke M. First Report of Nonpsychotic Self-Cannibalism (Autophagy), Tongue Splitting, and Scar Patterns (Scarification) as an Extreme Form of Cultural Body Modification in a Western Civilization // *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 1999, vol. 20, p. 281 – 285.

Birmingham L., Mason D., Grubin D. The Psychiatric Implications of Visible Tattoos in an Adult Male Prison Population // *The Journal of Forensic Psychiatry*, 1999, vol. 10, No. 3, p. 687 – 695.

Braithwaite R. L. Tattooing and Body Piercing // *Corrections Today*, 1998, vol. 60, Issue 2, p. 120 – 122.

- Brown K., Perlmutter P., McDermott R. J.** Youth and Tattoos: What School Health Personnel Should Know // *Journal of School Health*, 2000, vol. 70, Issue 9, p. 355 – 360.
- Brown K., Perlmutter P., McDermott R. J.** Warning Kids about Tattoos // *Education Digest*, 2001, vol. 66, Issue 7, p. 55 – 59.
- Burger T. D., Finkel D.** Relationships between Body Modifications and Very High-Risk Behavior in a College Population // *College Student Journal*, 2002, vol. 36, Issue 2, p. 203 – 213.
- Caliendo C., Armstrong M. L., Roberts A. E.** Self-Reported Characteristics of Women and Men With Intimate Body Piercings // *Journal of Advanced Nursing*, 2005, vol. 49, No. 5, p. 474 – 484.
- Carroll L., Anderson R.** Body Piercing, Tattooing, Self-Esteem, and Body Investment in Adolescent Girls // *Adolescence*, 2002, vol. 37, Issue 147, p. 627 – 637.
- Carroll S. T., Riffenburgh R. H., Roberts T. A., Myhre E. B.** Tattoos and Body Piercings as Indicators of Adolescent Risk-Taking Behaviors // *Pediatrics*, 2002, vol. 109, Issue 6, p. 1021 – 1027.
- Claes L., Vandereycken W., Vertommen H.** Self-Care versus Self-Harm: Piercing, Tattooing, and Self-Injuring in Eating Disorders // *European Eating Disorders Review*, 2005, vol. 13, p. 11 – 18.
- Descheses M., Fines P., Demers S.** Are Tattooing and Body Piercing Indicators of Risk – Taking Behaviour among High School Students // *Journal of Adolescence*, 2006, vol. 29, p. 379 – 393.
- Fisher J. A.** Tattooing the Body, Marking Culture // *Body & Society*, 2002, vol. 8 (4), p. 91 – 107.
- Frederick C. M., Bradley K. A.** A Different Kind of Normal? Psychological and Motivational Characteristics of Young Adult Tattooers and Body Piercers // *North American Journal of Psychology*, 2000, vol. 2, Issue 2, p. 380 – 394.
- Giliberto M.** The Body in Jail: Experiences, Meanings and Identity // *Personal Construct Theory & Practice*, 2004, vol. 1, p. 45 – 52.
- Gold M. A., Schorzman C. M., Murray P. J., Downs J., Tolentino G.** Body Piercing Practices and Attitudes among Urban Adolescents // *Journal of Adolescent Health*, 2005, vol. 36, p. 17 – 24.
- Grakauskaitė V.** Kūno žymėjimo ir savęs vertinimo ryšys. VU psichologijos magistro darbas. V., 2004.
- Greif J., Hewitt W., Armstrong M. L.** Body Art Practices among College Students // *Clinical Nursing Research*, 1999, vol. 8, No. 4, p. 368 – 385.
- Hawkes D., Senn C., Thorn C.** Factors That Influence Attitudes toward Women with Tattoos // *Sex Roles: A Journal of Research*, 2004, p. 125 – 146.
- Hernwall P., Lundmark S.** The Body as a Marketplace – Young People’s Use of Body Expressions in the Construction of the Self. Child and Teen Consumption 2006. 2nd International Conference on Pluridisciplinary Perspectives on Child and Teen Consumption. Copenhagen Business School. 26-27 April 2006. Paper Presentation and Publication. 25 p.[žiūrėta 2007 m. kovo 15 d.]. Prieiga per Internetą:
<http://mt.sh.se/personal.php?id=solu>

Jastramskienė L. Kūnas kaip tvirtovė // Ieva, 2006 m. kovas, p. 118.

Kelleher Ch., Kennedy T., Marigza A., Nakashima H., Neal J., Tully A. Trifocals or Tattoos: A Survey of Attitudes regarding Body Art among Students in the Graduate School of Library and Information Science, The University of Texas at Austin // 1999, LIS 397.1, [žiūrėta 2006 m. rugpjūčio 18 d.]. Prieiga per Internetą:

<http://www.gslis.utexas.edu/~wyllys/IRLISMaterials/surveys99/trifocals.pdf>

Koch J. R., Roberts A. E., Armstrong M. L., Owen D. C. Correlations of Religious Belief and Practice with College Students' Tattoo-Related Behavior // Psychological Reports, 2004 a, vol. 94, p. 425 – 430.

Koch J. R., Roberts A. E., Armstrong M. L., Owen D. C. Religious Belief and Practice in Attitudes toward Individuals with Body Piercing // Psychological Reports, 2004 b, vol. 95, p. 583 – 586.

Koch J. R., Roberts A. E., Cannon J. H., Armstrong M. L., Owen D. C. College Students, Tattooing, and the Health Belief Model: Extending Social Psychological Perspectives on Youth Culture and Deviance // Sociological Spectrum, 2005, vol. 25, p. 79 – 102.

Krug M. Tattooing America // The People's Media Company, April 18, 2006, p. 1-6.
[žiūrėta 2007 m. vasario 18 d.]. Prieiga per Internetą:

http://www.associatedcontent.com/article/28467/tattooing_america.html?page=6

Mayers L. B., Judelson D. A., Moriarty B. W., Rundell K. W. Prevalence of Body Art (Body Piercing and Tattooing) in University Undergraduates and Incidence of Medical Complications // Mayo Clinic Proceedings, 2002, vol. 77, p. 29 – 34.

Maželytė E., Klimaitė J., Žumbis S. Tatuiruočių fiesta: „crazy“ piešiniai, skylėti liežuviai ir daniškas triumfas // Vakaro žinios, 2005 m. kovo 14, Nr. 59 (1530), p. 8.

Millner V. S. Body Piercing and Tattooing Perspectives // Clinical Nursing Research, 2001, Vol. 10, No. 4, p. 424 – 441.

Nathanson C., Paulhus D. L., Williams K. M. Personality and Misconduct Correlates of Body Modification and Other Cultural Deviance Markers // Journal of Research in Personality, 2005 (In press), 24 p.

Neville H. Marking Gender: Women and Tattoos, Practice and Representation // Philament. An Online Journal of the Arts and Culture, 2005, Issue 7, p. 42 – 63.

[žiūrėta 2007 m. vasario 18 d.]. Prieiga per Internetą:

http://www.arts.usyd.edu.au/publications/philament/issue7_contents.htm

Ožkytė J. Grožis reikalauja aukų! // Vakaro žinios, 2005 m. kovo 19, Nr. 64 (1535), p. 13.

Pitts V. Debating Body Projects: Reading *Tattooed* // Health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, 2004, vol. 8, No. 3, p. 380 – 386.

Putnins A. “At Risk” Youth & Tattoos // Youth Studies Australia, 1997, vol. 16, Issue 2, p. 13 – 15.

Raspa R. F., Cusack J. Psychiatric implications of tattoos // American Family Physician, 1990, vol. 41, No 5, p. 1481 – 1487. [žiūrėta 2006 m. rugpjūčio 23 d.]. Prieiga per Internetą: http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m3225/is_n5_v41/ai_9080219/pg_4-27k

Raymond M. J., Halcon L., Pirie Ph. L. Infection Control among Professional Tattooists in Minneapolis and St. Paul, MN // Public Health Reports, 2001, vol. 116, p. 249 – 256.

Raymond M. J., Halcon L., Pirie Ph. L. Regulation of Tattooing in Minneapolis and St. Paul, Minnesota: Tattooists' Attitudes and Relationship Between Regulation and Practice // Public Health Reports, 2003, vol. 118, p. 154 – 161.

Report of the Select Committee on The Tattooing & Body Piercing Industries // Fourth Session, Fiftieth Parliament, 2005, 129 p. [žiūrėta 2007 m. balandžio 6 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.parliament.sa.gov.au/NR/rdonlyres/D5FFD68E-F8C3-420F-BF78-25502EEFF2CF/1706/tattoobodypiercingcommitteereport.pdf>

Robbins B., Morgan S. When East meets West on the Skin: An Analysis of Tattoos, Meaning and Imagery of the New Age Movement // The University of Alabama McNair Journal, 2006, Spring, p. 157 – 170. [žiūrėta 2006 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.ctl.ua.edu/msp/Journal/Spring2006/Journal/Brian%20Robbins.pdf>

Roberts T. A., Ryan S. A. Tattooing and High-Risk Behavior in Adolescents // Pediatrics, 2002, vol. 110, No. 6, p. 1058 – 1063.

Roberts A. E., Koch J. R., Armstrong M. L., Owen D. C. Correlates of Tattoos and Reference Groups // Psychological Reports, 2006, vol. 99, p. 933 – 934.

Saunders J. C., Armstrong M. L. Experiences and Influences of Women with Cosmetic Tattooing // Dermatology Nursing, 2005, vol. 17, No. 1, p. 23 – 31.

Stephens M. B. Behavioral Risks Associated with Tattooing // Family Medicine, 2003, vol. 35, No.1, p. 52 – 54.

Stirn A. Body Piercing: Medical Consequences and Psychological Motivations // Lancet, 2003, vol. 361, Issue 9364, p. 1205 – 1215.

Stuppy D. J., Armstrong M. L., Casals-Ariet C. Attitudes of Health Care Providers and Students Towards Tattooed People // Journal of Advanced Nursing, 1998, vol. 27, Issue 6, p. 1165 – 1170.

Suslavičius A. Socialinė psichologija. V., 2006.

Suvorova O. Keisti ženklai. Dirbtinių kūno žymių funkcijos ir reikšmė. VU sociologijos bakalauro darbas. V., 2004.

Waldron T. Tattoos, Body Piercing are Linked to Psychiatric Disorders in Youth // Brown University Child and Adolescent Behavior Letter, 1998, vol. 14, Issue 7, p. 7 – 8.

Дубягина О. П. Дубягин Ю. П. Смирнов Г. Ф. Культ тату. Криминальная и художественная татуировка. Москва, 2003.

Мильяненко Л. По ту сторону закона. Энциклопедия преступного мира Санкт-Петербург, 1992.

Плутсер-Сарно А. Язык тела и политика: Символика воровских татуировок. Предисловие к книге: Татуировки заключенных: Альбом. Лимбус-пресс, 2001. с. 9-12. [žiūrēta 2006 m. rugpjūčio 23 d.]. Prieiga per Internetą: http://plutser.ru/philos/simvolika_tatu

Рычкова Ю. В. Стильные тату от А до Я: Искусство удивлять, соблазнять, шокировать. М., 2005.